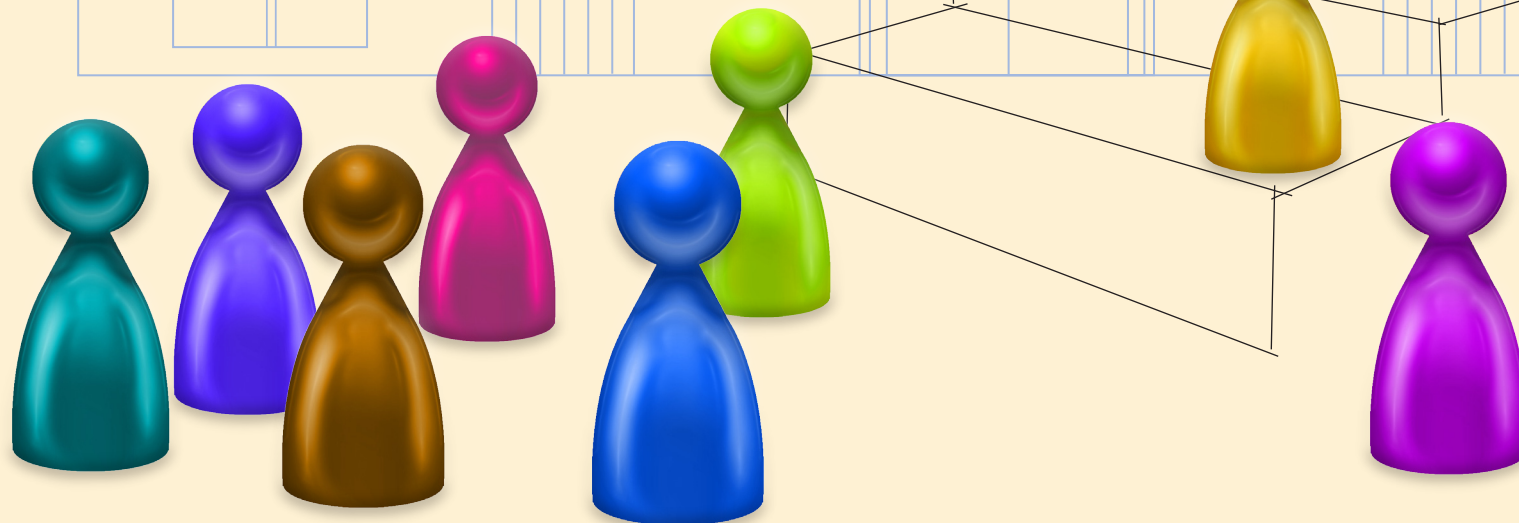

Isehindamine

Õppe- ja kasvatustegevuse
analüüsimine ning hindamine

Isehindamine

Õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimine ning hindamine

**Tallinn
2011**

Koostajad: Eve Eisenschmidt, Viljar Aro, Maie Kitsing, Aime Punga, Tarmo Salumaa, Mare Tereping,
Leelo Tiisvelt, Tiia Õun

Kujundanud Kairi Kullasepp

AS Atlex
Kivi 23
51009, Tartu
Tel 734 9099
Faks 734 8915
atlex@atlex.ee
www.atlex.ee

ISBN 978-9949-487-40-0 (trükkis)
ISBN 978-9949-487-45-5 (pdf)

Haridus- ja Teadusministeerium

Sissejuhatus

Eesti lasteaedades ja koolides on käivitunud sisehindamine, seatakse ise endale arengueesmärke ja hinnatakse nende saavutamist. Esimesed sammud on astunud, kuid õppida on veel palju. Õppeasutuse põhiprotsessi – õppe- ja kasvatusprotsessi – analüüsimisel keskendutakse valdavalt sellele, kuidas hinnata ainepädevuste saavutamist, hätta jäädakse õppija üldpädevuste kujunemist hinnates. Selles käsiraamatus lähtume õppe- ja kasvatusgevuse väga olulisest osast: riiklike õppekavade üldpädevuste ja lasteaia puhul üldoskuste kujundamise vajadusest.

Algajale enesehindajale on abiks teiste praktilised näited ja süsteemne raamistik. Sellest lähtuvalt on raamatus kaks osa. Esimeses osas avatakse õppe- ja kasvatusgevuse kavandamise ning analüüsimise põhimõtted. Meie põhitaotlus on aidata kaasa Demingi ringist lähtuva eneseanalüüsi rakendamist toetava mõtteviisi levikule Eesti üldhariduskoolides ja lasteaedades. Käsiraamat ei paku valmis lahendusi ega universaalseid vorme. Formaadi oma kooli õppe-kasvatusprotsessi analüüsimiseks kujundab iga haridusasutus ise. Teises osas pakutakse õppeasutuste tegevuste näiteid. Õppeasutuste näidetest leiab huvitavaid ideid ja kindlasti saab veel lisateavet, kui asutusega kontakti võtta ja näiteks mõnd projekti ühiselt teha.

Raamatu koostamisel lähtuti varasemast sisehindamise kogemusest, parimast praktikast ja probleemidest, mis sisehindamise protsessis esile on kerkinud. Täname järgmisi koole, kelle näiteid raamatus kasutatakse: Kambja Ignatsi Jaagu põhikool, Konguta kool, Luunja keskkool, Ääsmäe põhikool, Viimsi keskkool, H. Treffneri gümnaasium, Tallinna Mustamäe reaalgümnaasium, Kohtla-Järve vene gümnaasium, Sillamäe eesti põhikool, Viljandi Paalalinna gümnaasium, Jakob Westholmi gümnaasium.

Kevadel 2010 pöördusime õppeasutuste poole sooviga saata näiteid, kuidas toetatakse üldpädevuste kujunemist õppe- ja kasvatusprotsessis. Sellele palvele vastasid järgmised õpetajad ja juhid: Margarita Kuusmaa (Kehra gümnaasium), Toomas Kink ja Marko Ringo (Tartu Raatuse gümnaasium), Liidi Talumaa (Käina gümnaasium), Birgy Lorenz (Pelgulinna gümnaasium), Külli Oja (Lohusuu kool), Anne Väli (Jõhvi lasteaed Kalevipoeg), Merle Klaar (Valga lasteaed Buratino), Kaja Eskel ja Kaja Beres (Tallinna lasteaed Lepatriinu), Tiia Kaeramaa (Põltsamaa lasteaed Mari), Anu Heinloo (Aruküla lasteaed Rukkilill). Suur tänu oma kogemust jagamast!

Raamat pakub huvitavat lugemist neile, kellele meeldib arendada süsteemset mõtlemist. Raamat aitab juhtidel ja õpetajatel praktiliste näidete kaudu mõtestada oma tegevust, leida endale sobivad meetodid ja vahendid. Siit leiab ka võtteid, kuidas toetada õpilaste eneseanalüüsi, et neist kujuneksid ennastjuhtivad õppijad. Suurim mõju õppijate enesemääratluspädevuse kujunemisel on aga õpetajate eeskuju oma tegevust kavandades ja analüüsid.

Koostajad: Eve Eisenschmidt, Viljar Aro, Maie Kitsing, Aime Punga, Tarmo Salumaa, Mare Tereping, Leelo Tiisvelt, Tiia Õun.

Sisukord

I OSA. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise ning analüüsimise põhimõtted

Õppeasutuse sisehindamine: kohustus või vajadus?	5
Õppija üldpädevuste kujunemine õppeprotsessis	6
Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine kooli tasandil	10
Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine ning analüüsimine Demingi ringi põhjal	15
Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine koolieelses lasteasutuses	17
Õppija eneseanalüüsi toetamine	23

II OSA. Praktilised näited õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise, rakendamise, hindamise ja parendamise kohta

Üldpädevuste kujunemise protsessi kavandamine matemaatika õpetamisel	31
Väärtuspädevus	32
Sotsiaalne pädevus	32
Enesemääratluspädevus	34
Õpipädevus	37
Suhtluspädevus	39
Ettevõtlikkuspädevus	40
Üldpädevuste kujunemine ülekoooliliste projektide raames	42
Õpilaste väärtuspädevuse kujunemine Kambja Ignatsi Jaagu põhikoolis	45
Suhtluspädevuse kujunemine Konguta koolis	48
Õpilaste ettevõtlikkuspädevuse kujunemine Luunja keskkoolis	50
Eestikeelsete ainete integreeritud õpetamine Kehra gümnaasiumi hiliskeelekümbluse 6. klassis	51
Riigiteaduste õppesuuna praktika Tartu Raatuse gümnaasiumis	53
Projekt <i>Alles Wasser</i> Käina gümnaasiumis	54

Internetiturvalisuse projekt Pelgulinna gümnaasiumis	57
Projekt <i>Kodukohapäev</i> Lohusuu koolis	60
Kunstivaldkonna pädevuste kujunemine Ääsmäe põhikoolis	62

Üldpädevuste kujunemine ühe ainekursuse või tunni tasandil	64
Meediaprojekt Viimsi keskkoolis	64
Tundra tundmaõppimine 8. klassi geograafiatunnis Viimsi keskkoolis	66
Õpilaste matemaatikapädevuse kujunemine Tallinna Mustamäe reaalgümnaasiumis	68
Õpilaste üldpädevuste kujunemine eneseanalüüsi kaudu	71
Gümnasistide kohanemisprogramm Viimsi keskkoolis	71
Gümnaasiumiõpilaste õpiedu toetamine H. Treffneri gümnaasiumis	73
Kooli vahetanud 7. ja 10. klassi õpilaste sotsiaalse pädevuse kujunemine Kohtla-Järve vene gümnaasiumis	76
Õpipädevuse kujunemine Sillamäe eesti põhikoolis	77
Õpilase enesemääratluspädevuse kujunemine Viljandi Paalalinna gümnaasiumis	78

Lapse arengu toetamine lasteaias	80
Ettevõtlikkuse arendamine Jõhvi lasteaias Kalevipoeg	80
Väärtuspädevuse arendamine Valga lasteaias Buratino	81
Empaatiavõime arendamine Tallinna lasteaias Lepatriinu	82
Meelte arenduspäev Põltsamaa lasteaias Mari	83
Leivanädal Aruküla lasteaias Rukkilill	85

Õpetajate eneseanalüüsi toetamine	86
Õppimise juhendamine ja õpijõudlus	86
Sotsiaalne õpikeskkond	87
Klassijuhataja koostöö vanematega	87
Õppimise juhendamine ja õpijõudlus	88
Õpetajate professionaalse arengu toetamine Jakob Westholmi gümnaasiumis	89

Kasutatud kirjandus	91
---------------------	----

Lisa 1.	93
Lisa 2.	102

I OSA

Õppe- ja kasvatustegevuse
kavandamise ning analüüsimise
põhimõtted

Õppeasutuse sisehindamine: kohustus või vajadus?

1990. aastate algul valitud detsentraliseerimise suund haridusvaldkonna juhtimisel on andnud õppeasutuste juhtidele suure iseseisvuse otsustada, kuidas tagada õppuri arenguks soodsaimad tingimused. 2006. aastal minimaliseeriti riiklik järelevalve, kuid õppeasutuste jaoks muudeti kohustuslikuks sisehindamine. Vabadus otsustada tähendas ka vastutuse võtmist õppeasutuse arengu eest. Sisehindamisel minnakse üle tsentraliseerimiselt detsentraliseerimisele, umbusaldamiselt usaldamisele, oma tõe kuulutamisel teiste tõdede kuulamisele, *pean*-tegevustelt *tahan*-tegevustele ja kogumiselt jagamisele.

Hariduse kvaliteedi kindlustamiseks vajalike süsteemide loomist ja arendamist on peetud oluliseks Eesti haridust käsitlevates strateegilistes dokumentides. Järgnev ülevaade olulisematest strateegilisest dokumentidest aitab mõista, miks on õppeasutuste sisehindamist oluliseks peetud.

- Haridus- ja teadusministeeriumi valitsemisala arengukava „Tark ja tegus rahvas 2009–2012“ kohaselt peab õppe kvaliteet Eesti õppeasutustes olema ühtlane ja tasemel, mis tagaks valmisoleku elukestvaks õppeks, lähtudes eelkõige meie ühiskonna, majanduse ja tööturu vajadustest, kuid arvestades seejuures ka õppija huvide ning vajadustega. Hariduse ja sedakaudu ka tööjõu kvaliteedi tõstmiseks on oluline muude tegurite kõrval arendada asjakohaseid kvaliteedihindamise süsteeme. Üldhariduse valdkonnas peetakse vajalikuks arendada õppeasutuste sise- ja välishindamissüsteemi.
- „Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007–2013“ toob esile kvaliteedi sõltuvuse asjatundlikust juhtimisest ja hindamisest. Arengukava üheks eesmärgiks on saavutada seisund, mille korral õppeasutuste juhtimine toetub asjaosaliste kaasatusele ning uuendatud sise- ja välishindamissüsteemile.

Sisehindamisel minnakse üle tsentraliseerimiselt detsentraliseerimisele, umbusaldamiselt usaldamisele, oma tõe kuulutamisel teiste tõdede kuulamisele, *pean*-tegevustelt *tahan*-tegevustele ja kogumiselt jagamisele.

Kõikides maailma paremates haridussüsteemides on jõutud äratundmisele, et ei saa parandada seda, mida ei mõõdeta.

„Kuidas maailma tulemuslikumad haridussüsteemid on jõudnud tippu“
OECD uuring

Kvaliteedisüsteemide loomist, sealhulgas sisehindamise olulisust on esile tõstatatud ka rahvusvahelisel tasandil.

- Euroopa Nõukogu hariduse ja kultuuri direktoraat on rõhutanud õpetamise ja õppimise kvaliteedi parendamise tähtsust, viidates oma dokumendis „Õpetaja töö kvaliteedi parendamine“ muu hulgas vajadusele kaasata õpetajaid kooli arendusse ning arendada õpetajate oskusi eneseanalüüsimisel. Seega võime väita, et õpetajate enesehindamine on üheks nurgakiviks õpetamise ja õppimise protsesside parendamisel Euroopa Liidu liikmesriikides. Oluliseks peetakse koolis kvaliteedikindlustuse süsteemide loomist, et oleks tagatud pedagoogide pidev professionaalne areng. Koolijuhtimise valdkonnas keskendutakse õppeasutuse personali selliste juhtimisoskuste arendamisele, mis aitaksid õpetajatel õppeprotsessi tulemuslikult juhendada. Samuti peetakse vajalikuks tõsta koolijuhtide üldist organisatsiooni juhtimise ja eestvedamisoskust.
- On tähelepanuväärne, et Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) on majanduse ja koostöö arendamise kõrval väga oluliseks pidanud haridusvaldkonna arendamist. OECD äri ja tööstuse nõuandev komitee (BIAC) on väitnud, et õppeasutuse detsentraliseerimine toob õppeasutusele kaasa kohustuse hinnata oma tegevust ja tulemusi; samuti on rõhutatud vajadust luua koolides sisehindamise süsteem.
- OECD uuringus „Kuidas maailma tulemuslikumad haridussüsteemid on jõudnud tippu“ on väidetud, et kõikides maailma paremates haridussüsteemides on jõutud äratundmisele, et ei saa parandada seda, mida ei mõõdeta. Tulemuste seire ülesandeks on tuvastada paremad õpetamismeetodid ja neid teiste hulgas levitada, kindlaks määrata probleemsed tööloigud ning rõhutada koolide vastutust õpitulemuste eest. Tulemuslikke haridussüsteeme iseloomustavate tunnuste kõrval on välja toodud selgete ja sobivate standardite (riiklikud õppekavad) olemasolu tulemuslikkuse mõõtmiseks ja vajadus, et kõik koolid on teadlikud

oma tugevatest ning nõrkadest külgedest.

- Muutused ühiskonnas ja nii-öelda maailma haridustrendide jõudmine Eesti haridussüsteemi on toonud kaasa koolijuhtide töövaldkondade, õiguste ja kohustuste ülevaatamise. Meile olid heaks peegliks õpetamise ja õppimise rahvusvahelise (OECD korraldatud) uuringu TALIS tulemused. Hoolimata küllalt suurest autonoomiast on Eesti koolijuhtide juhtimiskäitumises täheldatav üsna tagasihoidlik tähelepanu koolijuhtimisele õppetöö eesmärkide kaudu, õppetöö ja õpetajate enesetäiendamise toetamisele, õppetöö jälgimisele ja aruandluskohustuste täitmisele. Ühelt poolt võime väita, et rahvusvahelises võrdluses rakendavad meie koolijuhid nii õppe- ja kasvatustegevuse juhtimist kui ka administratiivset juhtimisstiili tunduvalt allapoole TALIS-uuringu keskmise, teisalt Eestit eraldiseisvana uurides näitavad tulemused, et juhid keskenduvad põhiliselt koolisiseste ja -väliste administratiivsete ülesannete täitmisele ning õppetöö juhtimisele kulutatud aeg ja tähelepanu on teisejärgulised. Õppeasutustele on raskusi valmistanud sätestada oma arengukavades konkreetselt õppe- ja kasvatustöö parendamisega seotud eesmärgid, mistõttu arengukavades sageli puuduvad vastavasisulised eesmärgid. Igal juhul vajavad õppeasutuse juhtkonna liikmed tuge selles, kuidas kavandada strateegilisi eesmärgid õppe- ja kasvatustöö valdkonnas ning kuidas eesmärkide täitmist nii õpetaja kui ka õppeasutuse tasandil hinnata.

Võttes arvesse üleilmsed arengusuunad haridussüsteemi hindamisel, sealhulgas õppeasutuste tegevuse hindamisel, ja ka siseriiklikes strateegiates ning arengukavades välja toodud seisukohad, on viimase kümnendi jooksul Eesti haridussüsteemi hindamises, sealhulgas õppeasutuste hindamises toimunud olulised muutused.

Sisehindamise kohustuslikuks muutmine 2006. aastal tõi kaasa põhimõttelise muudatuse õppeasutuste hindamises: minimaliseeriti õppeasutuste regulaarne riigipoolne kontroll ja suurendati õppeasutuse iseseisvust ning enesejuhtimist. Sisehindamine on seaduse järgi pidev protsess, mille eesmärk

Sisehindamine on pidev protsess, mille eesmärk on tagada laste/õpilaste arengut toetavad tingimused ja õppeasutuse järjepidev areng.

*Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
(Koolieelse lasteasutuse seadus)
(Kutseõppeasutuse seadus)*

on tagada laste/õpilaste ja õppeasutuse järjepidev areng. Ühelt poolt on oluline asutuse tööd analüüsida süsteemselt ja regulaarselt, kaasates olulised huvigrupid, teisalt on oluline tõsta personali iga liikme valmisolekut ja kompetentsi teha eneseanalüüsi, parendamaks oma panust õppija arengusse.

Süsteemse sisehindamise toetamiseks on riiklikult kehtestatud sisehindamiskriteeriumid (eestvedamine ja juhtimine, personalijuhtimine, koostöö huvigruppidega, ressursside juhtimine, õppe- ja kasvatustöö protsess), õppeasutused peavad aruandes välja tooma õppeasutuse tugevused ja arendusvaldkonnad, mis peaksid olema arvestatavaks sisendiks õppeasutuse arengukava ja õppekava koostamisel ning täiendamisel.

Sisehindamise edukat toimimist on taganud õppeasutuste nõustamise süsteemi loomine ja rakendamine. Ministri käskkirjaga kinnitatud nõunikud on õppeasutusi nõustanud alates 2007. aastast. Enamik nõunikest on pikaajalise juhtimiskogemusega ja nad on tunnustatud juhid maakonna ning riigi tasandil. Nõunike roll on anda tuge õppeasutuse juhtidele asutuse juhtimisel, aidata kaasa tugevuste ja arendusvaldkondade määratlemisel, hinnata sisehindamise tulemuslikkust ja otstarbekust ning anda juhtidele tagasisidet eelkõige selle kohta, kuidas on asutus osanud eneseanalüüsi teha ja saadud analüüsitulemusi edasises töös kasutada.

Sisehindamise aluseks saavad olla arengukava ja õppekava, kust on võimalik selgelt välja lugeda, mis on õppeasutuse kontseptsioon õppija arenguks vajalike tingimuste loomisel ja millised on eesmärgid ning tegevused nimetatud kontseptsiooni ellurakendamiseks, kusjuures seotud eesmärgid oleksid asjakohased, realistlikud, ajaliselt määratud, mõõdetavad ja õppeasutuses kokku lepitud. Nõunike arvates on õppeasutuse juhtidele osutunud raskeks strateegiliste dokumentide, eelkõige asutuse arengukava koostamine. Loogiliselt sidumata missioon, visioon, väärtused, eesmärgid ja tegevuskava ning üldsõnalisus ei võimalda eesmärkide täitmist mõistlikult hinnata.

Sisehindamise toetamiseks on peale hindamiskriteeriumite välja töötatud ja ministri määrusega kinnitatud õppeasutuse tegevusnäitajad. Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) avaliku vaate kaudu on loodud kõigile soovijatele võimalus õppeasutuse tegevusnäitajatega tutvuda. Üldhariduskoolide kohta on kättesaadavad näiteks järgmised andmed: hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine, klassikursuse kordajate osakaal põhihariduse omandajate hulgas, riigieksamite tulemused õppeainete kaupa, põhikooli lõpueksamite tulemused õppeainete kaupa, gümnaasiumi lõpetajate protsent sama lennu alustanudest 10. klassis, koolikohustuse mittetäitjate osakaal põhikoolis, lõpetanute arv

alustanute arvust (9. kl ja 12. kl arvestuses), edasiõppijate osakaal põhikooli lõpetajate koguarvust, nõutava kvalifikatsiooniga õpetajate arv jne.

Tegevusnäitajate eesmärgiks on anda õppeasutustele suuremad võimalused võrdlusanalüüsiks. Oma õppeasutuste näitajaid saab analüüsida ajalises trendis, näiteks kolme viimase aasta jooksul, võrrelda oma tulemusi võrdlusgruppi kuuluvate õppeasutuste keskmiste näitajatega, riigi tasemel fikseeritud eesmärgiga või omale seatud eesmärkidega. Kuna õppeasutuste tegevusnäitajad on avalikud, annavad need õppeasutuse kohta teavet õpilasele, lapsevanemale, õppeasutuse pidajale ja teistele huvigruppidele. Riiklikult avalikustatud tegevusnäitajate kõrval on õppeasutustel soovitatud välja töötada lisanäitajad,

mis võimaldavad hinnata just konkreetse õppeasutuse eesmärkide saavutatust. Lisa-tegevusnäitajad võivad näiteks olla õpijõudluse näitajad poiste ja tüdrukute puhul eraldi, õppijate aktiivsuse näitajad kooli huvi- ja koolivälises tegevuses, õppijate osalemine üldpädevuste saavutamist toetavates projektides, lastevanemate kaasatus õppeasutuse tegevusse ja rahulolu.

Meetodid sisehindamiseks valivad õppeasutused ise. Seniste tagasisidearuannete põhjal saab väita, et valdavaks on rahuloluküsitluste korraldamine huvigruppide

hulgas ja sisekontrolli raames õppetundide vaatlus. Vähem on kasutusel ürituste/tegevuste järel peetavad refleksioonikoosolekud ja ümarlauad huvigruppide esindajatele, saamaks tagasisidet tegevuste õnnestumisest.

Võime väita, et õppeasutused on järjest enam omaks võtnud õppiva organisatsiooni printsiibid. Samas on õppeasutuste vahel suured käärid: leidub õppeasutusi, kust on palju õppida nii strateegilise planeerimise kui ka sisehindamise kohta (tervikuna õppija arenguks soodsate tingimuste loomise kohta), nagu ka õppeasutusi, kus juhtkonna liikme-

tel napib pädevust asutuse arengut juhtida.

Õppeasutuse põhiülesanne on tagada lapse/õpilase areng ning õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkuse analüüsimine ja hindamine on tähtsaim enesehindamise valdkond. Õppe- ja kasvatustegevuse ning selle tulemuslikkuse analüüsimise ja hindamise teeb keerukaks asjaolu, et

seda tuleb teostada nii-öelda kahel tasandil. Üheks tasandiks on õppeasutuse tasand, sealhulgas rühma/klassi tasand, mis annab juhtkonnale üldist teavet õpetamise tulemuslikkusest ja aitab kaasa juhtimisotsuste langetamisele õppe- ja kasvatustegevuse ning personali juhtimise valdkonnas. Teiseks tasandiks on õpetaja tasand, mis aitab õpetajat õpilase individuaalsust arvestavas õppe- ja kasvatustegevuses. Õpetaja tasandil õppe- ja kasvatustegevuse ning selle tulemuslikkuse analüüsimine ja hindamine on aeganõudev ja nõuab õpetajailt sageli arusaamade muutmist. Klassi õpetamiselt üleminekuks iga õpilase õpetamisele ja juhendamisele ning kujundava hindamise rakendamine praktikas on õpetajale tõsiseks ja huvitavaks väljakutseks.

Nõunike väitel on õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimisel piiratud üldjuhul hinnete analüüsimisega, vähem pööratakse tähelepanu lapse/õpilase isiksusliku arengu analüüsimisele ja hindamisele. Õpijõudluse analüüsimise aluseks on eelkõige tasemetööde/eksamite/aastahinnete jms tulemused, vähem on analüüsitud kooliastmete üleminekute (sealhulgas lasteaiast kooli liikumine) mõju õpilaste tulemustele, uute õppeainete lisandumise mõju jne. Üldjuhul on tähelepanuta jäänud poiste/tüdrukute tulemuste võrdlusanalüüsid ja erisuse põhjuslikkuse analüüsid.

Õppeasutuste senised kogemused sisehindamisel ja nõunike tagasisidearuanded viitavad vajadusele toetada õppeasutusi õppe- ja kasvatusprotsessi analüüsimisel, mis avaldab edaspidi kõige rohkem mõju lapse arengu toetamisele. Õppe- ja kasvatusprotsessile keskendumist tingib ka uute õppekavade rakendumine nii koolieelses lasteasutuses (2009) kui ka põhikoolis ja gümnaasiumis (2010). Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad seavad õppeasutustele ülesandeks luua tingimused nii üldpädevuste kui ka valdkonna- ja õppeainepädevuste omandamiseks. Üldpädevused on ainevaldkonnaülesed pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks

Hariduspoliitika rakendamiseks on vaja seda kõigepealt jõustada õigusaktide toel, hoida teemat pideva tähelepanu all, tunnustada neid, kes on uue lähenemise vastu võtnud ja tagada õppeasutusele tugi uue hariduspoliitilise suuna omaksvõtul.

Michael Fullan

Võrdlusanalüüs:

- loob võimaluse oma praeguse positsiooni paremaks mõistmiseks;
- suurendab tundlikkuse kasvatamist kliendi muutuvate vajaduste suhtes;
- ergutab innovatiivsusele;
- seab realistlikke kõrgendatud eesmärgi;
- aitab koostada realistlikke tegevusplaane.

John S. Oakland

Õppeasutuse põhiülesanne on tagada lapse/õpilase areng ning õppe- ja kasvatustegevuse tulemuslikkuse analüüsimine ja hindamine on tähtsaim enesehindamise valdkond.

kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu, ent ka tunni- ja koolivälises tegevuses ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöös.

Õppekavad seavad õppeasutusele väljakutse analüüsida ja hinnata üldpädevuste kujunemiseks loodud tingimusi ja üldpädevuste omandatust, seda enam, et seni on tähelepanu isiksuse arengule jäänud tagasihoidlikuks. Samas on ühiskonna ootused õppeasutusele just üldpädevuste valdkonnas kõrged, sest õpingute jätkamisel ja tööelus on üldpädevused noore toimetulekul isiklikus elus ja ühiskonna liikmena määrava tähtsusega.

Michael Fullan on öelnud, et hariduspoliitika rakendamiseks on vaja seda kõigepealt jõustada õigusaktide toel, hoida teemat pideva tähelepanu all, tunnustada neid, kes on uue lähenemise vastu võtnud ja tagada õppeasutusele tugi uue hariduspoliitilise suuna omaksvõtul. Õppeasutuste sisehindamise heal tasemel toimimise tarvis koostati haridus- ja teadusministeeriumi ning Euroopa Sotsiaalfondi toetatud prooviprojekti „Koolikatsuja 2006+“ raames kaks käsiraamatut, millest esimene käsitles sisehindamise teoreetilisi lähtekohti ja teine praktilisi suuniseid tulemuslikuks sisehindamiseks hindamisvaldkonniti. Õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimist ja hindamist kajastati võrdväärse mahus teiste hindamisvaldkondadega. Haridus- ja teadusministeeriumi ESFi programmi „Õppe kvaliteedi parendamine õppeasutuste sise- ja õpitulemuste välishindamissüsteemi arendamise kaudu“ (ÕKVA) üks alaeesmärke on toetada õppeasutuste sisehindamise rakendamist, sealhulgas koostada õppeasutuste sisehindamise spetsiifikat puudutav õppe- ja kasvatusprotsessi hindamise käsiraamat. Seega tänu ÕKVA programmile oli võimalus välja töötada käesolev käsiraamat, mille eesmärk on aidata

Üldpädevused on ainevaldkonnaüleised pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu, ent ka tunni- ja koolivälises tegevuses ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöös.

*Põhikooli riiklik õppekava
Gümnaasiumi riiklik õppekava*

õppeasutust oma põhitegevust – õppe- ja kasvatustööd – planeerida, analüüsida ja hinnata.

Raamatus käsitletakse teoreetilisi lähtekohti õppe- ja kasvatustegevuse hindamisel õppeasutuse juhi, õpetaja ja õpilase tasandil ning esitatakse praktilisi näiteid õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise, rakendamise, hindamise ja parendamise kohta nii organisatsiooni kui ka õpetaja tasandil.

George Bernard Shaw on öelnud: „Kui teil on õun ja mul on õun ja kui me vahetame neid õunu, siis jääb nii teile kui ka mulle üks õun. Aga kui teil on idee ja minul on idee ja me vahetame neid ideid, siis on meil mõlemal kaks ideed.“ Käsiraamatu koostajad on veendunud, et ühe õppeasutuse algatust ega tegevusi ei saa automaatselt teise õppeasutusse üle kanda, küll aga leiab käsiraamatust ideid, mida edasi arendades saab oma tulemuslikkust tõsta.

Koostajatena loodame, et käsiraamat aitab muuta sisehindamise süsteemsemaks eelkõige õppe- ja kasvatustöö valdkonnas ning toetab koolides põhikooli riikliku õppekava ja gümnaasiumi riikliku õppekava ning koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamist.

Õppija üldpädevuste kujunemine õppeprotsessis

Nii põhi- kui ka keskkoolis toetatakse võrdsel määral õpilase vaimset, füüsilist, kõlbelist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. See on meie hariduse peamine alusväärtus. Põhikool loob tingimused õpilaste erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks. Gümnaasium loob igale õpilasele võimalused tema võimete maksimaalseks arenguks õpilase eelistusi arvestades, loovaks eneseteostuseks, teaduspõhise maailmapildi kinnistumiseks ning emotsionaalse, sotsiaalse ja kõlbelise küpsuse saavutamiseks. Kui põhikooli lõpetab veel kujunemisjärgus noor, siis gümnaasiumi lõpus on saavutatud küpsus edasiste oluliste otsuste tegemiseks. Küpsuse eelduseks on pädevuste ehk asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevused jagunevad üld-, valdkonna- ja õppeainepädevusteks. Üldpädevused kujunevad õppetundides ning tunni- ja koolivälises tegevuses läbivate teemade ja õppeainete integratsiooni kaudu ning nende kujunemist jälgitakse ja suunatakse õpetajate ning kooli ja kodu ühistöö.

Üheks olulisemaks arengukava prioriteetseks eesmärgiks on koolides kindlasti kavandada üldpädevuste kujunemist nii kooli kui terviku kui ka õppetunni tegevuste tasandil. See prioriteet tuleneb eelkõige riiklikus õppekavas esitatud nõudest, mille kohaselt riiklikus õppekavas määratletud üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist kirjeldatakse detailsemalt kooli õppekava üldosas ning klassiti esitatud ainekavades.

Õppeainepädevused kujunevad eelkõige õppetunni tasandil kooli õppekavas määratletud õpitulemuste saavutamise kaudu: õppetunnil on

konkreetsed lühiajalised eesmärgid, mis on seotud konkreetsete õpitulemuste saavutamise ja neid saab enamasti kohe tagasisidestada ehk kontrollida. Samas on üld- ja valdkonnapädevused enamasti sellised, mis kujunevad kogu õppeprotsessi jooksul. Põhikooli riiklikus õppeka-

Üldpädevusi kujundatakse eelkõige õppeprotsessi ülesehitamisel mingite kindlate põhimõtete järjekindla järgimise ja nendel põhinevate süstemaatiliste tegevuste kaudu.

vas ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas on loetletud seitse üldpädevust, mis kujunevad õppeainete kaudu, ent ka tunni- ja koolivälises tegevuses. Need on toodud alljärgnevas tabelis:

Põhikooli riikliku õppekava ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevused	
Väärtuspädevus	Suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt
Sotsiaalne pädevus	Suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning eri keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega eri situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel
Enesemääratlus-pädevus	Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme
Õpipädevus	Suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, eri kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust
Suhtluspädevus	Suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt
Matemaatika-pädevus	Suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades
Ettevõtlikkuspädevus	Suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärgid ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske

Õppe- ja kasvatusprotsessi kavandades ei saa ilmselt mõelda nii, et õpetaja kavatses näiteks oktoobrikuu lõpuks kõigil õpilastel kujundada suhtluspädevuse. Selline lähenemine sobib küll õppeainepädevuste kujundamisel (kavandan õppeprotsessi nii, et kõik õpilased oktoobrikuu lõpuks oskavad

Pädevus on asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas tulemuslikult toimida.

*Põhikooli riiklik õppekava
Gümnaasiumi riiklik õppekava*

eri situatsioonides (sotsiaalne pädevus), siis ei saa seda saavutada ühe õppetunniga. Kui õpetaja soovib sellist üldpädevust õpilastes kujundada, tuleb enne läbi mõelda oma õppetundide ülesehitus terviklikult: õpilased peavad realselt tegema eri situatsioonides omavahel koostööd. Kui õppeprotsess on selliselt üles ehitatud, siis võib eeldada, et õpetaja tegeleb nimetatud pädevuse kujundamisega. Teine oluline võimalus üldpädevusi kujundada on teha seda mitmesuguste ürituste, projektide, ettevõtmiste kaudu, mis võivad olla tunnivälised tegevused, seotud huvitegevusega ning nõuavad kooli personalilt suuremal või vähemal määral omavahelist koostööd. Seega kõik tunnivälised üritused, tegevused, mida kool organiseerib, on vaja läbi mõelda ka üldpädevuste kujundamise aspektist. Näiteks, kui koolis toimub õpilaste eestvedamisel „*moe-show*“, siis tuleb läbi mõelda, millised on eesmärgid üldpädevuste kujundamise aspektist ning milline peab kogu protsess olema, et neid eesmärke täita.

Üld- ja valdkonnapädevuste kujundamine eeldab koolidelt mitmetasandilist meeskonnatööd. Aktuaalseks saab eri kooliastmete ja kõigi samade klassidega töötavate õpetajate koostöö. Õpetajate meeskond saab oma tööd planeerida nii, et pädevuste kujundamine oleks proportsioonis. Selleks saab valida õpetamisstrateegiad ja -meetodid, mis lähtuvad küll konkreetsest ainest, kuid on ühtlasi üld- ja valdkonnapädevuste kujundamise teenistuses, hinnata kogu protsessi, lähtudes saavutatud pädevustest, alustada uut etappi, tehes vajalikud muudatused.

Lähedase eesmärgiseade ja õppesisuga õppeained moodustavad ainevaldkonna, mille peamine eesmärk on vastava valdkonnapädevuse kujunemine. Seda toetavad õppeainete eesmärgid ja õpitulemused, samuti teiste ainevaldkondade õppeained ning tunni- ja koolivälise tegevuse.

Põhikooli ja gümnaasiumi õppekavades on järgmised ainevaldkonnad: keel ja kirjandus, võõrkeeled, matemaatika, loodusained, sotsiaalsed, kunstiained, kehaline kasvatus, millele põhikoolis on lisaks tehnoloogia.

õppeaine õpitulemustega seonduvalt midagi teha), kuid ei sobi üldpädevuste kujundamisel. Üldpädevusi kujundatakse eelkõige õppeprotsessi ülesehitamisel mingite kindlate põhimõtete kavakindla järgimise ja nendel põhinevate süstemaatiliste tegevuste kaudu. Näiteks kui õpetaja soovib kujundada õpilastel pädevust teha koostööd teiste inimestega

Ainevaldkondades on esitatud valdkonnapädevused. Koolide visioonid sisaldavad enamasti meie jaoks tähtsate inimese eluteel toimetulekut tagavate väärtuste ja hoiakute kujundamise taotlust. Sageli ei ole need taotlused igapäevase õppeprotsessiga tugevalt seotud. Üks võimalus on siduda valdkonnapädevused üldpädevustega ja siit tulenevalt ka maatriksi vormis õppeprotsessiga kategoriseerimise teel.

Selline maatriks võimaldab koolil lahti mõtestada üld- ja valdkonnapädevused ning luua selgem visioon lapse arengust tema küpseks inimeseks kujunemisel. Arengutee alguses on laps, kes vaevalt oskab lugeda ja kelle mõtlemine piirdub eetiliste kategooriatega *tohib – ei tohi*. Koolist lahkub enesest teadlik ja eetiline ühiskonnas toime tulev inimene. Arengu jälgimine ja toetamine käib etappide kaupa.

Gümnaasiumile eelneb kolm kooliastet põhikoolis. Põhikoolid peavad arvestama sellega, mida eeldatakse gümnaasistilt, ja gümnaasiumid peavad lähtuma sellest, kuhu noor on põhikooli lõpuks jõudnud.

Allpool on toodud maatriksi näide ühe üldpädevuse sidumise kohta valdkonnapädevustega kooliastmeti. Näites on aluseks võetud väärtuspädevus, mis on riiklikes õppekavades sõnastatud järgmiselt: suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt.

Maatriksis on esitatud väärtuspädevus väiksemate sisuosadena ja iga osaga on seotud riikliku õppekava üldosas esitatud kooliastmeti taotletavad pädevused. Seejärel on seosed leitud ainekavades esitatud valdkonnapädevustega. Sarnaselt võib seostada ka ülejäänud üldpädevused kooliastmete pädevuste ja valdkonnapädevustega.

Väärtuspädevus:

suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt.

1. üldpädevus: väärtuspädevus				
Üldpädevuse kirjeldus	Põhikool			Gümnaasium
	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste	
Suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast	Peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist	Hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena	Tunneb üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires	Käitub eetilisel, järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid
	Seos valdkonnapädevustega			
	Keele- ja kirjanduspädevus: väärtustab ausust ja õiglust ning inimväärikat ja vastutustundlikku käitumist Sotsiaalne pädevus: tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust Loodusteaduslik pädevus: oskab teha igapäevaelulisi looduskeskkonnaga seotud pädevaid otsuseid, arvestades eetilisi-moraalseid seisukohti ja õigusakte ning osates prognoosida otsuste mõju Kehakultuuripädevus: tunneb ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslasiga austades			Keele- ja kirjanduspädevus: mõistab kirjanduse ühiskondlikku tähtsust Sotsiaalne pädevus: austab demokraatiat ning inimõigusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi ning tunneb kodanikuvastutust Loodusteaduslik pädevus: hindab ning prognoosib teaduse ja tehnoloogia saavutuste mõju keskkonnale, tuginedes eetilisi-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele
tajuda ja väärtustada oma seotust ...teiste inimestega	Teab, et kedagi ei tohi naeruväärinata, kiusata ega narrida	Suhtub inimestesse eelarvamusteta	Suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamusteta ja lugupidavalt	Austab teiste inimeste ja iseenda vabadust, on suveräänne isiksus
	Seos valdkonnapädevustega			
	Sotsiaalne pädevus: huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamust			Sotsiaalne pädevus: huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundab oma arvamust
...loodusega	Käitub loodust hoidvalt	Väärtustab säästvat eluviisi	Mõistab inimese ja keskkonna seoseid	Omab väljakujunenud loodusteaduslikku maailmapilti
	Seos valdkonnapädevustega			
	Loodusteaduslik pädevus: väärtustab keskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; oskab teha igapäevaelulisi looduskeskkonnaga seotud pädevaid otsuseid, arvestades loodusteaduslikke ja majanduslikke seisukohti ning osates prognoosida otsuste mõju Kunstipädevus: väärtustab keskkonnasäästlike lahendusi			Matemaatikapädevus: mõistab ümbritsevas maailmas valitsevaid kvantitatiivseid, loogilisi, funktsionaalseid, statistilisi ja ruumilisi seoseid Loodusteaduslik pädevus: väärtustab keskkonda kui tervikut ja järgib jätkusuutliku eluviisi tavasid, tuginedes tõendusmaterjalidele, suhtub vastutustundlikult keskkonda;

	Kehakultuuripädevus: liigub/spordib keskkonda säilitades			hindab ja prognoosib teaduse ning tehnoloogia saavutuste mõju keskkonnale, tuginedes loodusteaduslikele ja majanduslikele seisukohtadele Kehakultuuripädevus: liigub/spordib keskkonda säilitades
... oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega	Tunneb ja austab oma kodupaika, kodumaad, riiki	Väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvaste ning kultuuride seas	Omab ettekujutust ja teadmisi maailma eri rahvaste kultuuridest Tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning aitab kaasa eesti keele ja kultuuri säilimisele ning arengule	Väärtustab ja austab oma ja teiste rahvaste kultuuritraditsioone Mõistab eesti kultuuri Euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis
	Seos valdkonnapädevustega			
	Keele- ja kirjanduspädevus: väärtustab eesti/vene keelt kui rahvuskultuuri kandjat; tunneb ja väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahvuslikku pärimuskultuuri kui ka kodumaa kultuuritraditsioone ning kultuurilist mitmekesisust Võrkeeltepädevus: tunneb eri keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure Matemaatikapädevus: mõistab matemaatika kultuurilist tähendust Sotsiaalne pädevus: tunneb kultuurilist eripära Kunstipädevus: mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib kultuurinähtusi ning oskab kriitilis-loominguliselt hinnata massi- ja süvakultuuri; väärtustab, hoiab ning arendab eesti kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, väärtustab maailma-kultuuri mitmekesisust Tehnoloogiapädevus: märkab ning arvestab toodete disaini seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega Kehakultuuripädevus: tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja tantsusündmuste vastu			Keele- ja kirjanduspädevus: mõistab kirjanduse ajaloolist ja kultuurilist tähtsust; teab eesti, vene ja väliskirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga Võrkeeltepädevus: on omandanud teadmisi eri kultuuridest ning väärtustab neid Sotsiaalne pädevus: tunneb eri rahvaste kultuure ja nende eripära Kunstipädevus: avastab ning väärtustab kunstide mitmekesisust ja muutumist ajas, kohas ning eri kultuurides Kehakultuuripädevus: on kursis Eestis ja maailmas toimuvate spordisündmuste ning tantsuüritustega; omab teadmisi kehakultuuri arenguloost Eestis ja maailmas, mõistab kehakultuuri osa tänapäeva ühiskonnas
väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt	Oskab ilu märgata ja hinnata; hindab loovust ning tunneb rõõmu liikumisest, loovast eneseväljendusest ja tegevusest	Väärtustab kunstiloomingut ning suudab end kunstivahendite abil väljendada	Suudab väljendada ennast loominguliselt, peab lugu kunstist ja kultuuripärandist	Hindab heatasemelist kunsti, oskab oma loomingus käsitleda töövahendeid ning kasutada tehnikaid ja materjale

Seos valdkonnapädevustega	
<p>Keele- ja kirjanduspädevus: on kujundanud kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastanud mõtte- ja tundemaailma arenenud isiksusena; tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab teose sisu ning hindab selle kunstilisi väärtusi</p> <p>Kunstipädevus: väärtustab kultuuri ja inimese loovust; on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab oma loominguilisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid lahendusi; kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid</p>	<p>Keele- ja kirjanduspädevus: väärtustab kirjanikku kui loojat ning kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutus- ja mõttemaailma arendajat</p> <p>Loodusteaduslik pädevus: oskab hinnata loovuse osa teadusavastustes</p> <p>Kunstipädevus: peab kunsti ja muusikat elu loomulikuks osaks ning mõistab esteetiliste tegurite olulisust igapäevaelus</p>

Maatriksi koostamine:

- võimaldab luua tervikpilti õpilase üldpädevuste kujundamisest kooliastmeti ja kogu kooliea jooksul;
- toetab õppeasutuse koostöögruppe kooli õppekava arendamisel ja ühiste arusaamade kujundamist õpilaste arengu toetamisel;
- aitab selgemalt sõnastada õppeasutuse missiooni, visiooni vastavalt õppeasutuse kultuurile ja üldpädevustele;
- on abiks õpetajate meeskondadele töökavade koostamisel ning üldpädevuste kujundamisel õppe- ja kasvatusprotsessis valikainete vajaduses selgusele jõudmises;
- aitab leida pädevuste kujundamiseks erinevaid lahendusi ja meetodeid;
- aitab koostada kujundava hindamise põhimõtetest (kolm põhiküsimust: kus ma olen? kuhu ma pean jõudma? kuidas ma täidan tühimiku?) lähtuvat hindamisjuhendit.

Õppe-kasvatustegevuse planeerimine kooli tasandil

Kooli õppe-kasvatustegevust planeerides on püstitatud eesmärkide saavutamiseks vaja omavahel siduda eri kavad, plaanid ja süsteemid. Õppe-kasvatustegevust kavandades, teostades, analüüsid ja parendades on olulisteks märksõnadeks *riiklik õppekava*, *kooli õppekava*, *kooli arengukava*, üldtööplaani, õpetaja töökava ja *sisehindamiskord*.

Riiklik õppekava

Riiklik õppekava seab õppe-kasvatuseesmärgid, määratleb üld-, valdkonna- ja õppeainepädevused, määratleb õppimise käsituse ja nõuded õpikeskkonnale, loetleb ja määratleb kohustuslike ning valikainete mahud, läbivate teemade käsitluse ja lõimingu põhimõtted, õppe-kasvatuse alused, hindamise alused ja kooli õppekava koostamise alused.

Õppeasutuse tegevuse aluseks on riiklik õppekava – see on küll õigusakt täitmiseks, aga määratleb ka igale koolile suure hulga vabadusi. Vabadus võib kõige paremast tahtest hoolimata tekitada probleeme, sest me ei oska antud vabadust õppeasutuse tasandil rakendada – napib teadmisi ja oskusi.

Riiklik õppekava rõhutab senisest enam sotsiaalse ja vaimse õpikeskkonna kujundamist, see aga tähendab muu hulgas ka oma kooli vaimse ja kooli traditsioonide hoidmist ning arendamist. Põhiküsimuseks on vaimse sõnadesse panek selliselt, et iga õpetaja suudab seda mõista ja rakendada õpilaste arengu toetamiseks iga tunni tasandil.

Väga oluliseks tuleb pidada üldpädevuste, valdkonnapädevuste ja läbivate teemade lõimimist selliselt, et need on õppe-kasvatusteprotsessi loomulik osa ja toovad õpilasele kasu.

Väga oluliseks tuleb pidada üldpädevuste, valdkonnapädevuste ja läbivate teemade lõimimist selliselt, et need on õppe-kasvatusteprotsessi loomulik osa ja toovad õpilasele kasu.

Riiklik õppekava annab koolile üsna suured võimalused ka õppekorralduses. Kool ise otsustab, kas õpetada kõiki õppeaineid kogu õppeaasta vältel või keskendada eri õppeainete õpetamine teatud ajale õppeaastas. Valikkursuste paremaks korraldamiseks võib teha koostööd

teiste koolidega või kasutada arenevaid infotehnoloogilisi võrgustikke. Kool võib arvestada ka kooli õppekava välist õppimist mõnes teises õppeasutuses. Põhiküsimus on tulla õppe-kasvatusteprotsessi planeerides rutiinist välja ja näha õppimist laiemalt kui pelgalt traditsiooniline koolitund.

Riiklik õppekava jätab koolile suure vabaduse hindamise korraldamisel ja kujundava hindamise rakendamisel õppe-kasvatusteprotsessis. Põhiküsimuseks on hindamises kõigi poolte ühise arusaama kujundamine.

Kooli õppekava

Riiklik õppekava ei sobi kooli juhtdokumendiks, kuna sisaldab liialt palju määramatust. Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument on kooli õppekava. Selle koostamisel peab aga lähtuma riikliku õppekava nõuetest, soovitudest ja seal võimaldatavatest vabadustest.

Riiklik õppekava määratleb kooli õppekava üldosa kohustuslikeks osadeks õppe- ja kasvatuseesmärgid ning põhimõtted; õppesuundade kirjeldused (gümnaasiumil) ja tunnijaotusplaani; valikkursuste loendid ja valimise põhimõtted; eri õppekeelte kasutamise õppeaineti; läbivad teemad ja nende käsitluse põhimõtted; lõimingu põhimõtted, ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtted; õppe ja kasvatuse korralduse ning ajakasutuse õppeaasta, õppenädala ja õppepäeva lõikes; hindamise korralduse; kooli lõpetamise korralduse (gümnaasiumis); õpilaste ja lastevanemate teavitamise ning nõustamise korralduse (põhikoolis); karjääriteenuste korralduse; õpetaja töökava koostamise põhimõtted; kooli õppekava uuendamise ja täiendamise korra. Põhiküsimuseks on kõigi nõuete mitte formaalne, vaid sisuline täitmine kooli õppekava koostamisel.

Traditsiooniliselt on esiplaanil olnud õppeainete õpitulemuste saavutamine, väljakutseks on üldpädevuste kujundamine ainetunni tasandil.

Kooli õppekava üldosa kohustuslikest osadest on üheks probleemsemaks kahtlemata õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkide ning põhimõtete määratlemine, mis kipub jääma formaalseks. Tegelikult peab aga siin sõnastama kooli põhiväärtused ja nende juurutamise teed. Kindlasti on oluline, et keskel

kohal oleksid üldpädevused, ning kogu koolipere peab mõistma, kuidas need õpilastel kujunevad. Kooli õppekava ülesandeks on näidata, kuidas traditsioonid ja huvitegevus toetavad õpilaste üldpädevuste kujunemist.

Traditsiooniliselt on esiplaanil olnud õppeainete õpitulemuste saavutamine, väljakutseks on üldpädevuste kujundamine ainetunni tasandil.

Kooli arengukavast

Oluliseks alusdokumendiks kooli õppekava koostamisel on kooli arengukava. Õppe- ja kasvatustegevust planeerides arvestatakse kohaliku piirkonna vajadusi, õpilaskontingendi eripära, kasutatavaid ressursse ning töötajate, vanemate ja õpilaste soove.

Kooli arengukava peab tagama kooli järjepideva arengu. Selle koostamisel on oluline kõikide poolte koostöö, see tähendab kooli õppenõukogu, õpilasesinduse ja hoolekogu kaasamise kõrval veel koostööd kohaliku omavalitsusega. Arengukava visioon, missioon, põhiväärtused ja eesmärgid ei pea olema ainult filosoofilised, vaid neil peab olema selge seos kooli õppekava ja iga-aastase üldtööplaaniga. Sisehindamissüsteem tagab arengukava pideva uuendamise, et oleks olemas vähemalt kolmeaastane tegevuskava, mis tagab, et arengukava „ei saa kunagi otsa“. Põhiküsimuseks on seejuures tugeva seose loomine arengukava ja sisehindamissüsteemi vahel: kooli kõigi tegevuste hindamine, järelduste tegemine ja parendustegevuste kavandamine võimaldab kooli arengukava muuta formaalsest dokumendist tegelikult toimivaks ja kõiki toetavaks tööriistaks.

Arengukava visioon, missioon, põhiväärtused ja eesmärgid ei pea olema ainult filosoofilised, vaid neil peab olema selge seos kooli õppekava ja iga-aastase üldtööplaaniga.

Kooli üldtööplaan

Kooliaasta igapäevast tegevust reguleerib üldtööplaan, mis tehakse õppeaasta algul üheks aastaks arengukava ja kooli õppekava põhjal. Ühelt poolt on tegemist arengukava rakenduskavaga ja teisalt õppekava tunniväliste ja ülekooliliste ning koolidevaheliste projektide ja õpetajatevahelise koostöö kavandamisega. Samas on olemas veel hulk üldtööplaanist tulenevaid plaane, näiteks juhtkonnal, ainekomisjonidel, metoodikanõukogul, klassijuhatajate ühendusel, õpilasomavalitsusel, õpetaja töökava jne. Üks oluline küsimus on see, et üldtööplaan lähtuks kooli arengukavast ja õppekavast.

Õpetaja töökava

Õpetaja töökava koostamise põhimõtted peavad olema määratletud kooli õppekavas. Kuna riiklikus õppekavas ei ole esitatud nõudeid õpetaja töökavale, siis on igal koolil vaja töökavadele esitatavad nõuded täpselt, selgelt ja õpetajatele arusaadavalt kirjeldada. Õpetaja töökava võib sisaldada järgmisi osi: tunni teema ja õpitulemused, õpetamis- ja hindamismeetodid, kasutatavad materjalid ja vahendid, seostamine läbivate teemadega, lõiming teiste õppeainetega, koostöö teiste õpetajatega, seosed ülekooliliste ja koolidevaheliste projektidega. Kindlasti peab töökava sisaldama aine-, valdkonna- ja üldpädevuste kujundamise kavandamist. Töökava on õpetajale igapäevane abivahend, mis võimaldab tal õppeprotsessi kavandamise kõrval seda ka analüüsida, see tähendab iseend hinnata. Üheks põhiküsimuseks saab õpetaja töö kavandamise niisuguse süsteemi loomine kooli tasandil, mis on võimalikult kõikehõlmav, ajaliselt vähekoormav ja tunduks õpetajale abistava töövahendina.

Kooli sisehindamissüsteem

Koolides rakendatakse sisehindamist kui enesearenduse üht olulisemat viisi. Üheks põhiküsimuseks on see, kuidas suudetakse sisehindamise süsteem muuta igapäevase tegevuse osaks ja tulemusi rakendada oma tegevuse parendamiseks. Selleks on oluline sisehindamise protsessi kaasata kogu personal ning õpilased ja vanemad. Kui vanemate ja õpilaste puhul hinnatakse pigem nende rahulolu õppetegevusega seonduvalt, siis õpetaja analüüsib enda tegevust sisehindamise valdkondadest lähtudes ja otsib vastuseid näiteks järgmistele küsimustele:

- kuidas saada paremaks eestvedaja ja juhina;
- kuidas saada paremaks ainetundjaks;
- kuidas olla oma õpilastele veelgi parem õpetaja;
- kuidas olla veelgi parem kolleeg;
- kuidas saavutada veelgi paremat koostööd lastevanematega;
- kuidas kasutada veelgi tulemuslikumalt oma käsutuses olevaid materiaalseid ressursse;
- jne.

Sisehindamissüsteemi oluline osa on õpetaja enesehindamissüsteem.

Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine ning analüüsimine Demingi ringi põhjal

Põhikooli riiklikus õppekavas ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas vaadeldakse kooli kui õppivat organisatsiooni, mis teadlikult suurendab oma võimekust luua ühiselt soovitud tulevikku. Tegemist on sellise organisatsioonikultuuri kujundamisega, mis esitab uusi väljakutseid kõigile organisatsiooni liikmetele. Organisatsioonikultuuri tuntud uurijad Terrence Deal ja Allan Kennedy on defineerinud organisatsioonikultuuri järgmiselt: *see on viis, kuidas me asju ajame*. Organisatsioon, antud juhul õppeasutus, koosneb inimestest, ja see, mil määral suudavad organisatsiooni moodustavad inimesed ühiselt soovitud tulevikku luua, sõltub hulgast tingimustest, millest üheks olulisemaks on süsteemne mõtlemine. See viis, kuidas me probleeme käsitleme, kuidas me tegevusi kavandame ja kuidas tulemusi analüüsime, on oluline organisatsioonikultuuri osa. Tähtis ei ole mitte teha asju uut moodi või teist moodi, vaid nii, et kavandatud tegevused oleksid kõigile osalejatele mõtestatud ja suudetaks nii üksikisiku kui ka kollektiivi tasandil vältida korduvaid vigu – see tähendab, et õpitakse.

Sellist õppimist soodustavat „asjade ajamise viisi“ organisatsioonis võimaldavad mitmesugused kasutusel olevad mudelid. Üheks oluliseks tegevuste kavandamise ja analüüsi mudeliks on pideva parendamise tsükkel, mida tuntakse kvaliteedijuhtimise kontseptsiooni ühe alusepanija Edwards Demingi järgi Demingi tsükli nime all. Tegemist on planeerimise ja analüüsi mudeliga, mis on levinud ka Eesti haridussüsteemis ning seepärast on autorid võtnud selle kasutusele siinseski käsiraamatus.

Õppiv organisatsioon on organisatsioon, mis teadlikult suurendab oma võimekust luua ühiselt soovitud tulevikku.

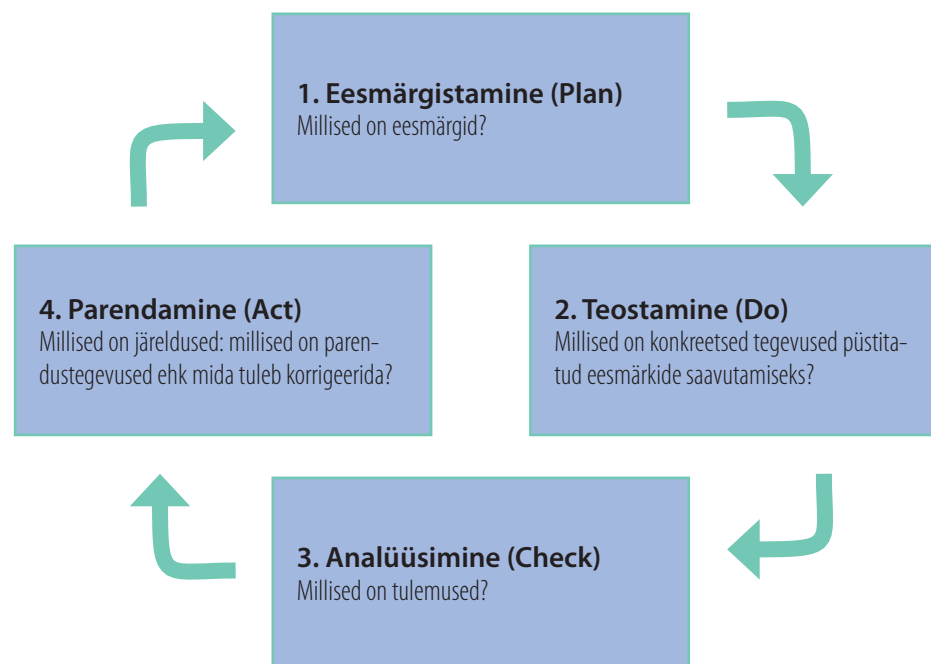
Peter Senge

Pideva parendamise ehk Demingi tsükli puhul on tegemist planeerimise ja analüüsi universaalse mudeliga, mida saab kasutada nii pika- kui ka lühiajalisi plaane tehes ja analüüsides.

Pideva parendamise ehk Demingi tsükkel koosneb neljast üksteisega seotud etapist (vt joonist): eesmärgistamine (Plan) – teostamine (Do) – analüüsimine (Check) – parendamine (Act).

Rõhutada tuleks asjaolu, et tegemist on planeerimise ja analüüsi universaalse mudeliga, mida saab kasutada nii pika- (arengukava) kui ka lühiajalisi (üldtööplaan) plaane tehes, projektipõhiseid tegevusi ja üritusi, nagu ka selliseid õppeprotsessi üksikuid ühikuid nagu õppetunde kavandades ja analüüsides.

Pideva parendamise ehk Demingi tsükkel

Eesmärgistamise etapis (1. etapp) määratletakse eesmärgid. Eesmärkide määratlemine saab alguse kahest olulisest õppeasutuse põhidokumendist: need on õppeasutuse õppekava ja arengukava.

Kooli õppekavas, mis on õppe- ja kasvatustegevuse aluseks, on eesmärgid määratletud kolmel tasandil:

- kogu kooli personali puudutavad eesmärgid (üldpädevused, läbivad teemad, lõiming),
- ainevaldkonna pedagooge puudutavad eesmärgid (valdkonna-pädevused) ja
- konkreetset õpetajat puudutavad eesmärgid (õppeainepädevused).

Püstitatud eesmärgid peavad olema otseses seoses õppeasutuse õppekava või arengukavaga.

Koolielse lasteasutuse õppekavas on eesmärgid määratletud kahel tasandil: 6–7-aastase lapse eeldatavate üldoskustena neljas valdkonnas (mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused, enesekohased oskused) ning 6–7-aastase lapse arengu eeldatavate tulemustena seitsmes valdkonnas (mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika, liikumine).

Õppeasutuse arengukavas, mis on sisuliselt õppeasutuse õppekava arendamise kava, on toodud õppeasutuse ressurssidest tulenevad prioriteetsed eesmärgid õppekava mingi valdkonna eelisarendamiseks (näiteks infotehnoloogia vahendite kasutusele võtmine õppeprotsessis, ühele konkreetsele õppekava üldpädevusele keskendumine, õppeprotsessi mingi valdkonna (näiteks uurimuslik tegevus) süsteemne väljaarendamine jms).

Kui kavandamise käigus ei leita seoseid õppeasutuse õppekava või arengukava eesmärkidega, siis ei ole kavandatavad tegevused põhjendatud.

Näiteks, arengukava prioriteetne eesmärk on *kavandada üldpädevuste kujunemist nii õppetunni kui ka kooli kui terviku tegevuste tasandil*. Toodud eesmärk on seotud riikliku õppekava rakendamisega koolis. Kindlasti on arengukavas määratletud iga eesmärgi juures vastutaja ja kaasatud isikud. Tõenäoliselt on selle eesmärgi elluviimise eest vastutaja kooli direktor või õppealajuhataja ning eesmärgi täitmisega on seotud kõik pedagoogid. Nüüd tuleb igal pedagoogil tulenevalt arengukava prioriteetsest eesmärgist hakata kavandama enda tegevuse eesmäärke. Eelkõige tähendab see õppekava uurimist – milliseid nõudmisi üldpädevuste kujundamisel esitab õpetajale riiklik õppekava. Üldpädevused on esitatud riikliku õppekava üldosas ja ainevaldkondade kavades. Näiteks ajalooõpetajale seab riiklik õppekava üheks eesmärgiks arendada õpilaste suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades. See ongi üks detailsem eesmärk ajalooõpetajale, mis on seotud nii kooli arengukava kui ka õppekavaga.

Eesmärgid peavad olema mõõdetavad. Vastused tuleb leida kolmele põhiküsimusele. Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist? Kuidas neid andmeid kogutakse? Millised on hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

Eesmärgistamise etapi kõige keerukam ja väga oluline ülesanne on eesmärkide *mõõdetavuse* tagamine, et protsessi analüüsid saaks hinnata eesmärkide täitmist. Koos eesmärkide seadmisega tuleb kohe kavandada ka nende saavutatuse hindamine. Eesmärkide mõõdetavuse tagamiseks tuleb leida vastused kolmele allpool toodud küsimusele.

1. Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist?
2. Kuidas neid andmeid kogutakse ehk millised on andmete kogumise meetodid?
3. Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

Andmed, mille põhjal saab hinnata eesmärgi täitmist, sõltuvad eelkõige eesmärgist. Võtame aluseks eespool näitena toodud ajalooõpetajale püstitatud eesmärgi: *arendada õpilaste suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades*. Esmalt peab õpetaja määratlema mõisted „erinevad suhtlusolukorrad“ ning „selge ja asjakohane väljendamine“. Eesmärgist tulenevalt peab kõigile õpilastele looma võimalused ennast eri suhtlusolukordades korduvalt väljendada, et juhendamise ja tagasisidestamise abil toetada õpilaste arengut. Antud juhul võivad olla andmed, mille põhja saab püstitatud eesmärgi täitmisele hinnanguid anda, järgmised:

- õpilaste enesehinnangu lehed, kus õpilane annab endale hinnangu konkreetset suhtlusolukorda iseloomustavate kriteeriumide alusel;
- kaasõpilaste tagasiside õpilasele, mis lähtub konkreetset suhtlusolukorda iseloomustavatest kriteeriumidest;
- õpetaja tagasiside õpilasele, mis lähtub konkreetset suhtlusolukorda iseloomustavatest kriteeriumidest.

Andmete kogumise meetodiks on toodud näites õpimapp, kuhu õpilane kogub enesehinnangu lehed, kaasõpilaste ja õpetaja kirjalikus vormis antud tagasiside. Õpimapis sisalduvate andmete põhjal saab analüüsida, kas soovitud eesmärk on täidetud, saab näha õpilase arengut ja kavandada uusi eesmäärke. Kogutud andmete põhjal võib väita, et eesmärk on õpetaja jaoks

täidetud (hindamiskriteerium), kui kõikide õpilaste õpimappides näitab nende tegelikke sooritusi kajastav tagasiside, et õpilane suudab määratletud suhtlusolukordades ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada.

Eesmärgistamise etapp on keerukamaid ja kavandamise käigus sageli kõige rohkem energiat nõudev nii õppeasutuse arengukava või õpetaja arendusplaani koostamisel kui ka õppeprotsessi kavandamisel nii õppeasutuse kui õpetaja tasandil.

Lihtsam on eesmärkide mõõdetavust tagada ainepädevuste korral, sest õppekavas on tulemused esitatud enamasti suhteliselt mõõdetavate õpitulemustena. Samas on üldpädevuste kujundamist kavandades mõõdetavaid tulemusi määratleda keerukam ja aeganõudvam. Probleem on selles, et kui eesmärgi saavutamist või saavutamatus ei ole võimalik mõõta, siis ei saa ka analüüsida eesmärgi saavutamise protsessi. Kui eesmärgile ei saa tagada mõõdetavust, siis tuleks pigem eesmärk ümber sõnastada.

Eesmärke määratledes on oluline pöörata tähelepanu sõnastusele. Eesmärk on oodatava tulemuse kirjeldus sellises sõnastuses, et see annaks kujutluse oodatavast uuest seisundist, mis on mingiks kindlaks ajaks saavutatud. Näiteks võib see uus seisund olla mingi omandatud oskus, suutlikkus midagi teha, kindlaks ajaks loodud mingi süsteem. Eesmärk peab olema selline, millele on võimalik seada kindlad ajalised piirid, mille jooksul eesmärk saavutatakse. Eesmärgi sõnastamisel võiks lähtuda kujutlusest, nagu määratletaks eesmärki

Eesmärk on oodatava tulemuse kirjeldus sellises sõnastuses, et see annaks kujutluse oodatavast uuest seisundist, mis on mingiks kindlaks ajaks saavutatud.

projektile, millel on kindel algus ja lõpp. Segi ei tohiks ajada eesmärki ega tegevusi eesmärkide saavutamiseks. See oht on olemas, sest ka tegevustel on kindel algus ja lõpp, kuid samas puudub eesmärki iseloomustava uue seisundi ja kvaliteedi mõõde.

Näiteks, kui inimesel puuduvad autojuhtimise oskused, siis võib olla eesmärgiks suutlikkus autot juhtida. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb teha mitmeid tegevusi: minna autokooli, omandada teadmisi liikluseeskirjast ja teoreetilisi teadmisi autojuhtimisest, võtta õppesõidu individuaaltunde ning lõpuks tuleb eksam sooritada. Kõige selle tulemusena on saavutatud seisund, mida võib kirjeldada kui auto juhtimise pädevust. Kuid eesmärgiks ei saa olla autokoolis käimine või eksami tegemine. Analoogiat otsides ei ole sobiv eesmärgi sõnastus näiteks selline: arendada õpilaste koostööoskusi rühmas töötamisel. See on tegevus, millel puudub selge lõpetatus ning ettekujutus

saavutatavast uuest seisundist. Sobiv eesmärgi sõnastus võiks olla näiteks järgmine: luua tingimused, et õpilastel kujuneksid oskused rühmas töötamiseks, rühmatöö juhtimiseks ja rühmaliikmena osalemiseks. Taoline eesmärgi sõnastus sisaldab oodatavat uut seisundit, mille saavutamist saab kindlaks määratud ajal mõõta. Selle eesmärgi saavutamiseks on igati sobiv eri meetoditega arendada õpilaste koostööoskusi rühmas.

Andmed, mida saab sobivas kontekstis kasutada eesmärkide mõõdetavuse tagamiseks, võivad olla näiteks järgmised.

- Lapse, õpilase õpijõudlust iseloomustavad andmed – eksamite, tase- metööde, kontrolltööde või muude soorituste tulemused (hinded või sõnalised hinnangud).
- Lapse, õpilase arengu jälgimise tulemused – varem fikseeritud sõnaliselt kirjeldatud arenguastmete saavutamine.
- Laste, õpilaste sooritustele antud hinnangud, mis ei ole hinded ja võivad sisaldada ka hinnanguid käitumisele:
 - õpetajalt,
 - kaaslastelt,
 - enesehinnangu vormis.
- Mitmesugused kvantitatiivsed andmed (millegi esinemise sagedus, osakaal koguarvus, keskmine jms):
 - kogu õppeasutuse lõikes,
 - klassi või rühma lõikes,
 - konkreetsest õpetajast lähtuvalt,
 - õpilaste vanusegrupe arvestuvalt,
 - poiste ja tüdrukute lõikes,
 - teiste õppeasutuste ja võrdlusgruppide (piirkonna, maakonna, kogu riigi) tulemused.
- Andmed protsessis osalejate (lapsed, lapsevanemad, kolleegid) rahulolu, motiveerituse, kaasatuse jms kohta.
- Tagasiside lapsevanematelt lapse arengu ja õpetaja tegevuse kohta.
- Teiste õpetajate hinnangud ja tagasiside lapse arengu ja õpetaja tegevuse kohta.
- Varem dokumenteeritud või õpilaste vahetu vaatlemise tulemused:
 - lapse arengust õpitulemuste kontekstis,
 - lapse arengust üldpädevuste kontekstis,
 - klassi või rühma koostoimimisest.

Andmete kogumiseks võib kasutada vägagi erinevaid meetodeid, näiteks järgmisi.

- Õpimapp, kuhu kogutakse mitmesugused lapse arengut iseloomustavad andmed.
- Õpilaste loominguliste tööde väljapanemine näitustel või tulemuste esitamine mingis avalikus vormis (näiteks uurimistööde ettekandmine uurimistööde konverentsil).
- Struktureeritud enesehinnanguleht.
- Kirjalik või suuline rahuloluküsitlus, mille tulemusi saab ajas võrrelda.
- Suletud ja/või avatud küsimusi sisaldavad tagasiside küsimustikud.
- Struktureeritud või struktureerimata vaatluslehed.
- Individuaalsed vestlused lapsevanematega (arenguestlused).
- Individuaalsed vestlused kolleegidega.
- Rühmaarutelud tagasisidestamiseks:
 - õpilastega,
 - lapsevanematega,
 - kolleegidega.
- Regulaarsed õpetajate koostöörühmad õpilaste arengu jälgimiseks igal tasandil.
- Paaritöö kolleegiga:
 - tunnikülastus ja tagasiside andmine,
 - klasside ajutine vahetamine,
 - koos kolleegiga tunni läbiviimine.
- Kirjalik tagasiside õpilastelt tunni, õppeperioodi, teema lõpus.
- Tundide salvestused.
- Regulaarsed märkmed õppeprotsessis esinenud tugevuste ja nõrkuste kohta, lähtuvalt töökavas kavandatud
 - eesmärkidest,
 - õppe- ja hindamismeetoditest,
 - õppe- ja juhendmaterjalidest.

Siiski on oluline rõhutada, et eesmärkide mõõdetavaks muutmine asjakohaseid andmeid määratledes ja nende kogumist kavandades on loominguline protsess, mis on iga eesmärgi korral ainulaadne ning eeldab ka valmisolekut väljuda vajadusel harjumuspärasest piiridest.

Teostamise etapis (2. etapp) määratletakse tegutsemise põhimõtted, meetodid ja konkreetset tegevust püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Sõltuvalt püstitatud eesmärgist **võivad** saavutamise teed olla erinevad. On tegevusi, mida saab määratleda konkreetset kindlapiiriliseks. Mõningate eesmärkide saavutamiseks aga ei saa määratleda konkreetseid kuupäevalisi tegevusi, vaid eesmarke saab saavutada mingite kindlate tegutsemispõhimõtete järjekindla järgimise kaudu. Näiteks kui eesmärgiks on kujundada õpilastes demokraatlikku mõtteviisi, siis eelkõige tähendab see õpetaja ja kooli jaoks mingite kindlate tegutsemispõhimõtete määratlemist ning seejärel igapäevategevustes nende põhimõtete kavakindlat järgimist, et anda õpilastele sobivat eeskujut ja vastavat kogemust.

Õppeasutustes tehakse mitmesuguseid huvitavaid ja väga vajalikke tegevusi, kuid sageli ei suuda tegijad ise neid tegevusi siduda konkreetsete eesmärkidega. Võib ju väita, et kõike ja kogu aeg ei peagi eesmärgistama. Selle väitega võib nõustuda, kindlasti on tegevusi, mis kujunevad spontaanselt, ilma planeerimata. Kuid õppivat organisatsiooni iseloomustab siiski organisatsiooni liikmete võimekus protsesse juhtida, ja juhtimise **üheks komponendiks on protsessi kavandamine** ning eesmärgistamine. Võib ka teisiti, kuid siis ei ole tegemist õppiva organisatsiooniga, sest me ei analüüsi protsessi sihiteadlikult ja siis ei ole meil ka infot, millest lähtuvalt oma tegutsemispraktikat muuta.

Analüüsimise etapis (3. etapp) hinnatakse, millised olid püstitatud eesmärkide (1. etapp) saavutamiseks kavandatud tegevuste (2. etapp) konkreetset tulemus. Kogu protsessi mõjususe analüüsi eelduseks on eesmärgistamise etapis mõõdetavate eesmärkide püstitamine, asjakohaste andmete ja hindamiskriteeriumide määratlemine. Analüüsitakse nii tulemusi kui ka protsessi, leitakse tugevuste ja nõrkuste põhjused.

Seega, kogutud andmete ja varem määratletud mõõdetavate

Teostamise etapis kavandatud tegutsemise põhimõtted, meetodid ja konkreetset tegevused peavad olema otseses seoses püstitatud eesmärkidega.

Kogu protsessi mõjususe analüüsi eelduseks on eesmärgistamise etapis mõõdetavate eesmärkide püstitamine, asjakohaste andmete ja hindamiskriteeriumide määratlemine. Sobivaid analüüsi meetodeid kasutades analüüsitakse nii tulemusi kui ka protsessi, leides tugevuste ja nõrkuste põhjused.

hindamiskriteeriumide alusel (on määratletud 1. etapis) saab analüüsil anda hinnangud:

- kas ja mil määral saavutati püstitatud eesmärk, millised on tugevused ja nõrkused;
- millised olid protsessi ehk teostamise etapi tugevused ja nõrkused.

Analüüsimise etapis on asjakohane kasutada sobivaid analüüsi meetodeid. Meetodi valik sõltub kogutud andmete iseloomust ja püstitatud eesmärgist. Analüüsida võib sõltuvalt olukorrast individuaalselt või grupis. Analüüsiks sobivad meetodid võivad olla näiteks järgmised (Lisa 1 annab põhjalikuma ülevaate andmete analüüsimiseks kasutatavatest meetoditest):

- statistiline analüüs
- võrdlevanalüüs
- SWOT-analüüs
- kalaluu-diagramm
- Pareto analüüs
- põhjuse-tagajärje seoste leidmine maatriksmeetodil
- tulu-kulu analüüs
- parima lahenduse hindamise maatriksmeetod
- ajurünnak
- 635-meetod
- kontent- ehk sisuanalüüs
- PEST-analüüs
- avatud ruumi meetod

Parendamise etapis tehtavate asjakohaste järelduste eelduseks on analüüsimise etapis tulemustele hinnangu andmine, lähtudes hindamiskriteeriumidest. Selles etapis kavandatakse parendustegevused tulemuste ja protsessi analüüsist lähtudes.

Parendamise etapis (4. etapp) tehakse eelmises etapis antud hinnangu alusel järeldusi edaspidiseks. Järeldused on suunatud Demingi tsükli 1., 2. ja 3. etapis kavandatu korrigeerimisele või uute eesmärkide püstitamisele ja parendustegevuste kavandamisele. Silmas tuleb pidada järgmist.

- Kui püstitatud eesmäärke ei saavutatud, siis tuleb kindlasti üle vaadata ja vajadusel korrigeerida planeeritud tegevused.
- Kriitiliselt tuleb üle vaadata ka hindamise aluseks olevad hindamiskriteeriumid ja nende asjakohasus. Kui kavandatud hindamiskriteeriumid ei

võimalda eesmärkide saavutamist mõõdetavalt hinnata, tuleb vaeva näha hindamiskriteeriumide määratlemisega ning mõõdetavuse tagamisega sobivate andmete kogumise kaudu.

- Kui eesmärgile ei suudeta leida mõõdetavaid hindamiskriteeriume, siis on vaja eesmärk uuesti üle vaadata.
- Silmas tuleb pidada väliskeskkonnast tulenevaid uusi võimalusi, sihiseadeid jms, et neid arvestada parendamise etapis uusi eesmäärke ja tegevusi kavandades.

Kogu protsessi kavandades on otstarbekas detailsemalt läbi mõelda küsimused, millele püütakse parendamise etapis vastused leida. Need võivad olla järgmised.

- Kas kavandatud tegutsemispõhimõtted ja konkreetsed tegevused olid sobivad valitud eesmärgi saavutamiseks?
- Mida tuleb edaspidi samamoodi teha?
- Mida tuleb edaspidi teha teisiti?
- Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?
- Kas analüüsimeetodid olid sobivad?

Organisatsioon, mis on eespool kirjeldatud pideva parendamise ehk Demingi tsükli kasutamise võtnud oma tegevusi kavandades ja analüüsides igapäevaseks normiks, on astunud pika sammu lähemale õppiva organisatsiooni kujunemisele. Demingi tsükkel sobib suurepäraselt õppeasutuse arendustegevuse ja õpetegevuse planeerimiseks ning analüüsimiseks.

Loodusteadustest tuntud entroopia kasvu seaduse kohaselt tekib korralagedus iseenesest, selleks ei ole vaja energiat kulutada. „Kord“ aga ei teki iseenesest. „Korra“ loomiseks tuleb vaeva näha. Ka sellise, Demingi tsükli põhineva mõtteviisi ehk „asjade ajamise viisi“ kujunemine organisatsioonis ei tule iseenesest, selleks tuleb energiat, eelkõige mõtte- ja koostööenergiat kulutada. Üheks võimaluseks harjutada ja õppida pideva parendamise tsükli põhinevat mõtteviisi on luua selline struktuur **tabeli vormis**, mis suunab (võib öelda ka, et sunnib) teostajaid kavandatud struktuuri järgima. Antud käsiraamatus on eri näidete esitamisel kasutatud Demingi tsükli põhinevat struktuuri. Allpool on see ära toodud.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk, millest lähtuvalt eesmärgi seatakse

Kavandamise etapis püstitatud eesmärgid on otseses seoses õppeasutuse õppekava või õppeasutuse arengukava eesmärkidega.

Eesmärgistamine

Millised on eesmärgid?
Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

Eesmärk:

Eesmärgi saavutamist hinnatakse (milliste andmete põhjal):
Määratletud andmeid kogutakse alljärgnevalt (andmete kogumise meetod):

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Teostamise etapis kavandatud tegutsemise põhimõtted, meetodid ja konkreetsed tegevused peavad olema otseses seoses eesmärkidega.

Analüüsimine

Mida saavutati:

- mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused
- protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused

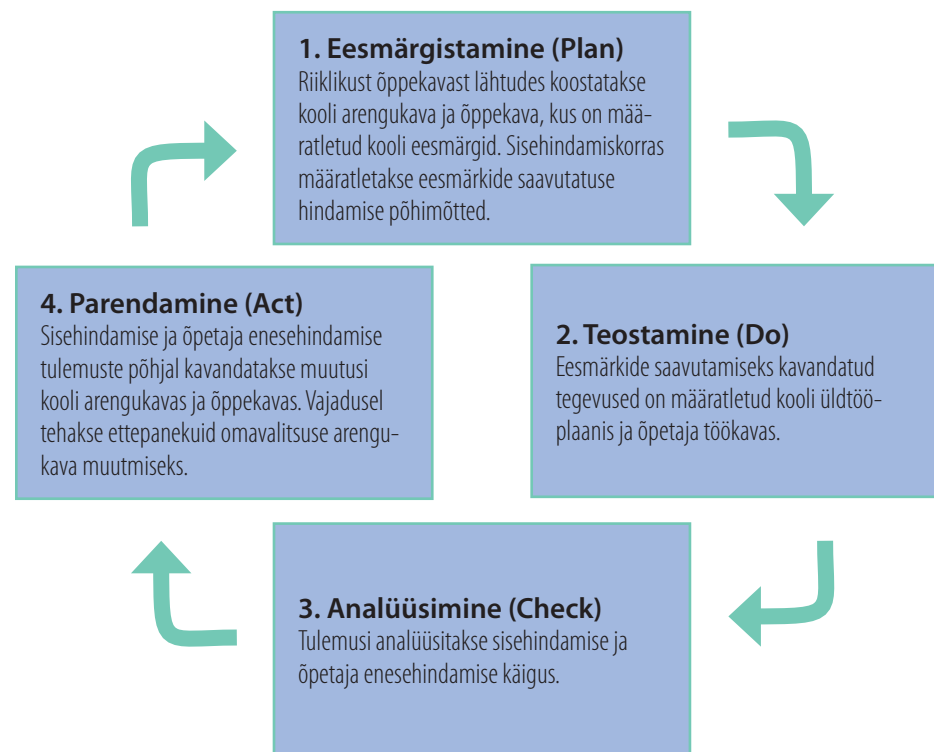
Kogu protsessi mõjususe analüüsimise eelduseks on möödetavate eesmärkide püstitamine eesmärgistamise etapis, asjakohaste andmete ja hindamiskriteeriumide määratlemine. Sobivaid analüüsimetodeid kasutades analüüsitakse nii tulemusi kui ka **protsessi**, leides nii tugevuste kui ka nõrkuste põhjused. Planeerimisel on otstarbekas läbi mõelda küsimused, millele otsitakse selles etapis vastuseid.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel, teostamise või tulemuste hindamise osas järgmisel perioodil?

Asjakohaste järelduste tegemise eelduseks parendamise etapis on tulemustele hinnangu andmine analüüsimise etapis lähtuvalt hindamiskriteeriumidest. Kavandatakse parendustegevused tulemuste ja protsessi analüüsist lähtuvalt. Planeerimisel on otstarbekas läbi mõelda küsimused, millele otsitakse selles etapis vastuseid.

Kooli arendus- ja õpetegevuse planeerimine ning analüüsimine

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine koolieelses lasteasutuses

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on sätestatud, et õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk lasteasutuses on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodus ja lasteasutuse koostöös. Seega on keskne protsess lasteasutuses lapse areng. Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused. Riiklikus õppekavas on eraldi esitatud õpikäsitlus. Õpikäsitlusest lähtuvalt on pedagoogid lasteaias laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad, mis tähendab, et õpetajad rakendavad lasteaias lapse arengust lähtuvat lähenemisviisi.

Lapsest lähtuva õpetamisviisi aluseks on arusaam, et lapsed õpivad aktiivselt mängu kaudu, arenevad aste-astmelt eri kiirusega, ja tegevus rajaneb käsitusel lapsest, kes on oma loomult sotsiaalne, mängiv, uudishimulik ja aktiivne.

uudishimulik ja aktiivne. Lapse arengust lähtuva lähenemisviisi põhimõtted kajastuvad lasteaias õppekavas, kus on laste huvidele, tunnetuslikule, sotsiaalsele ja emotsionaalsele küpsusele vastavad tegevused, mis hõlmavad laste loomulikku uudishimu, rahulolu saadud kogemustest ja soovi jagada teistega oma ideid.

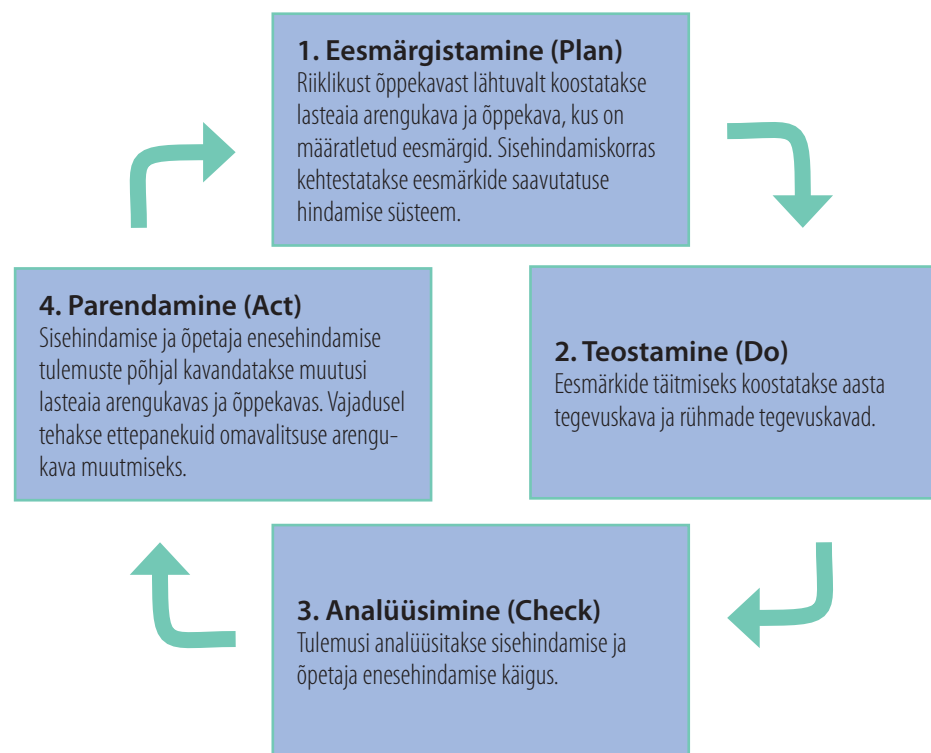
Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne, järjepidev areng kodus ja lasteasutuse koostöös.

Õppekavas rõhutatakse lapse enda aktiivset rolli õppijana, laps ei ole passiivne vastuvõtja ega korralduste täitja, vaid aktiivne õppija. Lapsest lähtuva õpetamisviisi aluseks on arusaam, et lapsed õpivad aktiivselt mängu kaudu, arenevad aste-astmelt eri kiirusega, ja tegevus rajaneb käsitusel lapsest, kes on oma loomult sotsiaalne, mängiv,

Koolieelses lasteasutuses õppe- ja kasvatustegevust kavandades järgitakse pideva parendamise tsükli etappe, mis hõlmavad tegevuse eesmärgistamise, teostamise, analüüsimise ja parendamise protsessi. Koolieelses lasteasutuses võib õppe- ja kasvatustegevuse kavandamist vaadelda nii asutuse kui ka rühma tasandil.

Kogu lasteaias õppe- ja kasvatustegevuse aluseks on lasteaias õppekava, rühma tasandil on kavandatud tegevused esitatud rühma tegevuskavas ja nädala või muu lühiajalise perioodi kavas.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine koolieelse lasteasutuse tasandil

Lasteasutuse õppekava

Lasteasutuse õppekava on lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mis on koostatud riikliku õppekava alusel. Riiklikus õppekavas on sätestatud lasteasutuse õppekava struktuur ja olulisemad põhimõtted, kuid

vastutus selle eest, et oma eripärast tulenevalt täpsemalt kirjeldada oma asutuse õppe- ja kasvatustegevuse aluseid, on pandud igale lasteaiale. Lasteaia õppekavas peab olema määratletud, milline on lasteasutuse liik ja eripära, millised on õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti, õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise alused. Samuti peab õppekavas olema nimetatud, kuidas on korraldatud lapse arengu hindamine, koostöö lastevanematega ja erivajadustega lastega tehtav töö. Oluliseks küsimuseks on lasteaia pedagoogide, laste ja vanemate koostöö ühiste väärtuste kujundamisel.

Lasteasutus saab oma õppe- ja kasvatustegevust paindlikumalt korraldada üldõpetuse põhimõtteid rakendades. Õppekavas on esitatud lapse arengu eeldatavad tulemused 6–7-aastaste laste puhul. See tähendab, et lasteasutuse pedagoogid saavad enam arvestada laste arengu erinevusi eelnevatel eluaastatel, samas peavad õpetajad oskama kavandada nii laste eakohast kui ka individuaalset arengut, millest lähtuvalt eesmärgistada õppe- ja kasvatustegevust tervikuna. Riiklikus õppekavas on defineeritud erivajadustega lapse tähendus, sh arvestatakse ka andekaid lapsi. Õppekava eeldab õpetajalt väga häid oskusi erivajadustega lapse määratlemisel, individualiseeritud õppe-kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel ning individuaalse arenduskava koostamisel. Õppekavas on enam rõhutatud lastevanemate rolli õppekava arendamisel, lapse arengu toetamisel ja tagasisidestamisel.

Rühma tegevuskava

Rühma tegevuskava on tavaliselt üheks aastaks koostatud tegevuste kava, mis ei ole sätestatud kohustusliku dokumendina, kuid võimaldab pedagoogidel täpsemalt oma aastast tegevust eesmärgistada, teostada ja analüüsida. Rühma tegevuskava koostamisel tuleks arvestada rühma laste eripära, eelmise perioodi eesmärkide analüüsi tulemusi, lasteaia õppekavas määratletud põhimõtteid ja sisu ning rühma lastevanemate esitatud ettepanekuid. Kuna lapse arengu toetamine on meeskonnatöö, siis peaks rühma tegevuskava koostamises osalema rühma kogu õppe- ja kasvatustegevusega seotud meeskond: rühmaõpetajad, õpetaja abi,

Õppekava eeldab õpetajalt väga häid oskusi erivajadustega lapse määratlemisel, individualiseeritud õppe-kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel ning individuaalse arenduskava koostamisel.

Lapse arengu toetamine lasteasutuses on meeskonnatöö.

muusika- ja liikumisõpetaja, teiste valdkondade spetsialistid (nt logopeed, eripedagoog, psühholoog). Rühma tegevuskava struktuuri võivad pedagoogid valida oma soovist lähtuvalt. Tavaliselt on rühma

Eesmärgistamisel võib eristada mitut tasandit: lasteasutuse tasand (õppekava), rühma tasand (rühma tegevuskava) ja lapse tasand (nädala vm lühiajalise perioodi kava).

Kavandamine rühma tasandil

1. Eesmärgistamine (Plan)

- rühma meeskonna liikmed (rühmaõpetajad, muusika- ja liikumisõpetaja, õpetaja abi, teiste valdkondade spetsialistid jt) koostavad ja eesmärgistavad rühma tegevuskava, lähtudes lasteaia õppekavast, aasta tegevuskavast, eelmise perioodi, sh laste arengu analüüsist, laste ja lastevanemate ettepanekutest;
- rühma meeskond lepib kokku, kuidas ja mille põhjal hinnatakse eesmärkide täitmist;
- lasteaia sisehindamissüsteemist lähtudes lepitakse kokku pedagoogide enesehindamissüsteem.

4. Parendamine (Act)

Analüüsi tulemustest lähtuvalt korrigeerib rühma meeskond vajadusel rühma tegevuskava ja pedagoogide enesehindamissüsteemi. Vajadusel teeb rühma meeskond ettepanekuid lasteasutuse sisehindamissüsteemi, aasta tegevuskava, õppekava, arengukava täiendamiseks või muutmiseks.

2. Teostamine (Do)

Rühma meeskond tegutseb vastavalt rühma tegevuskavale, kokku lepitud põhimõtteid ja meetodikaid järgides ning meetodeid rakendades.

3. Analüüsimine (Check)

Rühma meeskond analüüsib eesmärkide täitmist ja õppe-kasvatustegevuse teostamist kokkulepitud meetodeid kasutades, tuues nii tulemusi kui ka protsessi analüüsi esile tugevused ja nõrkused. Lasteaia sisehindamissüsteemist lähtudes analüüsivad pedagoogid iseend.

tegevuskavas esitatud: rühma lühitutvustus, eripära, õppeaasta eesmärgid, nädalate temaatika, sisu, ürituste ja õppekäikude ajakava, erivajadustega laste arengu toetamise ning lastevanematega tehtava koostöö põhimõtted ja tegevused.

Tavapäraselt koostatakse ka rühmade lühiajalise tegevuse kavad. Riiklikus õppekavas on nimetatud, et rühma õppe- ja kasvatustegevust kavandades esitatakse kavandatava perioodi (nädal, kuu vm) eesmärgid, temaatika, õppe sisu ja õpitegevused. Seega tuleb esmalt otsustada, millise perioodi alusel rühmas õppe- ja kasvatustegevust kavandatakse ning sellele vastavalt omavahelises koostöös kavad koostada.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgistamine

Kuna õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk lasteaias on lapse mitmekülgne, järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös, siis lähtutakse eesmärkide püstitamisel laste arengutulemustest. Riiklikus õppekavas on lapse arengust lähtuvad eesmärgid määratletud 6–7-aastase lapse eeldatavate üldoskustena ja 6–7-aastase lapse arengu eeldatavate tulemustena põhivaldkondade loikes. Eesmärgistamisel võib eristada mitut tasandit: lasteasutuse tasand (õppekava), rühma tasand (rühma tegevuskava) ja lapse tasand (nädala vm lühiajalise perioodi kava). Kui õppekavas ja rühma tegevuskavas on põhieesmärgid üldisemalt määratletud, siis nädalakava eesmärgid on sõnastatud lapse arengust lähtuvalt, arvestades nii üldoskuste kui ka põhivaldkondade eesmarke ja rühma laste arengutulemusi.

Eeldatavate üldoskuste all on riiklikus õppekavas esitatud neli üldoskuste rühma: mänguoskused, tunnetus- ja õpioskused; sotsiaalsed oskused ning enesekohased oskused. Keskseks võib pidada mänguoskust, kuna mäng on eelkoolialiste laste põhitegevus, mille kaudu laps kõige paremini kogeb maailma ja õpib seda tundma. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. Seega on mängu kaudu õppimine olulisim põhimõte, mida tegevusi eesmärgistades ja rakendades arvestada. Valdkonniti on lapse arengu eeldatavad tulemused ja vastavad eesmärgid esitatud seitsme valdkonna loikes: mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika ja liikumine. Kuna riiklikus õppekavas esitatud eesmärgid

Eeldatavate üldoskuste all on riiklikus õppekavas esitatud neli üldoskuste rühma: mänguoskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused ning enesekohased oskused.

on esitatud 6–7-aastase lapse kohta üldiselt, lähtuvad pedagoogid rühma õppe- ja kasvatustegevust eesmärgistades eelkõige oma rühma laste eripäradest (individuaalsus, vanuseline ja sooline koosseis, rahvus, huvid jm) ja laste arengu hindamise tulemustest. Kuna õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid lähtuvad lapse arengu eeldatavatest tulemustest, siis ei sõnastata lapse tasandi eesmarke õpetaja tegevusest lähtuvalt (nt koduloomade tutvustamine), vaid lähtudes lapse konkreetsetest arengutulemustest (laps teab, oskab, tunneb, suudab). Eesmärgistamise protsessis on oluline laste kaasamine, võimaldades neil ideid ja arvamusi avaldada ning peale tegevust oma tulemust analüüsida.

Õppe- ja kasvatustegevuse teostamine

Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse teostus ehk korraldus lähtub lasteaias õppekavas sätestatud eripäradest, eesmärkidest, põhimõtetest, teemadest ja riiklikus õppekavas kirjeldatud õpikäsitusest. Lasteaias eripära peegeldab lasteasutuse pedagoogiline kontseptsioon, mis peaks olema kooskõlas riiklikus õppekavas esitatud õpikäsitusega, kus on määratletud lapsest lähtuva lähene-mise põhimõtted. Lapse õppimist käsitletakse kui protsessi, mille tulemusel toimuvad muutused lapse käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes ning nendevahelistes seostes. Aktiivne õppimine tähendab, et laps saab õppida matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu. Seega peab õpetaja kasutama ka vastavaid õppemeetodeid, mis lapse aktiivset tegevust toetavad. Mängud ja õpetaja kavandatud

tegevused peaksid pakkuma lapsele võimalusi seostada oma teadmisi varasemate kogemustega, kasutada omandatud teadmisi eri tegevustes nii lasteaias sise- kui ka väliskeskkonnas, arutleda oma kogemuste üle ning hinnata oma tegevuse tulemuslikkust. Lasteaias käib õppimine

mänguliste tegevuste kaudu, lähtuvalt õppe- ja kasvatustavade eesmärkidest, sisust ja korraldusest.

Rühma õppe- ja kasvatustegevus korraldatakse esteetilises ja turvalises ning üksi- ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas. Õppe- ja kasvatustegevuse temaatika seostatakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega. Riikliku õppekava teemade jaotus sotsiaalse, tehise- ja looduskeskkonna loikes võimaldab igal lasteaias õppekavas määratleda täpsem ja oma eripäradest lähtuv teemade sisu. Õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas. Tegevuskoha

Eri valdkondade sisu ja tegevuste loomulikkusega toetatakse laste üldoskuste kujunemist.

valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, pedagoogide ja personali kaasamise võimalusi. Õppe- ja kasvatustegevuse paindlik korraldus soodustab lapsest lähtuvate õppe-kasvatustegevuste kasutamist ja laste huvide ning vajadustega arvestamist. Lasteasutuses rakendatakse õppe- ja kasvatustegevusi üldõpetusliku tööviisi najal seitsmes valdkonnas: mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika ja liikumine.

Lasteaias tegevusi kavandades ja ette võttes tuleb arvestada riiklikus õppekavas esitatud õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise põhimõtetega:

- lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- lapse loovuse toetamine;
- mängu kaudu õppimine;
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- lapse arengut ja sotsialiseerimist soodustava keskkonna loomine;
- lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- kodu ja lasteasutuse koostöö;
- eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppekavas esitatud põhimõtted võiksid olla igas lasteasutuses läbi arutatud ja mõtestatud, kuna nende põhimõtete alusel õpetaja eesmärgistab, teostab ja analüüsib oma rühma õppe- ja kasvatustegevust nii iga üksiku tegevuse lõikes kui ka tervikuna. Näiteks, kuidas rakendab ja hindab õpetaja kolmeaastaste laste rühmas põhimõtet „humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine“? Kuna üldõpetuse rakendamine on kehtivas õppekavas läbiv mõiste, siis peaks see igas lasteaias olema täpselt määratletud ja pedagoogidele arusaadav. Õppe- ja kasvatustegevuste puhul arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms. Õppekava õpikäsitus on käsitletud last kui aktiivset osalejat õppekasvatustegevuses, laps on kaasatud kavandamisse, ta saab teha mõtestatud valikuid ja oma tegevust analüüsida. Lapse kaasamise puhul tuleb

Sisehindamine on pidev protsess, mille eesmärk on tagada laste arengut toetavad tingimused ja lasteasutuse järjepidev areng.

läbi mõelda võimalused, kuidas lapsed saavad olla osalised nii mängude kui ka tegevuste kavandamisel, korraldamisel ja kokkuvõtete tegemisel. Laste kaasamine eeldab, et tegevuste kavandamine on paindlik, kuna laste ideed ja huvid ilmnevad mängude ja tegevuste käigus.

Õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimine

Õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimine on osa lasteasutuse sisehindamise protsessist, mis on regulaarne ja järjepidev ning hõlmab nii enesehindamise kui ka sisekontrolli tegevusi. Õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimisel võib tinglikult eristada rühma ja lasteasutuse tasandil toimuvaid sisehindamise tegevusi, mille kaudu kogutakse andmeid eesmärkide täitmise kohta. Analüüsimise sisu ja meetodid on otseselt seotud rühma ja lasteasutuse tegevusele tervikuna püstitatud eesmärkidega. Analüüsimise etapis hinnatakse nii eesmärkide saavutatust kui ka teostatud protsessi ning saadud tulemustele toetudes viiakse ellu parendustegevused ja kavandatakse järgneva perioodi eesmärgid. Kuna õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk lasteasutuses on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng, siis on õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimisel keskne aspekt lapse areng ning seda toetavad tegevused. Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse analüüsi puhul hinnatakse, millised olid püstitatud eesmärkide saavutamiseks kavandatud tegevuste tulemused. Tabelis on esitatud mõningad näited rühma ja lasteasutuste tasandil kogutavate andmete kohta, mille põhjal võib hinnata eesmärkide täitmist.

Riiklikus õppekavas on rõhutatud ka lapse enda rolli oma tegevuse tulemuslikkuse hindamisel: last kaasatakse nii tegevuste kavandamisse kui ka suunatakse tehtud analüüsima. Laste kaasamine kavandamisse tähendab, et õpetaja uurib, millised teemad lapsi huvitavad, kasutab laste pakutud temaatikat õppe- ja kasvatustegevuses ning küsib ka laste tagasisidet tehtule. Enda tegevuse tulemuslikkust saab laps hinnata vastavasisuliste arutelude kaudu. Kindlasti on seejuures oluline õpetaja suunav ja toetav roll ning lähtumine lapse eakohasest arengust. Arutelud 3-aastaste lastega ei saa olla sama sisuga mis 6-aastaste laste arutelud. Õpetaja peaks looma tingimused, et lapse enesehinnang oma tegevusele võimaldaks lapsel tunda rõõmu, kogeda eduelamust, aga samas pakkuda tuge toimetulekuks nurjumistega.

	Andmed, mille alusel hinnata eesmärkide täitmist	
	Rühma tasand	Lasteasutuse tasand
Laste arengu tulemused	Rühma laste arengu hindamise tulemused (sh üldoskuste tulemused, erivajadustega lastega arvestamine, terviseedenduse tulemused, laste koolivalmidus)	Laste arengu hindamise tulemused lasteaia tervikuna
Õppe- ja kasvatusprotsessi tulemused	Rühma tegevuskava rakendamise tulemused (hindamise aluseks võivad olla näiteks õpetajate eneseanalüüsi, tegevuste vaatluste, korraldatud ürituste, kasvukeskkonna analüüsi vms tulemused)	Õppekava rakendamise tulemused lasteaia tervikuna, õppekorralduse, õppekasvatuseprotsessi ja õppemeetodite tulemused
Laste ja lastevanemate rahulolu tulemused	Rühma laste ja lastevanemate rahulolu-uuringute tulemused	Lasteaia kõikide rühmade laste ja lastevanemate rahulolu-uuringute tulemused
Lastega seotud statistika	Kokkuvõtlikud näitajad rühmas	Kõikide rühmade näitajate kokkuvõte

rahulolu struktureeritud uuringuid. Oluline valdkond on ka laste arvamuste ja rahulolu uurimine. Laste arvamusi saab uurida mängude, individuaalsete või rühmaintervjude kaudu. Õppe- ja kasvatusprotsessi sisehindamise tulemuste analüüs on aluseks lasteasutuse tegevuse täiendamisel ja arendamisel ning eesmärkide püstitamisel nii rühma kui ka lasteasutuse tasandil.

Õppe- ja kasvatusgevuse analüüsimisel võib kasutada eri meetodeid, mis lasteasutuse pedagoogilises nõukogus kokku lepivad ning õppekavas ja sisehindamise korras fikseeritakse. Analüüsimeetodite valikul tuleb arvestada püstitatud eesmärkidega, et valitud meetod mõeldaks seda, mida on vaja uurida. Seega võib lasteasutuste õppe- ja kasvatusgevuse sisehindamisel kasutada erinevaid asjakohaseid meetodeid. Näiteks lapse arengut hinnates võib kasutada laste mängu vaatlusi, joonistuste jm tööde vaatlust, kriteeriumipõhist arengu hindamist, koolivalmiduse teste. Õppe- ja kasvatusprotsessi

Riiklikus õppekavas on rõhutatud ka lapse enda rolli oma tegevuse tulemuslikkuse hindamisel: last kaasatakse nii tegevuste kavandamisse kui ka suunatakse tehtut analüüsima.

tulemuslikkust analüüsides võib kasutada päeviku jm dokumentatsiooni analüüsimist, laste mängu jm tegevuste vaatlust, pedagoogide eneseanalüüsi, pedagoogide tegevuse kriteeriumipõhist hindamist. Lastevanematelt saab tagasisidet koguda näiteks individuaalsete või rühmaintervjude kaudu, teha ootuste või

Õppija eneseanalüüsi toetamine

Nüüdisaegne sisehindamise protsess väärtustab enesehindamist, see on inimese arupidamine iseendaga, mis eeldab oma mõtete ning hinnangute analüüsimist. Sageli analüüsime me end alateadlikult ega ole seda küllalt tõhusalt rakendanud oma töö- või õpieesmärkide teenistusse. Võib ka olla, et õpilased ja õpetajad pole seni omanud eneseanalüüsiks vajalikke oskusi ega häid praktilisi näiteid.

Sageli analüüsime end alateadlikult ega ole küllalt tõhusalt rakendanud seda oma töö- või õpieesmärkide teenistusse.

Eestis tehtud uuringud osutavad, et üheksa kümnendikku uurimuses osalenud õpetajatest peab õpilase õpiedu hindamise aluseks riigieksameid ja tasemetöid. Paljudes koolides puudub õpilaste vaatluse süsteem või pole seda teadvustatud.

Vaid kümnendik koolijuhtidest nõustus, et õpilaste eneseanalüüsi tulemused on oluline materjal õpilaste arengu hindamisel. Ometi tuleb õpilaste hinnangut pidada kooli sisehindamise kontekstis oluliseks õppe- ja kasvatusprotsessi kvaliteedi näitajaks.

Põhikooli riiklikus õppekavas ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas toodud üldpädevustena on määratletud **enesemääratluspädevus** ja **õpipädevus**. Nende pädevuste olemasolu tähendab suutlikkust mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi, kasutada õpitud, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid eri kontekstides ning probleeme lahendades; planeerida õppimist ja edasiõppimise vajadust ning seda plaani järgida. Käsikäes nimetatud pädevustega on kujunemisprotsessis olulisel kohal õppija eneserefleksioon ja kriitiline mõtlemisvõime.

Õpilaste arengut iseloomustavad näitajad võib jaotada kahte suurde rühma: õpilaste üldpädevustega seotud näitajad (õpihuvi, õpioskused, oskus sihte seada, rahulolu iseendaga, sotsiaalsed oskused jms) ja õpijõudlust iseloomustavad näitajad (hinded, eksamid, tasemetööd, konkursside tulemused jms). Arengu üks põhitegur on akadeemiline minakäsitus – milline on usk oma võimekusse ja oskustesse, millised on edule ja ebaedule omistatud põhjused, millised on hinnangud ja ootused ülesannete raskuste kohta ning milline on eduoootus ja tajutud võimekus.

Et uskumustel oma võimekuse suhtes ja ootustel on positiivsete motivatsiooniliste suundumuste kujunemisel keskne koht, on oluline toetada positiivsete uskumuste ja ootuste kujunemist. Õpilased peavad õppima tundma oma nõrkusi ja tugevusi, et hiljem teha põhjendatud otsuseid, kuhu oma jõupingutused suunata. Oma oskuste realistlik hindamine aitab õpilastel oma ressursse õigesti kavandada, vajalikku abi otsida, jõukohaseid eesmärke püstitada ning oma tööd paremini organiseerida.

Oma oskuste realistlik hindamine aitab õpilastel oma ressursse õigesti hinnata, vajalikku abi otsida, jõukohaseid eesmärke püstitada, oma aega ja tööd paremini planeerida ning organiseerida.

Õppimise juures on väga olulisel kohal **enesehindamise protsess**, mille kaudu nii õpilased kui ka õpetajad õpivad jälgima ja analüüsima omaenda tegevusi ja saavutusi. Kui tulemusele orienteeritud õppija võrdleb oma tulemusi teistega, siis enda arengule suunatud õppija võrdleb oma tulemusi iseendaga. Enesehindamise protsess toetab metatunnetuse arengut. Metatunnetus ehk see, kuivõrd laps on teadlik viisist, kuidas ta õpib ja õppematerjaliga töötab, aitab kaasa ennast juhtiva õppija kujunemisele. Metatunnetuslikud protsessid on: eesmärkide püstitamine, planeerimine, tähelepanu kontrollimine, enese motiveerimine, paindlik õppimisstrateegiate kasutamine, oma tegevuse jälgimine, vajadusel välise abi otsimine ja oma tegevuse hindamine. Lastel, kelle akadeemiline võimekus on madal, puuduvad tavaliselt metakognitiivsed oskused. Nad võivad teha kaks viga: esiteks ei pruugi neil olla ülesandest eriti selget ettekujutust – arusaamine võib olla lünklik. Teiseks võidakse ülesandest hoopis valesti aru saada ning, mõistes probleemi valesti, luuakse endale sellest ka vale ettekujutus.

Metakognitiivse kontrolli mehhanismi aitavad omandada järgmised küsimused.

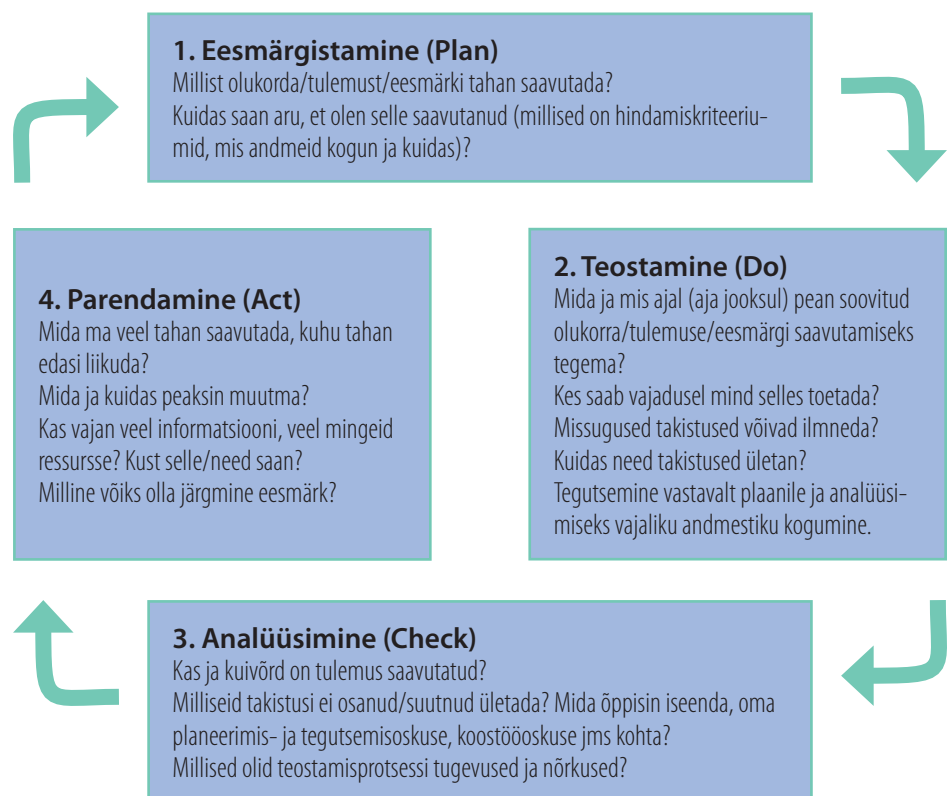
- Kas ma olen selle hoolikalt läbi mõelnud?
- Kas mul on plaan koostatud?
- Kas ma tean, mida teha?
- Kas ma pean midagi veel teadma, enne kui alustan?
- Mis on see, mida ma tean ja mida ma saan kasutada?

Metatunnetuse arendamisel on abiks:

- dokumenteerimine, näiteks õpimapi koostamine, mis sisaldab õpilase arengu eesmärgi, tegevuste kirjeldusi ja kokkuvõtteid ning eneseanalüüsi;
- prognoosimine – kuidas asjad lähevad; mis läheb hästi, millele võib tekkida raskusi;
- oma tunnete ja meeleolude üle arutamine ning nende mõistmine;
- jõudmine äratundmisele oma loomumaduste ja käitumise suhtes;
- isiklike arengueesmärkide seadmine ja saavutamine;
- tehtu analüüsimine ja sellele hinnangu andmine.

Nimetatud võtete eesmärgipäraseks kasutamiseks on otstarbekas võtta aluseks Demingi ring.

Õppija eneseanalüüsi planeerimine ja teostamine

Kutsumaks õpilastes esile olemasolevaid metatunnetuslikke teadmisi ja toetamiseks eneseanalüüsiotsust, võib õpetaja kasutada järgmisi tegevusi:

- õpetada ja julgustada õpilasi valjusti mõtlema;
- pakkuda õpilastele konkreetseid arutlustemasid;
- paluda õpilastel anda teistele nõu, kuidas midagi teha;
- arutada õpilastega mitteverbaalseid märguandeid;
- kasutada õpilaste abi, et panna ennast millestki aru saama;
- esitada selgitamist nõudvaid küsimusi.

Järgmisena on esitatud näide koolipraktikast, kus 6. klassi õpilane, kel on puudulikud hinded matemaatikas, on eespool toodud küsimustele toetudes püstitanud endale klassijuhataja abil konkreetseid eesmärgid, püüdnud neid täita, analüüsinud olukorda ja lõpuks tõdenud, et eesmärgid täitusid.

Eesmärgistamine Milline on eesmärk? Kuidas saan aru, et olen selle saavutanud (milline on tõestusmaterjal)?	Suudan õppida matemaatikat nii, et veerandi hinne on vähemalt rahuldav ja lähen matemaatikatundi vastumeelsusega. Selleks: <ul style="list-style-type: none">• suudan kõik kontrolltööd sooritada vähemalt hindele 3• ma ei karda matemaatikatundi minna• õpin matemaatikat väiksema vastumeelsusega
Teostamine Mida ja mis ajal (aja jooksul) pean soovitud olukorra/tulemuse/eesmärgi saavutamiseks tegema? Kes/mis saab vajadusel mind selles toetada? Missugused takistused võivad ilmneda? Kuidas need takistused ületan?	<ul style="list-style-type: none">• Igal nädalal käin vähemalt üks kord matemaatikaõpetaja juures konsultatsioonitunnis.• Koduseid ülesandeid teen koos Maarjaga (klassiõde, kes oskab matemaatikat hästi ja oskab hästi seletada).• Planeerin matemaatika õppimisele senisest rohkem aega.• Kui olen midagi selgeks saanud, premeerin end millegi heaga.• Ütlen endale igal hommikul, et saan hästi hakkama, ja igal õhtul kirjutan õpimappi, mis mul päeva jooksul seoses matemaatikaga hästi läks. Abistajad <ul style="list-style-type: none">• Isa – kui olen midagi selgeks õppinud, seletan talle ja tema ütleb, kas sai aru.• Matemaatikaõpetaja – küsin kohe, kui ise ei oska.• Klassijuhataja – vahepeal arutame, kuidas mul läheb.• Maarja – ta aitab mul õppida. Takistused <ul style="list-style-type: none">• Kardan, et väsin ära ega viitsi enam.• Lahendus 1: ütlen seda emale ja ta aitab mul endale meelde tuletada, et ma saan hakkama küll, kui pingutan.

	<ul style="list-style-type: none"> Lahendus 2: jätan end karistuseks preemiast ilma ja see võib-olla mõjub nii, et siis ikka viitsin. Lahendus 3: mõtlen nende heade tulemuste peale, mis on juba saavutatud, loen, millest olen õpimapis kirjutanud.
Analüüs Kas/kuivõrd tulemus on saavutatud? Kuidas saan aru, et see on saavutatud? Millised planeeritud tegevused/vahendid/abi olid küllalt tõhusad? Millised polnud tõhusad? Milliseid takistusi ei osanud/suutnud ületada? Mida õppisin iseenda, oma planeerimis- ja tegutsemisoskuse, koostööoskuse jms kohta? Kuidas tänan/tunnustan neid, kes mind aitasid? Mida ütlen endale?	<ul style="list-style-type: none"> Mul läks hästi. Olen tulemusena rahul. Tahtsin saada veerandihindeks vähemalt kolme ja saingi. Tunnen ennast matemaatikatunnis päris hästi. Nüüd tundub, et matemaatika polegi nii raske, kui alguses arvasin. Õpetaja arvates saan ma aru küll, aga mul on lihtsalt raske mõttega tunnis olla. Koos Maarjaga oli hea õppida ja ema aitas mind. Konsultatsioonitundidest polnud minu meelest kasu, sest seal oli alati palju erinevate klasside õpilasi, kõik küsisid oma asju; ma olin tavaliselt päeva lõpus väsinud ega tahtnud seal ülesandeid lahendada. Isa läks Soome tööle, talle ma ei saanudki seletada. Mõnel korral ma ei tahtnud üldse õppida ja hakkasin nutma. Ühe kontrolltöö sain kahe, aga õppisin iseseisvalt ja parandasin hinde ära. Mulle sobis hästi Maarjaga koos õppida. Klassijuhatajaga oli ka hea arutada, vist on ikka hea, et ta kogu aeg küsis, kuidas läheb. Sellest plaanist, mis me koos tegime, oli kasu. Ütlen kõigile aitäh. Olen Maarjat ka vastu aidanud: kirjutasime koos muinasjuttu, tal polnud head mõtet, millest kirjutada, siis ma aitasin tal selle leida. Praegu on hea tunne. Võib-olla saan matemaatikas hindeks ükskord nelja ja siis viie.
Parendamine Kas analüüsifaasi viimasest lausest võiks välja lugeda järgmise eesmärgi? Milliseid muudatusi peaksid sel juhul veel tegema?	<ul style="list-style-type: none"> Tahan küll paremaid hindeid saada. Võib-olla ma veerandihinet nelja ei saa, aga mõne kontrolltöö peaksin suutma küll nelja peale teha. Tahan suuta ennast ise rohkem tööle sundida.

Idealis peaks see praktika olema osa koolikultuurist. Hiljemalt II kooliastmes tuleks tunnetusprotsesside arendamisel pöörata tähelepanu kõrgema taseme mõtlemisoskuste arendamisele, et kasvatada eneseteadlikku, oma tegevust kontrollivat ning juhtivat õppijat. Sel ajal saab õpetada ka eneseanalüüsi nõudvaid võtteid. Kuigi lihtsamate probleemide üle saab arutleda juba esimestes klassides, vajavad õpilased nii päevakava ja kodutööde planeerimisel

kui ka õppimisega seotud probleemide märkamisel õpetaja abi. Õpetajatel on tarvis anda lastele võimalusi tuua oma mõtted kuuldavale nii kõnes kui ka kirjas. Tähtsuse loomise ja suhtlemise protsess sunnib meid mõtlema ja uuesti üle mõtlema, mida tahame öelda. Kui õpetaja on aidanud probleemi määratleda, tuleks püstitada lahendusele kaasa aitavad küsimused/tegevused ja asuda tegutsema.

Oleme suutnud toetada õpilase eneseanalüüsi oskust, kui ta

- oskab seada endale eesmärgi, anda tulemustele hinnanguid, teha valikuid, koguda teavet tulemuste kohta;
- mõistab teiste inimeste tundeid, mõtteid;
- teadvustab iseend ja seda, kuidas suhtluspartnerid teda tajuvad;
- on kompromissivalmis;
- oskab analüüsida, miks keegi käitus just nii ja mitte teisiti.

II OSA

Praktilised näited õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise, rakendamise, hindamise ja parendamise kohta

Järgnevas osas esitatakse õppeasutuste näiteid õppe- ja kasvatustegevuse planeerimise ning analüüsimise kohta. Materjali on koostanud käsiraamatu autorid järgides esimeses osas välja töötatud tabeli vormi, mis toetub Demingi ringile. Tabeli formaat aitab hoida struktuuri ja sunnib süsteemselt läbima Demingi ringi kõik etapid. Kui süsteemne analüüs ja hindamine on väga omaseks saanud, siis on lihtne jätkata juba tabeli abita.

Näiteid on esitatud koolide ja koolieelsete lasteasutuste, õppeaasta projektide ja ka konkreetses tunnis toimuva kohta. Kõik näited on seostatud üldpädevuste kujunemise toetamisega.

Üldpädevuste kujunemise protsessi kavandamine matemaatika õpetamisel

Järgnevalt on toodud näide üldpädevuste kujundamise võimaliku kavandamise kohta õpetaja tegevuste tasandil ühe õppeaine näitel. Näites ei ole määratletud konkreetset klassi, vaid keskendutud on üldpädevuste kujunemise kavandamise loogikale. Kõiki üldpädevusi on vaadeldud eraldi, v.a matemaatikapädevust, mida arendatakse vahetult matemaatika õppimise kaudu. Näiteid tuleks vaadelda kui ühte võimalikku lahendust paljude seas.

Üldpädevuste kujundamine ühe õppeaine raames

Väärtuspädevus

Antud näites on lähtutud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud väärtuspädevusest ja ainevaldkonnas „Matemaatika“ toodud üldpädevuse – väärtuspädevuse – kirjeldustest.

Väljavõte põhikooli riikliku õppekava üldosast:

Väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste

inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt.

Väljavõte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Väärtuspädevus. *Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, kus õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatikute töödega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega (nt sümmeetria, kuldlõige). Matemaatika õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivalt suhtuma erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.*

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud kaks, sõnastades järgmised **eesmärgid**.

- *Õpilastel on kujunenud suutlikkus sallivalt suhtuda erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.*
- *Õpilastel on kujunenud suutlikkus tunnetada õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega (nt sümmeetria, kuldlõige).*

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt nende kahe väärtuspädevuse kujundamist.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Õpilastel on kujunenud suutlikkus suhtuda sallivalt erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.

(**Selgitus:** antud eesmärgi kontekstis on salliv õpilane, kes osutab abi endast tagasihoidlikumate võimetega õpilastele.)

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpilastelt võetud tagasiside põhjal;
- õpilaste vaatluse tulemuste põhjal.

Tagasiside võetakse õpilastelt tunni lõpus (suuliselt või kirjalikult) ja kirjalikult veerandi lõpus.

Tagasiside õpilastelt võetakse järgmiste küsimuste alusel.

1. Kas õpilane sai teemaga seonduvast aru?

EESMÄRK 2. Õpilastel on kujunenud suutlikkus tunnetada õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega (nt sümmeetria, kuldlõige).

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpilaste koostatud tööde (fotonäitusel) analüüsi põhjal;
- õpilastelt võetud tagasiside põhjal;
- fotonäituse külastajate tagasiside põhjal.

Tagasiside võetakse õpilastelt tagasisidearutelude käigus kõikides projektis osalenud ainetes. Toimub suuline arutelu ning õpilastelt võetakse ka kirjalik tagasiside.

Tagasiside kaudu püüab matemaatikaõpetaja saada vastuse järgmistele küsimustele.

- Kas õpilased oskavad seostada mõisteid *kuldlõige* ja *sümmeetria* arhitektuuri ning loodusega?

	<p>2. Kas õpilase arvates sai ta kogu harjutamise ajal piisavalt abi ja juhendamist kaasõpilastelt?</p> <p>3. Kas õpilane on tervikuna harjutusprotsessiga rahul?</p> <p>4. Kuidas õpilane ise vajadusel aitas kaasõpilasi?</p> <p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui tagasiside näitab, et</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpilane saab raskuste tekkimisel kohe abi ja juhendamist kaasõpilaselt; • tunnis pööratakse raskuste korral ilma õpetaja suunamiseta kaasõpilase poole (kes ei pea olema pinginaaber) abi saamiseks ning õpilane, kelle poole pööratakse, on valmis kaasõpilast abistama. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kas projektis osalemine oli neile arendav ja tekitas kokkuvõttes positiivseid emotsioone? <p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui tagasiside näitab,</p> <ul style="list-style-type: none"> • et kõik mõistavad kuldloike ja sümmeetria olemust ning suudavad seda seostada arhitektuuri ja loodusega; • projektis osalemine on pakkunud õpilastele positiivseid emotsioone ning on olnud neile nende arvates arendav; • on toimunud fotonäitus, kus osalevad kõik õpilased ning fotod on varustatud asjakohaste kommentaaridega; • näituse külastajad, kes ei ole ise projektis osalenud, annavad näitusele positiivse hinnangu nii sisulisest kui ka esteetilisest küljest.
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/ meetodid/ konkreetsete tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<p>Luu klassiruumis selline õpikeskkond, kus harjutamise etapis kiirema taipamisega õpilased juhendavad kaasõpilasi, kes on sattunud raskustesse.</p> <p>Arvestatud on järgmistele asjaoludele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpetaja ei suuda rohkem kui ühte õpilast individuaalselt juhendada. Kui abivajajaid on korraga rohkem, siis peavad nad „järjekorras“ ootama, mille tagajärg on ebaefektiivne tunniaja kasutamine ning õpilaste õpimotivatsiooni ja moraali langus. • Harjutusetapis ei ole eesmärgiks mitte teatud arv ülesandeid lahendada, vaid eesmärgiks on tagada kõikide õpilaste arusaamine teemast. • Teiste õpetamine on efektiivsemad õppimise viise (aitab kaasa oluliselt andekamate õpilaste arengule). • Arvestades asjaolu, et andekamad õpilased ei ole õpetamise spetsialistid, on õpetaja roll juhendajana selles protsessis oluline – õpetaja ei ole õppeprotsessis kõrvalseisja. • Klassikultuur on tõine, kuid mitte „vaikust taga nõudev“ – välisel vaatlusel võib isegi tunduda, et „tunnis ei ole korda“. • Suurenevad õppijate õpimotivatsioon ja teemast arusaamine, mida näitavad tagasiside ja õpitulemused. <p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas õpilane tohib tunnis vajadusel minna klassi teises otsas oleva õpilase juurde abi saamiseks? • Kas õpilane saab raskuste tekkides kohe abi ja juhendamist? • Kas andekamad õpilased on valmis kaasõpilasi juhendama? • On neil selleks psühholoogiline valmisolek ja elementaarsed oskused? • Millised on õpetaja roll ja põhitegevused teisi õpilasi juhendavate õpilaste toetamisel? • Kuidas õpetaja toimib, kui õpilased kalduvad õppe-eesmärgidelt kõrvale ja tõine õhkkond kipub kaduma? 	<p>Õppeaasta jooksul toimub ülekoolline projekt „Kuldloike ja sümmeetria linna arhitektuuris ning looduses“, milles osaleb ka matemaatikaõpetaja.</p> <p>Projekti elluviimisesse on kaasatud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • huvijuht (projekti juht, kes koordineerib ühistegevust) • matemaatikaõpetaja • kunstiõpetaja • ajalooõpetaja • bioloogiaõpetaja • infotehnoloogia õpetaja <p>Projekti elluviimisel toimuvad järgmised põhitegevused.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matemaatikaõpetaja selgitab õppetundides mõistete <i>kuldloike</i> ja <i>sümmeetria</i> tähendust ning sisu. • Järgnevalt selgitab kunstiõpetaja õppetundides näidete varal kuldloike kasutamist arhitektuuris eri ajaperioodidel. • Bioloogiaõpetaja selgitab õppetundides näidete varal sümmeetria esinemist looduses. • Projektõppe korras tuleb kolmeliikmelistel õpilaste gruppidel linnas leida kolm eri ajajärgust objekti, mille puhul avaldub kõige esinduslikumal kujul nn kuldloike, ning salvestada need fotoaparaadiga. Kui õnnestub leida mingi arhitektuuriline objekt, mis ei ole kooskõlas kuldloikega, siis tuleb ka see salvestada. Linna piirkonnad on õpilaste gruppide vahel ära jaotatud. Samuti tuleb teha kolm fotot sümmeetria esinemise kohta looduses. • Infotehnoloogia õpetaja ülesandeks on toetada õpilasi vajadusel vajalike salvestusseadmetega varustamisel ning fotode salvestamisel arvutisse ja nende kandmisel paberkanaljale. • Toimub fotonäitus „Kuldloike ja sümmeetria linna arhitektuuris ning looduses“. Iga foto juures on kommentaarid, mis sisaldavad lühiülevaadet pildistatud objekti ajaloo (selles juhendab õpilasi ajalooõpetaja), seostest kuldloike ja sümmeetriaga (juhendavad matemaatikaõpetaja ja bioloogiaõpetaja) ning kunstistiilist (juhendab kunstiõpetaja). Näitusele kutsutakse ka lapsevanemad. • Kõikide projektis osalenud ainete tundides toimub järeelarutelu vastava aine aspektidest lähtuvalt.

<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsidest otsitakse vastuseid järgmisele küsimusele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? <p>Protsessi analüüsidest otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad valitud eesmärgi saavutamiseks? 	<p>Peale projekti lõppemist peetakse projektis osalenud õpetajate refleksioonikoosolek, mille käigus analüüsitakse tulemusi.</p> <p>Tulemusi analüüsidest otsitakse vastuseid järgmisele küsimusele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? <p>Protsessi analüüsidest otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad valitud eesmärgi saavutamiseks? • Milline on hinnang projektis osalenud pedagoogide omavahelisele koostööle: tugevused ja nõrkused?
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? • Mida tuleb edaspidi teha teisiti? • Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad? 	<p>Küsimused järelduste tegemiseks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? • Mida tuleb edaspidi teha teisiti? • Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?
<p>Kommentaariid</p>	<p>Koos väärtuspädevuse kujunemisega kaasneb alljärgnevate pädevuste kujunemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sotsiaalne pädevus – õpilaste koostööoskuste ja juhendamisoskuste arendamine; • enesemääratluspädevus – arendada õpilase suutlikkust ennast hinnata ning kaasõpilastelt tagasisidet küsida ja saada; • õpipädevus – suutlikkus vajadusel kaasõpilastelt hankida õppimiseks sobivat teavet; • suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt juhendamise käigus väljendada. 	<p>Kirjeldatud ülekoolline õppeainetevaheline projekt on tabelis kavandatud eelkõige matemaatikaõpetaja eesmärgid silmas pidades. Teistel õpetajatel võivad olla teised eesmärgid.</p>

Sotsiaalne pädevus

Antud näites on lähtunud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud sotsiaalsest pädevusest ja ainevaldkonna „Matemaatika“ puhul toodud üldpädevuse – sotsiaalse pädevuse – kirjeldustest.

Väljavõtte põhikooli riikliku õppekava üldosast:

Sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Väljavõtte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Sotsiaalne pädevus. Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatakse sellesisuliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskust.

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud ühe, sõnastades järgmise eesmärgi.

- Õpilastel on kujunenud suutlikkus teha koostööd teiste inimestega rühmatöö kaudu, s.t neil on kujunenud suutlikkus
 - rühma juhtida
 - rühmatööd protokollida
 - olla koostööd soodustav rühmaliige

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt sotsiaalse pädevuse kujunemist.

Selle eesmärgi saavutamist kavandades on arvestatud järgmiste asjaoludega.

Efektiivne rühmas toimimine sõltub rühmas täidetavast rollist ja oskustest seda rolli täita. Kool peab õpilastes neid oskusi kujundama. Peamised rollid rühmatöö tegemisel on järgmised:

- rühma juht;
- protokollija ehk rühma mälu salvestaja;
- rühma liige.

Rühmatöökõks vajalike eri rollide oskusi arendades keskendub õpetaja järgmistele rollist tulenevatele ülesannetele.

- Juht
 - rühmatöö eesmärgi püstitamine
 - aja juhtimine
 - rühmatöö eesmärgi järgimine
 - protsessi juhtimine – kõigile rühmaliikmetele osalemiseks tingimuste loomine
 - kokkulepete ehk tulemuse saavutamine
 - rühmaliikmete rahulolu saavutamine (rahulolu rühmatöö protsessis osalemisest)
- Protokollija
 - grupimälu arusaadav fikseerimine
 - kõikide grupiliikmete ideede salvestamine
 - lõpptulemuse vormistamine
- Rühmaliikmed
 - üksteise kuulamine, sh individuaalsete märkmete tegemine, et teisi kuulates tekkinud idee ei läheks kaduma
 - erinevate ideede aktsepteerimine, eelkõige edasiarendamine, mitte kritiseerimine

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastel on kujunenud suutlikkus teha koostööd teiste inimestega rühmatöö kaudu, s.t neil on kujunenud suutlikkus:

- rühma juhtida
- rühmatööd protokollida
- olla koostööd soodustav rühmaliige

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpetaja vaatlustulemuste põhjal (õpetaja teeb rühmatööde ajal märkmeid vaatluslehele)
- õpilastelt saadud tagasiside põhjal (toimub iga rühmatöö järel kas suuliselt või kirjalikult)

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui

- rühmatööd tehes suudavad õpilased ise tööd organiseerida
- rühmatöö alguses lepitakse kokku ülesanded: juht, protokollija
- juht, protokollija ja rühmaliikmed täidavad korrektselt oma rolli
- rühmatöö tulemus saavutatakse etteantud aja jooksul
- kaasneb rühmaliikmete rahulolu koostööprotsessist

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Seda pädevust kujundatakse pidevalt kogu õppeprotsessi vältel ning see hõlmab tegevusi läbi õppeaastate ja kooliastmete. Õpetajal tuleb töökavas regulaarselt kavandada rühmapõhiseid õppemeetodeid.

Tegutsemise põhimõtted ja konkreetsed tegevused.

- Lähtuda ei saa eeldusest, et õpilased oskavad rühmatööd tehes iseenesest erinevaid rolle täita. Esmalt tuleb määratleda õpilaste seni kujunenud koostööoskused ning sellest tulenevalt iga järgneva rühmatöö ajal neid juhendada.
- Lähtuvalt õpilastel kujunenud määratletud koostööoskustest tuleb valida kas I, II või III etapi tegevused.

I etapp:

- rühmatöö jaoks on koostatud tegevusjuhendid juhile, protokollijale ja rühmaliikmetele
- moodustatakse rühmad ning õpetaja määrab rollid: kes on rühmas juht, kes protokollija
- õpetaja annab osalejatele tegevusjuhendid rollikäitumise kohta ning selgitab neid
- rühmatöö käigus jälgib õpetaja, kuidas õpilased rühmades oma rolle täidavad, et kavandada järgmise rühmatöö eel lisajuhised rühmatöök
- rühmatöö lõpus on alati refleksioonifaas, mil rühmatöö sisuliste tulemuste kõrval arutatakse ka rühmatöö protsessiga seotud aspekte
- I etappi korratakse seni, kuni õpetaja on saanud anda kõikidele õpilastele võimaluse olla rühmas juhi ja protokollija rollis

II etapp:

- selles etapis ei ole vaja õpilastele anda enam kirjalikke tegevusjuhised rollikäitumiseks, kuid õpetaja tuletab need suuliselt meelde
- peale rühmade moodustamist palub õpetaja õpilastel ise jagada rollid
- ka selles etapis jälgib õpetaja rühmatööde ajal õpilaste koostööoskusi ja rühmatöö sisuliste tulemuste arutelu kõrval on ka refleksioonifaas rühmatöö protsessiga seotud aspektide arutamiseks
- rühmatöö lõpus on alati refleksioonifaas, mil peale rühmatöö sisuliste tulemuste arutatakse ka rühmatöö protsessiga seotud aspekte

III etapp:

- peale rühmade moodustamist jälgib õpetaja, kuidas rühmades tööd organiseeritakse. Õpetaja ei tuletata õpilastele meelde, et neil tuleb rollid jaotada – õpilased peaksid seda iseseisvalt tegema
- Refleksioonifaas rühmatöö protsessi puudutavate aspektide üle arutamiseks toimub siis, kui õpetaja vaatlusest selgub, et ei ole järgitud kokkulepitud kriteeriume

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid otsitakse vastuseid järgmisele küsimusele.

- Kas püstitatud eesmärk saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused?

Protsessi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.

- Kas kõik õpilased on saanud kogemuse olla juhi, protokollija ning rühmaliikme rollis?
- Kas kõik õpilased on saanud uue võimaluse enda tegevusi juhi, protokollija või rühmaliikme rollis praktiseerida ja parendada?
- Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada?
- Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada?
- Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad valitud eesmärgi saavutamiseks?

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?

Küsimused järelduste tegemiseks.

- Mida tuleb edaspidi samamoodi teha?
- Mida tuleb edaspidi teha teisiti?
- Millised on edasised tegevused nende õpilaste puhul, kellel ei ole vastavat pädevust kujunenud?
- Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?
- Millised on järgmised sammud (järgmisel veerandil, aastal jne) õpilaste koostööoskuste arendamisel rühmatöös?

Kommentaariid

Sarnaselt võivad enda aines rühmatööde kaudu õpilaste koostööoskuste arendamist läbi mõelda ka teiste ainete õpetajad. Kui matemaatikas on rühmatöö meetodi kasutamine õpitulemuste saavutamisel siiski suhteliselt tagasihoidlikul kohal, on see paljudes õppeainetes üks peamisi meetodeid.

Sotsiaalse pädevuse kujunemisega kaasneb alljärgnevate pädevuste kujunemine:

- väärtuspädevus – suutlikkus tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega
- enesemääratluspädevus – suutlikkus hinnata ennast meeskonna liikmena
- õpipädevus – suutlikkus hankida vajadusel õppimiseks teavet kaasõpilastelt
- suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt rühmatöö käigus väljendada ja protokollijana arusaadavalt kirja panna vajalikku infot, teiste seisukohti kuulata
- ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest

Enesemääratluspädevus

Antud näites on lähtutud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud enesemääratluspädevusest ja ainevaldkonna „Matemaatika“ puhul toodud üldpädevuse – enesemääratluspädevuse – kirjeldustest.

Väljavõte põhikooli riikliku õppekava üldosast:

Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Väljavõte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Enesemääratluspädevus. Matemaatikat õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud ühe, sõnastades järgmise eesmärgi:

- õpilastel on kujunenud suutlikkus mõista ja hinnata oma matemaatilisi võimeid.

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt selle eesmärgi saavutamist.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastel on kujunenud suutlikkus mõista ja hinnata oma matemaatilisi võimeid.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpimappi kogutud materjali põhjal;
- õpilaste enesehindamise tulemuste põhjal;
- kaasõpilastele antud tagasiside põhjal;
- enesehindamise või kaaslastelt saadud tagasisidest tulenevalt püstitatud arengueesmärkide põhjal.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- õpilased suudavad varem kokku lepitud kriteeriumi alusel enesehindamise käigus oma kirjalikke töid analüüsida ning kavandada järgnevaid arengueesmärke;
- õpilased suudavad varem kokku lepitud kriteeriumi alusel anda tagasisidet kaasõpilastele;
- õpilaste kõik kirjalikud tööd sisaldavad sõnalist tagasisidet, mis võimaldab kavandada edasisi arengueesmärke.

<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<p>Seda üldpädevust arendatakse igapäevase õppeprotsessi organiseerimise kaudu, pidades silmas alljärgnevat tegutsemise põhimõtteid ja konkreetseid tegevusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enesehindamise eelduseks on selgete ja mõõdetavate kriteeriumide olemasolu. Selleks et õpilased saaksid anda ise hinnangut enda õpitulemustele ja kavandada ise arengueesmärgid, on õpetajal vaja välja töötada teemaplokkide lõikes hindamiseks sobivad sõnalised kriteeriumid. Kriteeriumid peavad olema sellised, mis võimaldavad: <ul style="list-style-type: none"> • õpilasel enne õppima asumist aru saada, millist tulemust temalt mingi õpieesmärgi täitmisel eeldatakse, et ta saaks oma tööd hiljem analüüsida; • aru saada, milline on arengutee miinimumnõuete täitmisel maksimumnõuete täitmiseni; • luua selge seos üldisemate õpitulemuste vahel; • õpilastel üksteisele tagasisidet anda. <p>Hindamine on kujundav.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpimapi kasutusele võtmine, kuhu õpilane kogub kõik oma tehtud kirjalikud tööd. Kirjalik töö, mis on lisatud õpimappi, peab sisaldama sellist sõnalist tagasisidet, mis võimaldab püstitada uusi arengueesmärgid. Sõnalist tagasisidet kirjalikule tööle võib anda õpetaja, kaasõpilane või õpilane ise enesehindamisena. Numbriliselt hindab ainult õpetaja. Praktilise tegevuse tasandil tähendab see järgmist. <ul style="list-style-type: none"> • Kõiki õpilaste töid parandades tuleb eksimuste korral lisada sõnaline selgitus (ei piisa eksimuse kohta äranäitamisest allajoonimisega). • Eelmisest punktist tulenevalt võib suurendada õpetaja töö maht. Selle vältimiseks tuleb oluliselt suurendada õpilaste enese- ja vastastikuse hindamise osakaalu, mille eelduseks on eespool kirjeldatud kriteeriumide olemasolu. • Õpiraskuste esinemisel on selline sõnalise tagasisidega õpimapp õpetajale abiks tegevusi kavandades. • Kursuse või suurema teemaploki lõpus antakse õpimapi alusel hinnang enda arengule ja õpitulemustele ning enda panusele õppeprotsessis. <p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas õpilasele on teada sellised kriteeriumid, mis võimaldavad määratleda õppeprotsessi käigus enda taset? • Kas varem kokku lepitud kriteeriumid võimaldavad õpilasel seada iseseisvalt uusi arengueesmärgid? • Millised on õpilaste oskused enesehinnanguga tegeleda? Millist tuge nad vajavad? • Millised on õpilaste oskused anda kaasõpilastele tagasisidet? Millist tuge nad vajavad? Millised on riskid ja kuidas neid vältida? • Kuidas praktiliselt õpimappi sisse seada? Kas kasutada kontrolltööde ja tunnikontrollide vihikut või koguda üksikutele paberitele tehtud tööd kausta vms?
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärk saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? • Kas kõik õpilased oskavad end hinnata varem kokku lepitud kriteeriumide alusel nii, et see võimaldab seada uusi arengueesmärgid? • Kas kõik õpilased oskavad anda kaasõpilastele tagasisidet varem kokku lepitud kriteeriumide alusel nii, et see võimaldab seada uusi arengueesmärgid? <p>Protsessi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas kõikide õpilaste õpimapid on sellised, mis on abiks arengut planeerides? • Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad valitud pädevuste saavutamiseks?
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? • Mida tuleb edaspidi teha teisiti? • Millised on edasised tegevused nende õpilaste puhul, kellel ei ole vastavat pädevust kujunenud? • Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?
<p>Kommentaariid</p>	<p>Enesemääratluspädevuse kujunemisega kaasneb alljärgnevate pädevuste kujunemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sotsiaalne pädevus – oskused koostööks; • õpipädevus – suutlikkus vajadusel hankida õppimiseks sobivat teavet (kaasõpilastelt); • suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt tagasiside andmise käigus väljendada.

Õpipädevus

Antud näites on lähtunud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud õpipädevusest ja ainevaldkonnas „Matemaatika“ toodud üldpädevuse – õpipädevuse – kirjeldustest.

Väljavõte riikliku õppekava üldosast:

Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, eri kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust.

Väljavõte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Õpipädevus – matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada materjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsingu ja tulemuste kriitilise hindamise

oskust. Väga oluline on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse. Õpilases kujundatakse arusaam, et keerukaid ülesandeid on võimalik lahendada üksnes tema enda iseseisva mõtlemise teel.

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud kaks, sõnastades järgmised **eesmärgid**.

- *Õpilastel on kujunenud suutlikkus hankida õppimiseks vajaminevat teavet õpikust.*
- *Õpilastel on kujunenud suutlikkus matemaatikaülesandeid lahendades kasutada üldistus- ja analoogia leidmise oskust: oskust kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse.*

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt nende eesmärkide saavutamist.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

- Õpilastel on kujunenud suutlikkus hankida õppimiseks vajaminevat teavet õpikust.
- Õpilastel on kujunenud suutlikkus matemaatikaülesandeid lahendades kasutada üldistus- ja analoogia leidmise oskust: oskust kanda õpitud teadmisi üle sobivatesse kontekstidesse.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpilaste kirjalike tööde (kontrolltööde) tulemuste põhjal. Kontrolltööd on üheksa kümnendiku ulatuses sellised, mille käigus võib kasutada õpikut, aga ei tohi kasutada harjutusvihikut, arvutit ega mobiiltelefoni. Iga kontrolltöö sisaldab õpiülesandeid, mis vastavad hindamiskriteeriumides toodud I, II ja III tasemele. Kontrolltööde toimumise sagedus sõltub teemast ja kavandatakse töökasvas.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- õpilased suudavad õpiku abil sooritada kirjalikud tööd. Tulemustes võib eristada eri tasandeid:
 - **I tase** – õpilane suudab õpikus toodud näite põhjal analoogilise ülesande lahendada;
 - **II tase** – õpilane suudab õpikus toodud erinevad näited üle kanda sobivasse konteksti ja selle põhjal leida ülesandele lahenduse;
 - **III tase** – õpilane suudab ainult õpikus toodud teooriale tuginedes ülesande iseseisva mõtlemise teel lahendada.

Teostamine

Millised on teostamise põhimõtted/meetodid/ konkreetset tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Tegutsemise põhimõtted ja konkreetset tegevused

- Kõikide kontrolltööde korral, milles hinnatakse õpilaste ülesannete lahendamise oskusi, võib õpilane kasutada õpikut käsiraamatuna. Kasutada ei tohi enda konspekte, arvutit ega mobiiltelefone (tänapäeval on ka mobiiltelefon arvuti). Selline lähenemine põhineb arusaamal, et kui õpilane ei suuda meenutada näiteks mingit valemit, siis ta ei saa ka demonstreerida enda oskust seda valemit kasutada. Kui aga valemeid kasutada korduvalt ja mõtestatult, siis jäävad need ka kergemini meelde (näiteks eksamiolukorras).

	<ul style="list-style-type: none"> Eelnevat põhimõtet rakendades areneb funktsionaalne lugemisoskus, mis on aluseks iseseisva õppimise oskuste kujunemisel. Iseseisva töö aluseks on võimekus aru saada õpikus toodud tekstidest (teooria) ja nende põhjal toodud ülesannete lahenduste näidetest (teooria praktiline rakendamine). Kui õpilane suudab õpiku teksti ja seal toodud näidete põhjal leida ülesannetele korrektsed lahendused, siis on loodud eeldused iseseisvaks õppimiseks ja kodutööde tegemiseks. <p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas õpilasi on õppeprotsessi harjutamise etapi käigus pidevalt suunatud õpikust vastuseid otsima, ning alles siis, kui nad sealt ei ole küsimusele vastust leidnud, kasutatakse teisi võimalusi? Kas õppeprotsess sisaldab regulaarselt õpiülesandeid, mille puhul tuleb mõista õpiku teksti?
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas püstitatud eesmärgid saavutati ning mil määral – tugevused ja nõrkused? Kui suur hulk õpilasi suudab õpikut kasutada III tasemel? II tasemel? I tasemel? Kas klassis on õpilasi, kes ei suuda õpikut kasutada I tasemel? <p>Protsessi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärgi saavutada? Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärgi saavutamist? Kas kavandatud tegevuste põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad valitud eesmärkide saavutamiseks?
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? Mida tuleb edaspidi teha teisiti? Millised on edasised tugevused nende õpilaste puhul, kellel ei ole vastavat pädevust kujunenud? Millised on edasised tugevused nende õpilaste puhul, kellel on vastav pädevus kujunenud I või II tasemel? Millised järeldusi võib teha kodutööde andmisel? Mida tuleks muuta? Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?
<p>Kommentaariid</p>	<p>Funktsionaalse lugemisoskuse arendamist saab läbimõeldud tegevuste najal kujundada eri strateegiate kaudu pea kõikides õppeainetes. See on oskus, mille kujundamisega peaksid tegelema kõik õpetajad ning kavandama enda tegevuste strateegiad, kuna sellel põhineb õpilase suutlikkus iseseisvalt õppida.</p>

Suhtluspädevus

Antud näites on lähtunud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud suhtluspädevusest ja ainevaldkonnas „Matemaatika“ toodud üldpädevuse – suhtluspädevuse – kirjeldustest.

Väljavõtte põhikooli riikliku õppekava üldosast:

Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.

Väljavõtte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Suhtluspädevus. Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese ja teoreeme sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks, seostamiseks ja edastamiseks. Arendatakse suutlikkust

formaliseerida tavakeeles esitatud infot ning vastupidi: esitada matemaatiliste sümbolite ja valemite sisu tavakeeles.

- *Õpilastel on kujunenud suutlikkus väljendada esinemisel oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt.*

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud ühe, sõnastades järgmise **eesmärgi**.

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt suhtluspädevuse kujundamist.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastel on kujunenud suutlikkus väljendada oma mõtet esinemisel selgelt, lühidalt ja täpselt.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpilaste esinemiste analüüsi põhjal;
- õpilastelt saadud tagasiside põhjal.

Analüüsiks vajalikke andmeid kogutakse järgmiselt:

- õpetaja teeb õpilaste esinemiste ajal varem ettevalmistatud vaatluslehele märkmeid;
- õpetaja võtab õpilastelt tagasisidet iga esinemise järel personaalselt õpilasega vesteldes ning kirjalikult õppeaasta lõpus.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- kõik õpilased on saanud esinemiskogemuse koos õpetajapoolse juhendamisega;
- õpilaste oskused esinemiseks valmistudes ja esinedes on püstitatud kriteeriume arvestades kolme aasta jooksul paranenud;
- õpilaste tagasiside esinemiskogemusest ja juhendamisest on positiivne.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Seda pädevust kujundatakse pidevalt kogu õppeprotsessi vältel ning see hõlmab tegevusi kõigil õppeaastatel, kõigis kooliastmetes. Õpetajal tuleb töökavas regulaarselt kavandada selliseid tegevusi, mille puhul õpilased saavad ettevalmistatult teha teistele ettekandeid vms.

Tegutsemise põhimõtted ja konkreetsed tegevused

- Lähtuda ei saa eeldusest, et õpilased oskavad esinemiseks valmistuda ja teiste ees esineda „loomulikult intelligentsist“. Esinemine on seotud oskustega ja neid oskusi peab õpetaja ka õpetama. Ei ole mõistlik toimida põhimõttel „viskan vette ja vaatan, kas ujub välja“.
- Kooliastme jooksul annab õpetaja kõikidele õpilastele võimaluse teistele mingit infot edastada. See võib olla referaadi kokkuvõte, mingi teema selgitus jms. Oluline on see, et esinemine on varem ette valmistatud.
- Õpetajal tuleb selgelt määratleda kriteeriumid esinemiseks valmistumisele ja esinemisele.
- Õpetaja juhendab enne iga õpilast, kes peab teiste ees ettevalmistatud ettekandega esinema:
 - aitab ettekannet sisuliselt ette valmistada;
 - aitab koostada näitvahendeid (näiteks slaidiprogrammi);
 - juhendab esinemise tehnikate asjus (kuidas hoida kuulajatega kontakti, kasutada esinemise ajal tahvlit või näitvahendeid, vastata küsimustele jms);
 - pärast esinemist korraldab õpilasega personaalse tagasiside vestluse.

Selleks, et taoline personaalne juhendamine oleks õpetajale jõukohane, on esinemised hajutatud kogu kooliastmele.

- Õpetajapoolne juhendamine esinemiseks valmistumise etapis on vajalik ka selleks, et maksimaalselt tagada tunniaja efektiivne kasutus. Samuti ei tohi õpilane saada esinemisest negatiivset kogemust ega sellest tingitud esinemiskartust. Õpilase esinemise ajal on õpetaja roll olla toetav ja vajadusel õpilasele abiks.
- Pärast iga esinemist toimub klassis arutelu, mille käigus õpilased toovad esile esinemise tugevad küljed ja teevad ettepanekuid edaspidiseks. Õpetaja annab oma asjakohased kommentaarid.
- Hinnatakse kujundava hindamise põhimõtete alusel, mille korral õpilane saab tagasisidet.

	<p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas protsess on nii kavandatud, et õpetajal on piisavalt aega õpilasi individuaalselt juhendada? • Millised on riskid õpilaste ebaedu kogemisel ja kuidas neid vältida?
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärk saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? • Millised olid õpilaste peamised vead esinemisel? <p>Protsessi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas kõik õpilased on saanud esinemiskogemuse koos õpetajapoolse personaalse juhendamisega? • Millised olid kavandatud protsessis tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessis nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad püstitatud eesmärgi saavutamiseks?
<p>Parendamine Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise osas järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted ja konkreetsed tegevused olid sobivad püstitatud eesmärgi saavutamiseks? • Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? • Mida tuleb edaspidi teha teisiti? • Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad? • Millised on järgmised sammud (järgmisel veerandil, aastal jne) õpilaste esinemisuskuste arendamisel?
<p>Kommentaariid</p>	<p>Sarnaselt saavad arendada õpilaste esinemisuskusi peaaegu kõikide õppeainete õpetajad.</p> <p>Peale suhtluspädevuse kujunevad järgmised pädevused.</p> <p>Väärtuspädevus – suutlikkus kujundada esitlusmaterjalid esteetiliselt nauditavalt.</p> <p>Sotsiaalne pädevus – suutlikkus arvestada kuulajaskonnaga ja teha ettekande käigus koostööd auditooriumiga.</p> <p>Enesemääratluspädevus – suutlikkus hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi esinejana.</p> <p>Õpipädevus – suutlikkus planeerida ettekande koostamise protsessi ja kasutada sobivaid teabeallikaid.</p> <p>Matemaatikapädevus – suutlikkus kasutada esitlustel teabe edastamisel matemaatikale omast keelt (joonised, graafikud).</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus esinemiseks valmistudes luua ideid ja neid ellu viia.</p>

Ettevõtlikkuspädevus

Antud näites on lähtunud põhikooli riikliku õppekava üldosas esitatud ettevõtlikkuspädevusest ja ainevaldkonnas „Matemaatika“ toodud üldpädevuse – ettevõtlikkuspädevuse – kirjeldustest.

Väljavõte põhikooli riikliku õppekava üldosast:

Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärgid ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske.

Väljavõte põhikooli riiklikust õppekavast, lisa 3 (ainevaldkond „Matemaatika“), üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas:

Ettevõtlikkuspädevus. Selle pädevuse arendamine peaks matemaatikas olema kesksel kohal. Uute matemaatiliste teadmiseni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu: uuritakse objektide ühiseid omadusi, mille alusel sõnastatakse hüpotees ning otsitakse ideid hüpoteesi kehtivuse põhjendamiseks. Sellise tegevuse käigus arenevad oskus näha ja sõnastada probleeme, genereerida ideid ning kontrollida nende headust. Tõenäosusteooria, funktsioonide ja protsentarvutusega ülesannete lahendamise kaudu õpitakse uurima objekti erinevate parameetrite põhjustatud muutusi, hindama oma riske ja toimima arukalt. Ühele ülesandele erinevate lahenduste

leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust. Ettevõtlikkuspädevust arendatakse mitmete eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu.

- Õpilastel on kujunenud suutlikkus mitmesugustes simuleeritud situatsioonides ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi.

Eespool kirjeldatud üldpädevustest on õpetaja esile toonud ühe, sõnastades järgmise **eesmärgi**.

Järgnevalt kavandab matemaatikaõpetaja põhjalikumalt selle ettevõtlikkuspädevuse kujundamist.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandil

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastel on kujunenud suutlikkus mitmesugustes simuleeritud situatsioonides ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpetaja vaatlustulemuste põhjal (märkmehet vaatluslehel),
- õpilaste tagasiside aktiivõppe meetodite kasutamise järel.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- kavandatud aktiivõppemeetodid, mis sobivad eesmärgi konteksti, on õppeprotsessis kasutatud leidnud;
- õpilased suudavad peale meetodi kasutamist esile tuua järeldused, mis sisaldavad õppimisega seotud aspekte;
- õpilastelt saadud tagasiside on seoses aktiivõppe meetodite kasutamisega õppeprotsessis positiivne.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Ettevõtlikkuspädevust kavandab õpetaja arendada eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu. Seetõttu on vajalik õppeprotsessi käigus kasutada selliseid õppe-meetodeid, mis võimaldavad kasutada matemaatika õppeaines omandatud teadmisi.

Selliseid harjutusi sisaldavad alljärgnevad aktiivõppe meetodite käsiraamatud, millest on valitud eesmärgiga sobivad meetodid:

Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A. 2006. **Aktiivõppe meetodid**. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.

- Kuus pliiatsit
- Kõrghoone
- Põhjuse-tagajärje seosed
- Võidu dilemma
- SWOT-analüüs

Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A. 2006. **Aktiivõppe meetodid II**. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.

- Kõige külastatavam söökla
- Parima lahenduse leidmine
- Restorani personal
- Segadus pagasiga
- Töögraafiku taastamine
- Võrkpallur

Salumaa, T. & Talvik, M. 2010. **Aktiivõppe meetodid III**. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.

- Kollane või punane?
- Numbrite süsteem

	<ul style="list-style-type: none"> • Peidetud kolmnurgad • Reisiplaan • Viis ruutu • Äravõtmismäng <p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas kasutatavad aktiivõppe meetodid võimaldavad õpilastel oma seniseid teadmisi rakendada uutes olukordades? • Millised on õpetaja tegevused iga meetodi kasutuselevõtuks ja kasutamiseks? • Kuidas seostatakse aktiivõppe meetodi kasutamise järel tulemusi igapäevaelu ja õpituga? Kuidas tuua välja peamised „ivad“? • Kuidas tagada aktiivõppe meetodi kasutamisega õpilastele positiivne emotsioon ka siis, kui soovitud tulemust ei saavutatud?
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid otsitakse vastuseid järgmisele küsimusele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärk saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? <p>Protsessi analüüsid otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas aktiivõppe meetodite kasutamisel on rakendatud selliseid tagasisidestamise viise, mis võimaldavad kõikidel õpilastel oma järeldusi esitada? • Millised olid kavandatud protsessi tugevused, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad püstitatud eesmärgi saavutamiseks?
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas kavandatud aktiivõppemeetodid on sobivad püstitatud eesmärgi saavutamiseks? • Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? • Mida tuleb edaspidi teha teisiti? • Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad? • Milliseid aktiivõppe meetodeid saaks veel kasutada? Kust neid leida?
<p>Kommentaariid</p>	<p>Aktiivõppe eri meetodite kasutus võimaldab arendada erinevaid üldpädevusi. Aktiivõppe meetodite eespool toodud käsiraamatud sisaldavad rohkelt harjutusi, võimaldavad ühel või teisel moel arendada peaaegu kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.</p>

Üldpädevuste kujunemine ülekoooliliste projektide raames

Tõsist väljakutset pakuvad ülekooolilised üritused, kus eesmärgipärane üldpädevuste kujunemine nõuab õpetajate koostööd nii planeerimise kui ka elluviimise etapis. Esmane planeerimine toimub kooli õppekava raames, seejärel õpetajate töökava tasandil. Aeganõudvaks osutub ka analüüsi etapp, mille käigus peavad vajalikke parendustegevusi kavandama kõik osalevad õpetajad. Järgnevates näidetes kirjeldatakse eri tasandi ja ulatusega ülekooolilisi projekte.

Ülekoooliline projekt: **gümnaasiumi lõpuklassi õpilaste uurimistööde konverents.**

Taust

Projekti kavandades ja ellu viies tuginetakse järgmistele asjaoludele.

- Kõikidel gümnaasiumiõpilastel tuleb gümnaasiumi jooksul teha uurimistöö.
- Uurimistöö ettevalmistamine saab alguse gümnaasiumiastme teisel aastal ning peadib uurimistöö kokkuvõtte esitamisega lõpuklassis uurimistööde konverentsil.
- Lähtekohaks on asjaolu, et õpilastel puudub seni tõsine kogemus uurimistööde teha ja uurimust koostada. Seetõttu peab õpetaja õpilasi juhendama, mis tagab lõpptulemuse. Projekti peaesmärgiks ei ole õpilaste uurimistööde kaudu avastada midagi uut, vaid anda õpilastele positiivne kogemus ja esmased teadmised uurimusliku tegevuse juhtimisest ühe projekti raames algusest lõpuni. Kui uurimuslik tegevus tipneb väljapaistva uurimistulemusega, siis on see pigem kaasnev lisaväärtus kui eesmärk omaette.
- Uurimistööde teemad ei saa olla liiga laiad ega suuremahulised. Lähtuda tuleb asjaolust, et töö tuleb teha tunnivälisel ajal kõigi muude õppetegevuste kõrvalt. Samuti tuleb juhendajal kasutada juhendamiseks tunniväliselt aega. Seega peavad uurimistöö teemavalik ja eesmärgid olema sellised, mis on etteantud aja jooksul jõukohased saavutada. Ettekujutus sellest, milline on konkreetse uurimistöö tegemiseks sobiv maht, peab olema juhendajal.

- Selleks et tagada õpilaste tulemuslik juhendamine ning vältida õpetajate ülekoormatust, on projekti kaasatud kõik gümnaasiumiastme õpetajad. Ühelgi õpetajal ei ole rohkem kui kaks juhendatavat.
- Tagamaks juhendamisel õpetaja asjatundlikkust ja juhendamise efektiivsust, on igal juhendajal kindlaks määratud konkreetne uurimisteema, mille puhul ta on kursis vajaliku kirjandusega ning sellega, mida selles teemavaldkonnas on varem tehtud, s.t valdab põhjalikult teemat. Õpilane saab selle teema raames teha valikuid.
- Uurimuslikku tegevust harjutavad õpilased projektimeeskonnadena: igas meeskonnas 2–3 õpilast. Tegemist on nn uurimisgrupiga, mille igal liikmel on konkreetsed uurimisülesanded.
- Uurimusliku tegevuse tulemused vormistatakse artiklitena (pikkus 6–8 lehekülge) ning ühe õppeaasta jooksul koostatud artiklid köidetakse artiklite kogumikuks, mis on edaspidi kooli raamatukogus kättesaadav.
- Kõigil õpilastel tuleb lõpuklassis teha uurimistööde konverentsil viieminutilise ettekanne oma uurimistööst ning vastata küsimustele. Uurimistööde konverentsil osalevad kuulajatena kõik gümnaasistid, et saada esmane konverentsi kogemus ja ettekujutus sellest, mis neid ees ootab.

Selle projektiga toetatakse kõigi gümnaasiumi riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevuste kujunemist.

Detailsem protsessi kavandamine koos üldpädevuste kujunemise kavandamisega on esitatud alltoodud tabelis. Üldpädevustega seotud eesmärgid kavandades on lähtunud gümnaasiumi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevustest, mida on kavandamisel detailsemalt määratletud.

Arengukava prioriteetne eesmärk: üldpädevuste kujunemine on kavandatud õppetunni ja kooli kui terviku tegevuste tasandi

	Kooli tegevuste tasand	Kooli õppekava	Juhendaja ja retsensendi tegevuste tasand
<p>Eesmärgistamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised on eesmärgid? • Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)? • Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)? • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<p>Detailsemad eesmärgid üldpädevuste lõikes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Väärtuspädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus väärtustada teiste tehtut, hoiduda plagiaadist kui tõsisest akadeemilise eetika rikkumisest. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui uurimistööd on koostatud korrekset viitamissüsteemi kasutades, välistatud on plagiaadi esinemine. Retsensendid annavad hinnangu lõplikult vormistatud uurimistöö põhjal. • Sotsiaalne pädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus rakendada tulemuslikult koostööoskusi projektirühma uurimuslikus tegevuses. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui tagasiside uurimusliku tegevuse protsessi kohta näitab, et õpilased on saanud positiivse kogemuse uurimusliku tegevuse protsessist projektirühmas ning koostööst juhendaja ja teiste uurimistööga seotud õpetajatega. Hinnang antakse protsessi lõpus õpilastelt saadud tagasiside põhjal. • Enesemääratluspädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus määratleda enda tugevused ja nõrkused uurimusliku tegevuse eri etappidel ning edasised arenguvajadused. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui uurimusliku tegevuse protsessi lõpus suudavad õpilased määratleda enda tugevused ja nõrkused uurimusliku tegevuse valdkonnas ning enda arenguvajadused edaspidiseks. Hinnang antakse protsessi lõpus õpilaste enesehinnangulehtede põhjal. • Õpipädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus mõista uurimusliku tegevuse loogikat ja põhitegevusi uurimusliku tegevuse eri etappidel. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui õpilased on läbinud tervikuna uurimusliku tegevuse põhietapid ning saanud ettekujutuse selle protsessi põhitegevusest. Hinnang antakse juhendajate ja retsensentide tagasiside põhjal. • Suhtluspädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus vormistada uurimistöö akadeemilise tekstina artikli vormis ning kanda uurimistöö tulemused ette õpilaste uurimistööde konverentsil. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui uurimistööd on vormistatud artiklina vastavalt akadeemilise teksti nõuetele ning kõik õpilased on uurimistöö tulemused ette kandnud õpilaste uurimistööde konverentsil. Hinnangu annavad retsensendid lõplikult vormistatud uurimistöö põhjal ning uurimistööde komisjon õpilase esinemise põhjal õpilaste uurimusliku tegevuse konverentsil. • Matemaatikapädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus esitada uurimistulemused, kasutades matemaatika keelt. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui uurimistööde tulemuste esitamisel on kasutatud statistilist analüüsi (seal, kus võimalik) ning korrektselt muid matemaatilisi esitusviise (diagrammid jms). Hinnangu annavad retsensendid lõplikult vormistatud uurimistöö põhjal. • Ettevõtlikkuspädevus: õpilastel on kujunenud suutlikkus selgelt määratleda oma vastutus projektirühmas uurimistööd tehes ja vastutada tulemuste eest oma vastutusalas. <ul style="list-style-type: none"> • Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteerium), kui uurimistööde tulemustest ilmneb selgelt projektirühma iga liikme roll uurimistöö tulemuste saavutamisel. Hinnangu annavad retsensendid lõplikult vormistatud uurimistöö põhjal. 		
<p>Teostamine</p> <p>Millised on tegutsemise põhimõtted/ meetodid/ konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Moodustatakse komisjon õpilaste uurimusliku tegevuse korraldamiseks ja uurimistööde hindamiseks. Komisjonil on esimees. • Komisjon korraldab õpilaste uurimusliku tegevuse tarvis järgnevad aspektid: <ul style="list-style-type: none"> • vajalikud juhendid (uurimistöö vormistamiseks artiklina, juhendaja annotatsiooni koostamiseks, retsensiooni koostamiseks jms); • vajalikud näidised (artiklipõhise uurimistöö vormistamise näidis jms); • õpilaste uurimistööde konverentsi reglement; • uurimistööde protsessi ajakava ja etappide tähtajad; • uurimistööde hindamise kriteeriumid; 	<ul style="list-style-type: none"> • Gümnaasiumiastme teise aasta alguses toimub õpilastele kohustuslik kursus Uurimistöö alused. • Uurimistööde aluste kursuse raames <ul style="list-style-type: none"> • moodustavad õpilased projektirühmad; • valivad uurimistöö teemavaldkonna ja juhendaja. Vajadusel nõustab õpetaja õpilasi ning jälgib, et ühel õpetajal ei oleks juhendada rohkem kui kaks projektimeeskonda; • Uurimistööde aluste kursuse õpetaja pakub uurimistööde juhendajatele vajadusel metoodilist tuge. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuna õpilastel puudub seni ettekujutus uurimusliku tegevuse protsessist, on juhendaja peamiseks ülesandeks tagada õpilaste uurimusliku tegevuse õnnestumine ja positiivse kogemuse saamine. Selleks on juhendajal järgmised ülesanded: <ul style="list-style-type: none"> • aidata õpilastel määratleda uurimisülesanded; • anda õpilastele vajaliku kirjanduse loend; • juhendada õpilasi sobiva uurimismeetodi valikul, uurimistöö tegemisel ning tulemuste töötlemlisel ja tõlgendamisel; • tagada juhendamise kaudu uurimistöö korrektne vormistamine; • juhendada õpilasi konverentsi ettekande ettevalmistamisel ja koostamisel (slaidiesitluse koostamisel, vajadusel esinemise harjutamisel);

	<ul style="list-style-type: none"> • konkreetsete teemavaldkondade ja juhendajate kinnitamine; • uurimistöödele retsensentide määramine. • Komisjon korraldab õpilaste uurimistööde konverentsi. • Pärast uurimistööde konverentsi peetakse kõigi uurimuslikus tegevuses osalenud pedagoogide osavõtul refleksioonikoosolek ja kavandatakse muudatused edaspidiseks. • Komisjon korraldab õpilaste uurimistööde koitmise artiklite kogumikuks. 		<ul style="list-style-type: none"> • jälgida, et projektirühm peaks kinni uurimistöö ajakavast. • Juhendaja ei hinda oma juhendatavate õpilaste uurimistööd. • Retsensendi ülesandeks on enne uurimistööde konverentsi koostada etteantud juhendi alusel retsensioon uurimistöö kohta. • Retsensent teeb uurimistööde komisjonile ettepaneku uurimistöö hindamiseks.
<p>Täpsustavad küsimused tegevuste ja meetodite kavandamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas lõpptulemuse tagamiseks on tagatud seire uurimusliku tegevuse protsessi üle? • Kas uurimusliku tegevuse tarvis on olemas kõik vajalikud juhendid? Kas on olemas vajalikud näidised, mida saab võtta eeskujuks? • Kas uurimisteema valik vastab õpilaste võimetele, senisele kogemusele ja etteantud ajale? • Kas uurimusliku tegevuse käigus on tagatud kõigi õpilaste aktiivne projektirühmas osalemine? • Kas on tagatud abisaamise võimalus ka nendes küsimustes, milles juhendaja pole kõige kompetentsem (näiteks statistiline analüüs, infotehnoloogiliste võimaluste kasutus jms)? • Kas on tagatud positiivne õhkkond uurimusliku tegevuse protsessis? • Kas uurimistööde konverentsi korraldus ja ettekanded on eeskjuu andvad? 			
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsides tuleb vastata järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? • Millised olid õpilaste saavutatud tulemused? Kas kõik õpilased saavutasid soovitud tulemused? <p>Protsessi analüüsides otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milline on tagasiside õpilastelt uurimusliku tegevuse korralduse kohta tervikuna (tugevused, nõrkused)? • Milline on tagasiside uurimusliku tegevuse korralduse kohta õpetajalt (tugevused, nõrkused)? • Milline on tagasiside konverentsi korralduse kohta uurimistööde konverentsil osalejatelt (tugevused, nõrkused)? Kas uurimistööde konverents oli korraldatud selliselt, et andis õpilastele positiivset eeskjuu? • Milline on tagasiside uurimistööde artiklite kogumiku kohta (tugevused, nõrkused)? • Millised olid kavandatud protsessi tugevused kokkuvõtlikult, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused kokkuvõtlikult, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? 	<p>Tulemusi analüüsides tuleb vastata järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? • Kas valminud uurimistööd vastavad <i>Uurimistöö aluste</i> kursusel esitatud nõuetele? <p>Protsessi analüüsides otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milline oli tagasiside õpilastelt kursuse <i>Uurimistöö alused</i> toetavast rollist (tugevused, nõrkused)? • Milline oli tagasiside õpetajalt kursuse <i>Uurimistööde alused</i> toetavast rollist (tugevused, nõrkused)? • Millised olid peamised probleemid, mis õpilastel tekkisid teemade valikul? • Millised olid peamised küsimused, mille puhul vajasis õpilased lisajuhendamist? • Millised olid peamised valdkonnad, mille puhul vajasis õpetajad lisajuhendamist? • Millised olid kavandatud protsessi tugevused kokkuvõtlikult, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused kokkuvõtlikult, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? 	<p>Tulemusi analüüsides tuleb vastata järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral – tugevused ja nõrkused? • Kas juhendatavate õpilaste uurimistööd vastasid esitatud nõuetele? Milline on tagasiside uurimistööde hindamise komisjonilt? • Kas õpilaste esinemised uurimistööde konverentsil vastasid esitatud nõuetele? <p>Protsessi analüüsides otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Milline on õpilaste tagasiside juhendaja tegevuste kohta koostööprotsessis? • Kuidas sujus õpilaste uurimistööde juhendamine ja kuidas suudeti kinni pidada ajakavast? Millised olid probleemid ja nende põhjused? • Millised olid kavandatud protsessi tugevused kokkuvõtlikult, mis aitasid püstitatud eesmärki saavutada? • Millised olid kavandatud protsessi nõrkused kokkuvõtlikult, mis takistasid püstitatud eesmärki saavutada? • Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsete tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga

	<ul style="list-style-type: none"> Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad püstitatud eesmärkide saavutamiseks? 	<ul style="list-style-type: none"> Kas kavandatud tegutsemise põhimõtted, konkreetsed tegevused ja füüsilise ning vaimse õpikeskkonnaga seotud aspektid olid sobivad püstitatud eesmärkide saavutamiseks? 	<p>seotud aspektid olid sobivad püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste analüüsimise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas kavandatud uurimusliku tegevuse etapid, ajakava ja muud korralduslikud aspektid (juhendid, näidised) olid sobivad eesmärkide saavutamiseks? Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? Mida tuleb edaspidi teha teisiti? Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad? 	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas <i>Uurimistööde aluste</i> kursuse ülesehitus oli sobiv toetamaks õpilasi uurimistööde koostamisel? Kas <i>Uurimistööde aluste</i> kursuse ülesehitus oli sobiv toetamaks õpetajate tegevust juhendajatenä? Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? Mida tuleb edaspidi teha teisiti? Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad? 	<p>Küsimused järelduste tegemiseks</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas õpilased saavutasid tulemused kõikide eesmärkide puhul? Kas kavandatud uurimistöö maht ja ajakava olid sobivad? Kas kavandatud juhendamismeetodid projektirühma juhendamisel olid sobivad? Mida tuleb edaspidi samamoodi teha? Mida tuleb edaspidi teha teisiti? Kas tulemuste analüüsimiseks kasutatud andmed, andmete kogumise meetodid ja hindamiskriteeriumid on sobivad?

Õpilaste väärtuspädevuse kujunemine Kambja Ignatsi Jaagu põhikoolis

Allpool toodud näide on seotud väärtuspädevuse kujundamisega Kambja Ignatsi Jaagu põhikoolis. Õppeasutus on väga oluliseks pidanud väärtuskasvatust, nii õppe- kui ka klassivälises töös on hulk traditsioonilisi üritusi ja

tegevusi, millega toetatakse õpilast elu põhiväärtuste omandamisel. Kindlasti ei ole ülekoolilised projektid seotud ainult ühe üldpädevuse kujundamisega. Sellelaadsed üritused toetavad nii suhtlus-, sotsiaalset kui ka ettevõtlikkuspädevust. Samas on mõistlik põhieesmärgina üles seada üks kindel pädevus, antud näite puhul on selleks väärtuspädevus.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: koolis on loodud süsteemne käsitlus toetamaks õpilaste väärtuspädevuse kujunemist

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastele on loodud võimalused väärtuspädevuse omandamiseks.

Eesmärgi saavutatuse hindamine

- Väärtuspädevust kujundavate ürituste ja tegevuste arvu põhjal, mida kajastab üldtööplaan.
- Õpilaste rahuloluküsitluse tulemuste põhjal (väärtuspädevust kujundavate ürituste puhul*), mis kogutakse ürituste toimumise järel.
- Õpilaste väärtuspädevust kujundavatest üritustest osavõtu põhjal.
- Õpilaste käitumise vaatlustulemused väärtuspädevuse kujunemise aspektist, mida kirjalikult kirjeldatakse kaks korda aastas.
- Ainekavade ja õpetaja töökava analüüsi tulemuste põhjal (väärtuspädevuse kujundamise aspektist) õppeaasta lõpus.
- Õppetundide vaatluse tulemuste põhjal – tunde hinnatakse väärtuspädevuse kujundamise aspektist vastavalt sisekontrolli plaanile.
- Õpetajate eneseanalüüside koondanalüüsi põhjal õppeaasta lõpus.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- väärtuspädevust kujundavaid üritusi on korraldatud kõikides kooliastmetes vähemalt viis;
- väärtuspädevust kujundavaid teemasid on käsitletud kõikides õppeainetes (õppeaineti on määratletud miinimumid ainekavas);
- kõik õpilased on osalenud vähemalt kolmel väärtuspädevust kujundaval üritusel;

	<ul style="list-style-type: none"> • õpilaste rahulolu väärtuspädevust kujundavate üritustega on kasvanud; • õpilaste käitumise analüüs näitab, et sageneb väärtuspädevusi demonstreeriv käitumine; • õpetajate eneseanalüüs näitab, et õpetajad saavad väärtuspädevuse kujundamisel tuge nii juhtkonnalt kui ka kolleegidelt. <p>*Mida positiivsema emotsionaalse mõjuga üritus on, seda suurem on mõju õpilasele.</p>
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Viimased viieteist aastat on igal aastal antud välja koolialmanahh „Tootsi taskud“, milles on tähelepanu all peretraditsioonid, kogukonna ettevõtmised, sealhulgas õpilaste ettevõtmised nii minevikus kui ka kaasajal ning õpilaste looming. • Koostöös Kambja kirikuga toimuvad õpilaste esinemised kirikus. • Jüripäeval toimub kooli aastapäeva näitus. • Õpetajad on koostanud koduloolised materjalid: kolm kogumikku „Nimekaid kambjalasi I, II III“; ülevaade „Kambja kool läbi aegade“; „Kambja kool – juured ja tänapäev“. • Vabariigi aastapäeval toimub ühisretk ja aktus Ausambamäel. • Rajatud on kooli muuseum, mille kogu uuendatakse koostöös kirikuga pidevalt. • Korraldatakse õppekäigud „Tere, sügis!“, „Jäljed lumel“, „Liikide kaitse Eestis“ ja ekskursioonid Sipelgariiki Kiidjärvel, Pokumaale, Metsamoori pereparki jne. • Kambja valla raamatukogus toimuvad kohtumised eesti kirjanike ja teiste kultuuritegelastega (H. Palamets, V. Lään, H. Nõu, M. Jakobson jt). • Kooli esteetilisel kujundamisel kasutatakse õpilaste loometöid. • Osa õppetunde korraldatakse muuseumides, näiteks TÜ kunstimuuseumis, Tartu linnamuuseumis, mänguasjumuuseumis, põllumajandusmuuseumis, maanteemuuseumis, Metsavenna talus, Kalevipoja muuseumis, O. Lutsu muuseumis jt. • Õppetundides käsitletakse väärtuspädevust kujundavaid teemasid.
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpilaste osavõtt väärtuspädevust kujundavatest üritustest paraneb; poiste osalus on madalam; kolmandas kooliastmes korraldati neli üritust; • õpilaste rahulolu väärtuspädevust kujundavate üritustega kasvab; • õpetajatel on töökavades planeeritud kindlad teemad seoses väärtuskasvatusega ja plaanitu on ellu rakendatud; • õpilaste käitumise analüüs näitab, et õpilased käituvad lugupidavalt, hoolivalt, kool on puhas ja hoitud; • õpetajad tunnetavad, et vajavad enam kolleegide tuge. <p>Protsessi analüüsid ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõik üritused olid korraldatud projektijuhtimise põhimõtteid järgides; • väärtuspädevuste kujundamine oli liialt projektipõhine ja vähem läbi mõeldud õppetunni tasandil; • nõrgaks jäi üritustejärgne analüüs ja parendustegevuste kavandamine.
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Järgmise aasta üldtööplaanis kavandada väärtuspädevusega seotud üritusi ja pöörata tähelepanu poistele. • Moodustada töörühm analüüsimaks õppekava väärtuspädevuste kujundamise aspektist, et suurendada tähelepanu väärtuspädevuste kujundamisele igapäevases õppeprotsessis. • Läbi kaaluda võimalused muuta väärtuspädevust kujundavad tegevused/üritused poistele ja vanemale kooliastmele huvitavamaks. • Luua üritustejärgne struktureeritud analüüsi mudel ja rakendada seda iga ürituse järel. • Juhtkond moodustab järgmiseks aastaks ürituste korraldamiseks õpetajate koostöörühmad.

Suhtluspädevuse kujunemine Konguta koolis

Koolides korraldatakse mitmesuguseid üritusi, kuid vahel napib teadmisi nende sidumiseks kooli arengukava ja õppekava eesmärkidega. Veelgi keerulisem on eri üritused tervikuks siduda ja nende tulemuslikkust sihipäraselt hinnata.

Konguta koolis luuakse suhtluspädevust arendavates tegevustes õpilasele võimalused arendada ka oma sotsiaalseid oskusi ning ettevõtlikkuspädevust. Näide ilmestab suhtluspädevuse kujunemist kooli tasandil. Väikeses koolis saab luua tingimused, et peaaegu iga õpilane saab ülekoolliselt esineda, andes sellega samas õpetajatele võimaluse hinnata vastavate pädevuste kujunemist õpilastel.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: koolis on loodud süsteemne käsitlus toetamaks õpilaste suhtluspädevuse kujunemist

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilastele on loodud võimalused omandada suhtluspädevust.

Eesmärgi saavutatuse hindamine

- Suhtluspädevust kujundavate ürituste ja tegevuste arvu põhjal õppeaasta lõpus.
- Õpilaste osavõtt suhtluspädevust kujundavatest üritustest.
- Protsessi käigus õpilaste arengu vaatlustulemuste põhjal suhtluspädevuse eri komponentide omandatuse löikes.
- Pedagoogide vestlusringide tulemuste põhjal. Vestlusringid toimuvad neli korda aastas ja nende käigus arutatakse suhtluspädevust kujundavate tegevuste õnnestumisi ja parendusvaldkondi.
- Õpilaste rahulolu küsitluse põhjal.
- Õppetundide vaatluse tulemuste põhjal (suhtluspädevust kujundavate õppemeetodite kasutamise aspektist).

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- õpilaste osavõtt suhtluspädevust kujundavatest üritustest kasvab; kõigis kooliastmetes on korraldatud suhtluspädevust arendavaid üritusi, kus osaleb kogu klass;
- õppetundides kasutatakse suhtluspädevuse arendamist toetavaid õppemeetodeid koos arengut toetava tagasisidega (kaaslaste tagasiside ja õpilase eneseanalüüs);
- vaatluse all olevate suhtluspädevuste löikes on kõikide õpilaste puhul märgata arengut;
- vestlusringi tulemusena on iga ürituse järel kavandatud parendustegevused;
- õpilaste rahulolu suhtluspädevust kujundavate üritustega kasvab.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Hommikukogunemised toimuvad iga koolipäeva esimesel vahetunnil. Õpilased saavad anda ülevaate ja tagasiside õppekäikudest, kuuldust-nähtust; tõstatada probleeme ja teha üleskutseid; rääkida uutest üritustest, esineda ettekannetega. Õpilased kasutavad esinemiseks mikrofoni.
- Mihkli-, jõulu- ja kevadlaad on *ostan-müün-vahetan*-üritused, oluline on seejuures oma kauba reklaamimine, suhtlus ostjate ja müüjatega.
- UNICEFi postkaartide/kevadlillede müük. Õpilased omandavad julguse ja oskuse suhelda võõra inimesega. Soovitavat suhtlemismalli õpitakse enne õppetundides.
- Kohustuslik intervjuu. Õppetunnis õpetatakse õpilastele intervjuueerimisoskust. Õppeaasta lõpuks peab õpilastel olema tehtud vähemalt üks intervjuu, mis publitseeritakse kas valla või kooli ajalehes. Populaarsed on meie jõulueelsed intervjuud ja esimese klassi õpilaste ning uute vallaametnike intervjuueerimine.
- Kodanikupäeval külastatakse vallavalitsust, kus lapsed (6. klass) küsitlevad valla ametnikke.
- Õpilasedemokraatia rakendamine: kõik valimised/hääletamised koolis toimuvad kindlaid reglemente järgides, õpilased esitavad oma isikudokumendid, annavad allkirju, osalevad debattides ja vastavad kaaslaste küsimustele.
- Projektipäeval kasutatakse tavaliselt eri klasside õpilastest ja lasteaiastest komplekteeritud meeskondi, võimaldades õpilastel suhelda erivanuseliste ja mitte ainult oma klassi/rühma kuuluvate õpilastega.
- Õpetajate töökavades on planeeritud erinevaid suhtluspädevuste arengut toetavaid meetodeid, millega kaasnevad kaasõpilaste tagasiside ja õpilaste eneseanalüüs.
- Õpetajad (ja juhtkond) külastavad vastastikku üksteise tunde, millele järgnevas arutelus keskendutakse suhtluspädevust arendavate meetodite rakendamisele.

<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsidest ilmnemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpilaste rahulolu suhtluspädevust kujundavate üritustega on suurenenud, kuid küllalt suur hulk õpilasi tunnetas, et nad ei saanud piisavalt tuge suhtlussituatsioonideks valmistumisel; • õpilaste hõivatus suhtluspädevusi kujundavates tegevustes on kasvanud, kuid poiste osakaal on märksa väiksem; • kõigis kooliastmes toimunud üritused, mis olid suunatud kogu klassile; • suhtlemispädevust arendavate õppemeetodite osakaal kasvab, kuid iga kord ei toimunud vastastikust tagasiside andmist ega õpilase eneseanalüüsi; • õpilaste suhtluspädevuse eri aspektide arengu süsteemne vaatlemine ei õnnestunud, järeltada saab, et avaliku esinemise oskused arenesid; • iga ürituse järel kavandati õpetajad arendustegevused. <p>Protsessi analüüsidest ilmnemine:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastastikust tundide külastust oli keeruline korraldada sobiva aja leidmise raskuste tõttu, samas pidasid õpetajad seda väga vajalikuks meetodiks; • positiivne oli lastevanemate tagasiside, kuid lastevanemate kaasatus üritustesse on seni olnud vähe planeeritud; • ürituste korraldamine kooli tasandil oli hästi juhitud ja õpetajate koostöömeeskonnad töötasid efektiivselt.
<p>Parendamine Millised on järeltused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Töötada välja ühtsed põhimõtted õpilaste suhtluspädevuse eri aspektide arengu vaatlemiseks. • Selgitada välja põhjused, miks poiste osalus üritustel on tagasihoidlikum kui tüdrukutel. • Korraldame õpetajatele täienduskoolitust järgmistel teemadel: <ul style="list-style-type: none"> • aktiivõppemeetodid, mida rakendades saab toetada laste suhtlusoskuste arengut ja toetava tagasiside andmise oskusi; • õpilaste suhtlemisoskuste eri aspektide vaatlus ja toetamine.

Õpilaste ettevõtlikkuspädevuse kujunemine Luunja keskkoolis

Kooli moto on „Arendav ja loov – see on Luunja kool“. Sellele tuginedes on kooli eripäraks majandusõppe suund, mis on kogu kooli tegevusega tihedalt integreeritud (kursused õppekavas eri kooliastmetes, õpilasfirmade tegevus, osavõtt rahvusvahelistest projektidest ja Eesti-sisestest üritustest, lapsevanemate kaasamine, koostöö teiste koolidega jne).

Majandusõpetust antakse Luunja keskkoolis 1995. aastast ja see põhineb *Junior Achievement*’i programmidel, mille läbivateks teemadeks on keskkond ja säästev areng ning töökarjäär ja selle kujundamine. Eesmärgiks on õppida tundma majanduses toimuvaid protsesse, majandusseadusi, orienteerumist ärimaailmas ja ettevõtluses, aitamaks mõista turumajanduse tähtsust, ettevõtluse rolli globaalmajanduses, ettevõtete vastutust sotsiaalprobleemide lahendamise eest ja hariduse tähtsust töökohal. (*Väljavõte Luunja keskkooli kodulehelt.*) Alljärgnev kirjeldab kooli tasandil ettevõtlikkuspädevuse arendamist.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: koolis on loodud süsteemne käsitlus toetamaks õpilaste ettevõtlikkuspädevust

<p>Eesmärgistamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised on eesmärgid? • Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)? • Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)? • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<p>EESMÄRK Õpilastele on loodud võimalused omandada ettevõtlikkuspädevust.</p> <p>Eesmärkide saavutatuse hindamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Majandustundide/-kursuste arvu põhjal, mida analüüsitakse õppeaasta lõpus. • Loodud õpilasfirmade arvu ja neis osalenud õpilaste arvu põhjal, mida analüüsitakse õppeaasta lõpus. • Siseriiklikes ja rahvusvahelistes ettevõtlikkust kujundavates projektides osalenud õpilaste arvu põhjal. • Projektides ja majanduskursustel osalenud õpilaste rahulolu hindamise küsimustike põhjal projektide ja kursuste lõpus. • Õpilaste majanduskursustes edasijõudmise tulemuste põhjal, mida analüüsitakse iga veerandi lõpus. • Majanduskursuste vaatluse tulemused sisekontrolli (kooskõlas sisekontrolli plaaniga) ja avatud tundide raames (kooskõlas üldtööplaaniga).
---	---

	<p>Eesmäärke võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • majandustunnid/-kursused on peetud kõikides kooliastmetes; • õpilasfirmade loomine on viimase kolme aasta jooksul hoogustunud; • õpilaste osalus konkurssidel on viimase kolme aasta jooksul kasvanud; • vähemalt kolm õpilasfirmat osalevad siseriiklikes ja rahvusvahelistes ettevõtlusprojektides. • Õpilaste edasijõudmine majanduskursustel on 100%.
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Algklassiõpilaste korraldatakse majandustunnid „Seitse sammu ühiskonna tundmaõppimisel“. • Toimuvad majanduskursused kooliastmeti ja gümnaasiumiõpilastele ette nähtud kursuse käigus luuakse õpilasfirmad. • On loodud õpilasfirma L&P, mis valmistab lauamänge ja saepurust pastakaid. • Igal aastal osaletakse JAAFi korraldataval õpilasfirmade laadal ja õpilaskonverentsil. • Osaletakse järgmistes projektides: Tartu ettevõtlusnädal (maketivõistlus „Vanale majale uus nägu“, võistlus „Kaheks tunniks ettevõtjaks“). • Osaletakse ettevõtlust käsitlevates arvutisimulatsioonides „Titan“, „Börsiguru“, „Ametiguru“, „Simulaator 7“. • Osaletakse töövarjupäevadel ettevõtetes. • Osaletakse ettevõtlust ja koostööd arendavas Soome ning Eesti maakoolide rahvusvahelises projektis „Ettevõtlik õppeasutus – Yrittävä koulu“. • Osaletakse rahvusvahelises projektis Nordplus 1 + 1 = 3, kus koos Norra Eid Vidaregande Skule'ga arendatakse ettevõtlusoskusi. • Osalemine Tiigrihüppe haridusportaali Koolielu õpilaskonkurssidel.
<p>Analüüsimine Mida saavutati? • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.</p>	<p>Tulemusi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • majandustunnid ja -kursused on korraldatud kõikides kooliastmetes; • õpilaste edasijõudmine majanduskursustel on 100%; • 2009/2010. õppeaastal osales Tiigrihüppe haridusportaali Koolielu õpilaskonkurssidel 647 õpilast, mis näitab, et õpilaste osalus ettevõtlikkust arendavatel konkurssidel on suurenenud; • õpilasfirmade loomine on kolme aasta jooksul suurenenud 30%; • neli firmat osaleb siseriiklikes ja rahvusvahelistes projektides. <p>Protsessi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • üldiselt oli töövarjupäeva tagasiside hea, siiski ei olnud mõned ettevõtted selliseks koostöövormiks valmis; • osa õpetajaid on õpilasfirmade töö toetamisega üle koormatud; • õpilaste osalemine siseriiklikes ja rahvusvahelistes projektides tekitab kogu õppeprotsessi sujuvuses tõrkeid, kuna üritused on liiga lühikest aega ette planeeritud.
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Töövarjupäevi kavandades teha rohkem eeltööd ettevõtetega, kes selles projektis osalevad. • Selleks et koormatust hajutada, kaasata rohkem õpetajaid õpilasfirmade töö toetamisse, pakkudes neile vastavat koolitust ja kogunud kolleegide tuge. • Nii siseriiklikud kui ka rahvusvahelised ettevõtlusüritused kavandada kooli üldtööplaanis õppeaasta algul.

Eestikeelsete ainete integreeritud õpetamine Kehra gümnaasiumi hiliskeelekümbluse 6. klassis

2003. aastal liitus Kehra gümnaasium hiliskeelekümblusprogrammiga ning 2005. aastal alustas vene õppekeelega 6. klass tööd hiliskeelekümblusmetoodika järgi, mis tähendas seda, et õpilased hakkasid õppima eesti keelt õppeainete omandamiseks ja sellega seotud suhtlemiseks ehk keelt kasutades. Seega sai eesti keelest õppetöö vahend, mitte objekt. Keelekümbluse printsiibiks on igakülgne integratsioon – seoste loomine nii aines endas kui ka ainete

vahel ning kaasnevates tegevustes. Kõike seda tuli arvestada õppekava ja sellest lähtuvalt ka töökava ning õppematerjalide koostamisel. Kehra gümnaasiumis hakati eesti keeles õpetama loodusõpetust, inimeseõpetust ja kunstiõpetust. Põhiaineks võeti loodusõpetus, kuna selles aines õpitakse selgeks hilisemate loodusainete baassõnavara. Teiste ainete (sealhulgas eesti keele) ülesandeks jäi loodusõpetust toetada, et õpilased tunneksid uut sõnavara ja keelestruktuure, mis on vajalikud selleks, et omandada õppekava sisu. Tekkis vajadus ühise ehk lõimitud töökava järele.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk:

õppeainetevahelise integratsiooni loomine, mis eeldab kokkulepitud õppekorralduse ja hindamispõhimõtete järgimist, õpetajatevahelist koostööd pädevuste konkretiseerimisel, õpetuse eesmärkide püstitamisel ja õppesituatsioonide loomisel ning eri ainetele ühiste probleemide ja mõistestiku määratlemist.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK

Õpilased omandavad 6. klassi lõpuks edasiseks eestikeelseks õppeks vajamineva baassõnavara.

Eesmärgi saavutamist hinnati:

- 6. klassi õpitulemuste põhjal iga veerandi ja aasta lõpus (tasemetöö);
- 7. klassi õpitulemuste põhjal iga veerandi ja aasta lõpus (tasemetöö) (toimetulek 7. klassis on oluline näitaja, kuna eestikeelsete ainete hulk suureneb veelgi);
- õpilaste tagasiside põhjal toimetuleku kohta 7. klassis.

Tagasisidet võeti:

- õpilastelt iga veerandi lõpus kirjalikult;
- vanematelt iga veerandi lõpus kirjalikult;
- õpilaste ja vanemate vestlusringides probleemide väljaselgitamiseks;
- õpilase ja vanemaga korraldatud arengustlusel.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- õpitulemuste analüüs näitab, et õpilastel on piisav sõnavara õpingute jätkamiseks 7. klassis;
- õpilastelt saadud tagasiside näitab, et õpilased saavad õpingutega 7. klassis hakkama;
- tagasiside vanematelt näitab, et vanemate arvates saavad nende lapsed koolis hästi hakkama.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Eesmärkide saavutamiseks on:

- lõimitud loodusõpetus, eesti keel, inimeseõpetus ja kunstiõpetus, et tundides kasutatakse sama sõnavara, samu mõisteid (eri kontekstides) ning sarnast metoodikat;
- loodud ühine õpivara, mida saavad kasutada kõik lõimimisega seotud õpetajad;
- loodud tugisüsteem, mis aitaks õpilastel eestikeelse õppega paremini toime tulla.

Igal nädalal toimus tööpaja, kus lõimitud ainete õpetajad koostasid järgmiseks nädalaks ühise tööplaani, mis oli nii sisuliselt kui ka keeleliselt kooskõlas ja toetas ainete omandamist ning õpilaste keelelist arengut.

Lõimitud ainete õpetajad leppisid kokku õpetamise põhimõtetes:

- **keskkond:** pinkide asetuse klassiruumis, pinkidel on nimesildid, et iga õpilasel oleks oma kindel pink, klassis on lukustatavad kapid töövahendite hoidmiseks;
- **õppematerjalid:** õpilased koguvad kõikides ainetes tehtud tööd ja töölehed oma õpimappi; õpimapid seisavad klassis ja on varustatud õpilaste nimesiltidega; nn rääkivate seinte jaotus õppeainete vahel ehk millisele seinale iga aine õpetaja oma materjalid üles paneb; iga aine materjalide hoidmiseks on eraldi kapp; arvutivõrgus on ühine kaust, kuhu õpetajad panevad oma loodud õppematerjalid, et ka teised saaksid neid kasutada;
- **käitumisreeglid:** õpilaste käitumisreeglid on klassi seinal, kõikide ainete õpetajad nõuavad kokkulepitud reeglite täitmist, keelekümbluse klassiruumis räägitakse eesti keeles, õpetajad kasutavad ainult eesti keelt;

	<ul style="list-style-type: none"> • rutiintegevused ja -keelendid: kuupäeva, nädalapäeva ütlemine, vabandamine, hilinemiste, puudumiste põhjendamised, kaaslaste kiitmine, laitmise, korrale kutsumine, meeleolu väljendamine tunni alguses ja lõpus, abi palumine ja tänamine, hinnangute andmine, tervitamine; • hindamine: seal on õpilaste nimekiri, kuhu pannakse punkte eesti keele spontaanse kasutamise eest, teatud punktide arv annab kokku hinde, mis läheb eesti keele alla; loodusõpetuses, inimeseõpetuses või kunstis saadud hinne ei sõltu keelevigadest, kuid õpetaja parandab õpilase kõnet, rõhutades ja kinnistades nii õigeid malle; • tugisüsteemid: tunnis võib vajadusel viibida abiõpetaja, kes märkab probleeme, abistab nõrgemaid; õpetamisel on esmatähtis näitlik materjal, mis peab olema klassis nähtaval (sõnasildid, pildid, skeemid, õpilaste tööd); • klassiväline tegevus: õpilastele luuakse võimalusi eesti keelt kasutada väljaspool õppetunde, selleks korraldatakse ekskursioone ja õppekäike, ühisüritusi eesti õppekeele kooli õpilastega.
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõik õpilased said 6.–7. klassis eestikeelsetes ainetes vähemalt rahuldavad hinded. 6. klassi tasemetööd õnnestusid 80 protsendil õpilastest; • õpilaste õpitulemused 7. klassis on positiivsed; • õpilaste tagasiside 7. klassis oma toimetuleku kohta on positiivne; • arenguvestluste raames pidasid eestikeelset õpet pingutust nõudvaks 4 õpilast, ülejäänud õpilased pidasid oma toimetulekut heaks või rahuldavaks; • valdavalt oli vanemate tagasiside oma laste toimetuleku kohta 7. klassis positiivne, puhuti jäi arusaamatuks enda rolli mõistmine keelekümblusprogrammi rakendamisel. <p>Protsessi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpetajatevaheline koostöö sujus hästi, juhtkond toetas õpetajate koostöö korraldamist ning tagas tehnilise varustatuse õpivara arendamiseks, samuti on koolis korraldatud noorte õpetajate toetamise süsteem, keelekümblusõpetajate edasine väljaõpetamine on organiseeritud; • koostöö lastevanematega sujus hästi ja lapsevanemad toetavad keelekümblusprogrammi rakendamist; • õpetajatel on „läbipõlemisohu“: suur koormus seoses õpivara loomise ja õpilaste individuaalse juhendamisega; • keelekümblusõpetajad tunnetavad vähest tuge kolleegidelt, kuna nende töö eripära ei mõisteta (näiteks tugispetsialistid).
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Välja töötada keelekümblusõpetajate toetamis- ja nõustamissüsteem (psühholoogiline). • Välja töötada abiõpetaja tööülesanded ja rakendada abiõpetaja ametikoht. • Pakkuda keelekümbuskoolitust eripedagoogile, psühholoogile, sotsiaalpedagoogile ning raamatukogutöötajatele. • Kavandada koostööd teiste keelekümbuskoolidega õpivara loomisel ja ühiskasutamisel. • Selgitada lastevanematele keelekümblusprogrammi eesmärgid ja meetodeid.

Riigiteaduste õppesuuna praktika Tartu Raatuse gümnaasiumis

Alates 2009/2010. õppeaastast tegutsevad Tartu Raatuse gümnaasiumis kaks uut õppesuunda: keeled ja riigiteadused. Elulähedase, teooria ja tegelikkuse ühildamise poole püüdleva õppesisu kõige puhtamaks näiteks sai aasta lõpul mõlema suuna praktikakursus. Järgneb ühe suuna, riigiteaduste, täpsemalt riigiteaduste praktikakursuse analüüs.

Riigiteaduste suund on Eestis seni ainulaadne programm, mille läbinud saavad hea ettevalmistuse jätkamiseks õpinguid kõrgkoolis oma valdkonnas. Programmi koostamisel järgiti mitmeid analoogseid õppekavu välisriikides (USA, Suurbritannia, Saksamaa, Rootsi, Soome, Austraalia). Kõikides vaadeldud mudelites on olulisel kohal õpilaste praktilised tegevused sidus-

organisatsioonides. Praktika käigus omandatakse kogemus edasise karjääri ja töökoha edukaks valikuks.

35 akadeemilise tunni mahus riigiteaduste praktikat lähtus taotlusest pakkuda õpilastele tavalisest suuremat iseseisvust tegevuste, ajaplaani ning õpikeskkonna valikul. Õpilased kujunesid reaalseks partneriteks õppeprotsessi väljatöötamisel. Õpetaja kehtestas vaid üldised eesmärgid, protsessi kontrollpunktid ning korraldas kursust kokkuvõtva lõpuseminari.

Väljavõte gümnaasiumi riiklikust õppekavast

§ 3. Gümnaasiumi sihiseade

/- - -/

(2) Gümnaasiumis on õpetuse ja kasvatuses põhitaotlus, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimete kohase tegevusvaldkonna, millega siduda enda edasine haridustee. Gümnaasiumi ülesanne on luua tingimused, et õpilased omandaksid teadmised, oskused ja väärtushoiakud, mis võimaldavad jätkata tõrgeteta õpiteed kõrgekoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes.

(3) Nende ülesannete täitmiseks ja eesmärkide saavutamiseks keskendutakse:

- 1) õpilaste iseseisvumisele, oma maailmapildi kujunemisele ja valmisolekule elus toime tulla;
- 2) adekvaatse enesehinnangu kujunemisele;
- 3) iseseisva õppimise ja koostööoskuste arendamisele;
- 4) edasise haridustee võimaluste tutvustamisele ja hindamisele;
- 5) kodanikuoskuste, -aktiivsuse ja -vastutuse väljakujunemisele.

Arengukava (õppekava) sihiseade ja prioriteetne eesmärk

Visioon: kool on ennast ja ühiskonda edasiarendava isiksuse kujunemist soodustav õpi-, arengu- ja töökeskkond.

Missioon: tagada tingimused vastavalt õpilase individuaalsetele eeldustele ja vajadustele ning arendada õpilase elukestva õppimise oskusi.

Strateegiline eesmärk: toetada sellise õpilase kujunemist, kes on

- ühiskondlikult aktiivne ning konstruktiivse ellusuhtumisega;
- suudab analüüsida iseenda ambitsioone ja nende teostamiseks vajalike ressursside olemasolu.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Õpilased toimivad teadlike ja vastutustundlike kodanikena ning on valmis toetama ühiskonna demokraatlikku arengut (sotsiaalne pädevus).

Eesmärgi saavutamist hinnatakse riigiteaduste praktikaprojektide põhjal.

Määratud tähtjaks esitatakse projektid juhendajale. Hinnangu projektile annab juhendaja.

Eesmärk on täidetud (hindamiskriteeriumid), kui kõik õpilased on esitanud nõuetele vastava projekti.

EESMÄRK 2. Õpilased suudavad teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides (sotsiaalne pädevus).

Eesmärgi täitmist hinnatakse kaasatud sidusorganisatsioonidest kogutud tagasiside põhjal.

Tagasiside sidusorganisatsioonidelt võtab juhendaja pärast projekti esitamist kirjalikult.

Eesmärk on täidetud (hindamiskriteeriumid), kui

- sidusorganisatsioonid on osalenud kõikide õpilaste projektide valmimisel;
- sidusorganisatsioonide hinnang koostööle on positiivne, nad on koostööga rahul.

EESMÄRK 3. Õpilased suudavad hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi (enesemääratluspädevus).

Eesmärgi täitmist hinnatakse pärast projekti esitamist õpilastelt saadud tagasiside põhjal.

Tagasisidet kogutakse kursuse lõpuseminari rühmaaruteludel ning kirjaliku eneserefleksiooni abil.

Eesmärk on täidetud (hindamiskriteeriumid), kui õpilastelt võetud tagasiside näitab, et

- nad suudavad välja tuua oma panuse projekti õnnestumisse, osutada, millised olid õnnestumised ja mida teeks võimalusel teisiti (arengueesmärgid);
- õpilaste õpimotivatsioon oli projekti käigus kõrge – tekitas rahulolu.

Teostamine

Millised on teostamise põhimõtted/meetodid/ konkreetse tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Tegutsemise printsiibid:

- 1) juhtkond usaldab eesmärkide saavutamise asjus juhendajat;
- 2) kursuse juhendaja tutvustab õppijatele kursuse eesmärgi, nõustab ning annab õppijatele tagasisidet, kuid jätab neile vastutuse eksimise/õnnestumiste eest;
- 3) õpilased loovad ise oma praktika projektikavandi ning vastutavad selle teostamise eest.

Tegevused:

- 1) juhtkond ja kursuse juhendaja lepivad kokku kursuse eesmärgid ning ajakava;
- 2) kursuse juhendaja koostab ainekaardi ning tutvustab õpilastele kursuse nõudmisi ja hindamiskriteeriume;
- 3) õpilased moodustavad oma äranägemisel projektirühmad, kujundavad projekti idee ning asuvad seda teostama;

	<ol style="list-style-type: none"> 4) protsessi käigus korraldab juhendaja iga projektirühmaga vähemalt kaks arenguestlust; 5) juhendaja aitab vajadusel luua kontakti projekti kaasatava sidusrühmaga; 6) lõpuseminaril tutvustab iga rühm oma projekti protsessi ning lõpptulemust; järgneb suuline diskussioon ja kirjalik eneserefleksioon, mis käsitleb nii õpilase panust projektiprotsessi (kuidas hindad enese panust rühma tegevusse? millised olid suurimad õnnestumised/ebaõnnestumised? mis osutus kõige raskemaks?) kui ka seoste loomist edasise õpimotivatsiooniga (milliseid riigiteadustes omandatud teadmisi/oskusi kursuse käigus rakendasid? milliseid uusi karjäärivõimalusi tundma õppisid? kuidas aitavad õpingud riigiteaduste suunal Sul teostada oma unistusi?); 7) juhendaja korraldab iga õpilasega individuaalse vestluse, et omalt poolt anda kokkuvõtlikku tagasisidet; 8) kursuse juhendaja teeb juhtkonnale suulises vormis kokkuvõtte kursuse tulemustest.
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid ilmnes:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kõik praktikakursusest osa võtnud õpilased teostasid ühe projekti, mis seostus aasta jooksul riigiteadustes õpituga, projektide raames demonstreerisid õpilased oma arusaamist sellest, kuidas olla kodanikeühiskonna liikmed ja milline on nende vastutus kodanikena. Projektid vastasid üldjuhul nõuetele. Ühe projekti puhul olid tõsisemad puudused; 2) kolme projekti elluviimisesse ei olnud kaasatud sidusorganisatsiooni; ühe sidusorganisatsiooni tagasiside ei olnud positiivne, õpilastel oli raskusi enda tegevuse kavandamisel ja kontakti loomisel asutustega; 3) õpilastest 15% ei suutnud oma tegevusi ega tulemusi sügavamalt analüüsida: ei suutnud esile tuua tulevikku suunatud arengueesmäärke. <p>Protsessi analüüsid ilmnes:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) praktikaorganisatsioonide ülesanded ei olnud põhjalikult läbi mõeldud ja õpilastel oli raskusi enda ülesannete selgitamisel; 2) õpetajal tekkis suur koormus õpilasi individuaalselt juhendades; 3) õppijate eneseanalüüs oli ette nähtud vaid projekti lõpus, mis ei võimaldanud vaheetappidel oma tegevust korrigeerida; 4) õppijad suutsid projekti käigus kasutada riigiteaduste kursuse raames omandatud teadmisi ja materjale ning siduda neid praktikaprojekti ülesannetega.
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Järgmisel aastal:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kursuse juhendaja tutvustab kursuse ülesehitust õpilastele vähemalt kuu aega enne tegevuste algust, jättes sellega rohkem aega eelnevaks läbimõtlemiseks ja planeerimiseks; 2) sidusorganisatsioone kaasates tuleb juhendajal võtta aktiivsem roll (nt eelnevate kokkusaamiste korraldamine) ja õppijatele tuleb selgitada nende vastutust koostöös, anda protsessi käigus õpilastele tagasisidet; 3) kehtestada vahearuaande etapid, mille järel liiguvad iseseisva protsessijuhtimisega toimetulematud õpilased edasi kursuse juhendaja poolt rangemalt piiritletud õpi-ülesannete kaudu; 4) õpilaste eneserefleksiooni vormi tuleb täiendada täpsustavate küsimustega, mis võimaldab õpilastel paremini esile tuua õnnestumise põhjused ja püstitada uusi arengueesmäärke; 5) kaasata vähemalt kaks õpetajat õpilaste juhendamisse, et õpilased saaksid vaheetappidel eneseanalüüsi toetavat tagasisidet.

Projekt *Alles Wasser Käina* gümnaasiumis

Käina gümnaasiumis viidi ellu projekt *Alles Wasser* 10.–12. klassi õpilastele, kes õpivad saksa keelt kas B- või C-keelena. Õpilased osalesid projektis vabatahtlikult, 10. klassis oli üks B-keele õppija, 11. klassis viis C-keele õppijat ja 12. klassis kümme C-keele õppijat. Koolis kuulutati välja projektide konkurss, mille eesmärgiks oli arendada õpilaste saksa keele oskust eri tegevuste kaudu. Õpilased täitsid aasta vältel mitmesuguseid ülesandeid: koostasid luuletusi,

esseeid, otsisid kõnekäände ja mõistatusi vee teemal ning illustreerisid neid joonistuste ja piltidega. Õpiti saksakeelseid laule. Projekti lõpus, maikuus, tutvustasid osalejad oma tulemusi ettekandega, mida illustreeris PowerPointi esitlus.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: luua tingimusi võõrkeeleoskuse (saksa keele) arenguks ja õpipädevuse kujunemiseks (iseseisva töö oskus)

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Õpilased valdavad veega seonduvat saksakeelset sõnavara.

Eesmärgi täitmist hinnatakse valminud kirjalike projektide ja suuliste ettekannete põhjal.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks, kui projektiga alustanud õpilastest 80% esitab kevadel kirjalikud portfoolid ja suulise ettekande. 90% õpilaste ettekannetest on saksa keeles.

EESMÄRK 2. Õpilased oskavad planeerida oma õppimist.

Eesmärgi täitmist hinnatakse projektide vahearuanete ja õpilaste eneseanalüüside tulemuste põhjal. Eesmärgi võib lugeda saavutatuks, kui 90% projektide vahearundeid on esitatud õigel ajal ja eneseanalüüsi tulemused näitavad, et õpilased oskavad oma õppimist planeerida.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

1. Õpetaja kuulutab välja projektikonkursi ja tutvustab selle tingimusi.
2. Õpilased valivad, kes mida tegema hakkab, moodustavad rühmad ning koostavad ajagraafiku.
3. Õpetaja abistab, määrab vahearuanete esitamise tähtajad.
4. Õpilased teostavad teema lahenduse valitud vormis.
5. Õpilased esitlevad oma töid lõpuseminaril.
6. Toimub arutelu ja hinnang rühmas.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsidest ilmnes:

- õpilased valdavad veega seonduvat saksakeelset sõnavara osaliselt: õpilased, kes liitusid projektiga, esitasid kirjalikud materjalid, osaliselt oli informatsioon võetud saksakeelsetest internetiportaalidest ja õpilased ei osanud seda eesti keelde tõlkida. Suulise ettekande raames tegid õpilased vigu;
- 20% õpilastest ei esitanud vahearundeid ja siit tulenevalt lõputööd õigel ajal; nende eneseanalüüsist ilmnes, et raskusi oli tähtaegadest kinni pidamisega ja mõnel korral loobuti projektitööst teiste tegevuste kasuks.

Protsessi analüüsides ilmnes:

- õpilased otsisid lisamaterjali rohkem internetiportaalidest ja raamatukogu kasutamine oli tagasihoidlik;
- mõnedel õpilastel oli aja planeerimine puudulik, häid ideid tuli viimistlemise käigus, aga siis ei jätkunud enam aega realiseerimiseks;
- õpilased tulid abi küsima liiga hilja, kui neil oli probleeme aja planeerimisega.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Järgmisel aastal siduda projekti tegevus tavapärase õppeprotsessiga.
- Järgmisel aastal tuleb kavandada projekt ajalisel koos õpilastega ja planeerida rohkem vaheetappe, et õpilased saaksid oma tegevustele tagasisidet.
- Projekti juhtimiseks moodustada õpetajate töörühm, kuhu kuuluvad loodusainete õpetaja, muusikaõpetaja ja kunstiopetaja, et toetada õpilaste iseseisvat õppimist.
- Kaasata projekti raamatukogutöötaja, et toetada õpilasi raamatukogu võimaluste kasutamisel.
- Projekti kavandamisele ja tulemuste tutvustamisele kutsuda ka lastevanemad, et õpilased saaksid tuge ka nendelt.

Internetiturvalisuse projekt Pelgulinna gümnaasiumis

Internetiturvalisuse üritusi on Pelgulinna gümnaasiumis korraldatud juba neli aastat. Ettevõtmisesse on kaasatud terve kool ning eesmärgiks on anda vanematele õpilastele võimalus kogeda õpetajaks olemist, korraldada eri tegevusi, milles realselt kasutatakse õpilasele omaseid tehnikavahendeid ja keelt.

Õpetajad astuvad sammukese tagasi ning saavad samuti teada, mida lapsed internetiavarustes kogevad, mis neile arusaamatuks jääb ning millised reeglid ja seadused selles maailmas valitsevad.

Õpe õpilaselt õpilasele annab edasi vastutuse, loob ühtsema koolivaimu, laseb lastel aru saada, kui huvitav ja vahel ka raske on õpetaja töö. Samas laseb

see neil omavahel arutada suhtlemist ja interneti puudutavaid probleeme ning leida ise õiged lahendused, kuidas peaks nägema välja turvaline käitumine internetis. Kuigi lapsed on vahel õpetaja meelest nii-öelda „peast internet“,

on see tegelikult müüt. Õpilased on tihtipeale oma probleemidesse eksinud ega oska neid lahendada, samas ei julge nad ka abi paluda.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: kujundada õpilastest teadlikke infotehnoloogiliste võimaluste kasutajaid info leidmisel ja töötlemisel

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Õpilased suudavad hankida õppimiseks vajalikku teavet internetikeskkonnast (õpipädevus).

Eesmärgi täitmist hinnatakse 8. klassis korraldatavate testide põhjal. Test tehakse nii projekti alguses kui ka lõpus.

Eesmärk loetakse saavutatuks, kui:

- õpilaste andmeotsinguoskus on paranenud 20%;
- 10. klassi õpilaste teabehankimise oskust hinnatakse noorematele õpilastele esitatud ettekannete põhjal;
- õpilaste teabehankimise oskust võib pidada heaks, kui koostatud ettekanded sisaldavad materjali vähemalt 10 eri andmekeskonnast ja on korrektselt viidatud.

EESMÄRK 2. 10. klassi õpilased suudavad ideid genereerida ja neid ellu viia, korraldada ühistegevusi (ettevõtlikkuspädevus).

Eesmärgi täitmist hinnatakse korraldatud ürituse tagasisideküsitluse, gruppintervjuude ja juhendava õpetaja vaatluse põhjal.

Eesmärgi võib pidada saavutatuks, kui:

- 80% õpilastest peab läbitud projekti kasulikuks;
- õpilaste andmeotsinguoskus paranes 20% (vt eelmine eesmärk);
- kõik õpilased on kaasatud ja osalevad projektis;
- 10. klassi õpilastest 85% on valmis samalaadset üritust teine kord veel korraldama.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Projekti korraldavad 8. klassi õpilastele 10. klassi õpilased.

Õpetaja (projektijuht):

- 1) valib koos 10. klassi õpilastega teemad ja ülesanded, mida 8. klassis projektitunnis pakkuda ning toetab õpilasi projekti loomisel;
- 2) hindab saadud tagasisidet ja sooritatud ülesannete edukust ja ebaedukust jätkusuutlikkuse aspektist.

10. klassi õpilased – ürituse korraldajad:

- 1) valmistavad valitud teema ette:
 - uurivad kirjandust, algallikaid;
 - planeerivad teema kajastust noorematele õpilastele: koostavad esitluse, videod, mõtlevad välja ülesanded, harjutavad esinemist, planeerivad töötubasid ja võistlusi; (Näited: töölehed: <http://fame.pelgulinna.tln.edu.ee/turva/>.)
- 2) korraldavad töötoad:
 - videomaterjalide ja animatsioonimaterjali analüüs (koolikiusamine, internetis kiusamine);
 - loeng ja küsimustele vastuste leidmine koos IT-spetsialisti, politsei või psühholoogiga (turvaline käitumine, sõprus internetis, kohtumine tundmatuga, õigusaktid);
 - arutelud kaasõpilaste vahel;
 - viktoriin – teadmiste kontroll;
 - uurimisküsimustikud (internetis käitumine, mobiiliuuring);
 - arvuti- ja konsoolimängude võistlused;
- 3) vastutavad tagasiside hankimise eest;
- 4) analüüsivad tehtu edukust ja ebaedukust: millised ülesanded olid huvitavad, millised ei sobinud antud vanuserühmale, milliste teemade puhul oli õpilaste huvi kõrge, millised teemad olid vähem huvitavad jne. (Tagasiside kokkuvõtted: <http://fame.pelgulinna.tln.edu.ee/turva/>.)

	<p>8. klassi õpilased – üritusel osalejad:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) osalevad loengus, rühmatöodes ja ülesannetes; 2) annavad projektis õpitu kohta tagasisidet; 3) antud kodune ülesanne on seotud internetiturvalisusega – teemat arutada koos vanematega (küsitluse korraldamine, vanematega mõne probleemi üle arutlemine vms).
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10. klassi õpilastest 75% puhul vastasid koostatud ettekanded ja korraldatud töötoad esitatud nõuetele ning õpilased kasutasid eri andmekeskondi. 25%-l õpilastest esines korrektse viitamise probleeme ja kasutatud oli üheksikülgeid allikaid; • testi tulemuste põhjal paranes kõigil 8. klassi õpilastel andmeotsingu oskus üle 20%, õpilaste vastused ning mõtted järeltestis ja intervjuudes olid muutunud: suhtumine internetist leitusse muutus kriitilisemaks, arusaam internetist kui anonüümsest kohast muutus, tekkis teadmine, kelle poole pöörduda abi saamiseks, jms; • 10. klassi õpilaste korraldatud töötoad olid huvitavad, õpetaja vaatluse põhjal oli kahes rühmas osa õpilasi passiivsed ega osalenud töötubade väljamõtlemisel oma ideede pakkumisega; • 10. klassi õpilastest 90% on valmis samalaadset üritust veel korraldama, s.t ürituse korraldamise kogemus oli nende jaoks positiivne. <p>Protsessi analüüsid ilmnis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10. klassi õpilaste rühmade moodustamine ei olnud läbi mõeldud ja moodustasid rühmad, kus õpilaste võimed ideid genereerida ja koostööd teha olid erinevad; • 10. klassi õpilased vajasisid rohkem juhendamist, kui esialgu kavandatud; • töötoad tekitasid palju küsimusi, kuid kõikidele küsimustele vastuseid ei saadud, õpilased oleksid pigem tahtnud asju enam arutada ning oma mõtetest enam teada anda.
<p>Parendamine Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Järgmisel aastal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kavandada põhjalikumalt 10. klassi õpilaste tööülesanded ja rühmade moodustamine, võimaldada õpilastele projektiks valmistumise käigus rohkem juhendamist ja tagasisidet; • täpsustada aineõpetajate rolli projektis, kus „õpilased õpetavad õpilasi“; • võrreldavate tulemuste saamiseks korrigeerida eeltesti ja tagasisideankeedi küsimusi; • läbi mõelda projekti jätkutegevused, et töötubades tekkinud küsimused saaksid vastused.
<p>Kommentaariid</p>	<p>Projekti tagasiside</p> <p>10. klassi õpilane:</p> <p>„Mina olen internetiturvalisuse teemaga Pelgulinna gümnaasiumis kokku puutunud juba viiendast klassist. Alguses osalesin erinevatel võrgumängude ettevõtmistel ja nüüdsest on sellest välja kasvanud hariduslik-meelelahutuslik ettevõtmine, mille hariduslikku osa juhivad õpetajate asemel õpilased. Me saame väljendada mõtteid ja muresid elust enesest. Olen ise mängukonsoolide huviline, kuid selle projekti raames olen olnud ka nii-öelda peakorraldaja, videomeister ning lektor. Sellist kogemust ma ei oleks saanud ühestki tavaliselt ainetunnist. Samamoodi olen huvitatud koolisisest uuringute tegemisest uue meedia teemadel ning osalen seepärast ka õpilasuurimuse konkursil „Uue meedia võimalused õpikeskkonna parandamisel“, kus tunnen, et meie pakutud ideed ja lahendused võiksid olla kasulikud ka teistele koolidele nii Eestis kui ka maailmas.“</p> <p>10. klassi õpilane, grupijuht:</p> <p>„Osalesin projektis videomeistri ja grupijuhina. Aitasin külalistel meie koolis hakkama saada ning sain kogemusi mosaiikürituse korraldamisel, sest tegevused toimusid ju igal pool samal ajal ning ajakavast kinnipidamine oli väga oluline. Veel andsin oma panuse töölehtede loomisel ja nende alusel õppetundide pidamisel. Nüüd ma mõistan õpetajaametit paremini ning oskan seda ka enam väärtustada.“</p>

11. klass, eelmise aasta videokonkursi võitjad:

„Oleme osalenud mitmesugustel IT-projektidel koolis, on see siis õpetamine vanavanematele või taustapaberi konkurs. Käesolevas projektis osalesime videoklipi loojatena, kus panime ennast proovile kaamera käsitlemisel ja hilisemal montaažil. Püüdsime läheneda videole nii, et seda sobiks õpetajal näidata ka ainetunnis (lisisime vajalikke materjale ja koostasime õpetliku MSN-vestluse näite. Meile endilegi üllatuseks saatis meie tööd suur menu.“

Vilistlane, tehniline tugi:

„Õpilaste usaldamine kooli tehnilise inventari juurde suurendab õpilaste vastutusvõimet, annab oskusi käsitseda tehnilist laadi asju. Kui ma alustasin kooliõpetajate heli ja tehnilise korralduse toega, siis ei oleks eales arvanud, milliseid huvitavaid väljakutseid ja põnevaid üritusi kool pakub. Samuti on mul võimalus välja koolitada oma tööd jätkajad, kes suudavad õpetajaid abistada nii üritustel kui ka ainetundides ning õpetaja saab tegeleda õpetamisega ega pea muretsema, kas projektorist tuleb pilt seinale või mitte. See kõik on suunanud mind ka vastava eriala ehk töövaliku juurde, mis on loomulikult arvutialane.“

Projekt Kodukohapäev Lohusuu koolis

Lohusuu kool on väike kakskeelne kool Ida-Virumaal Peipsi looderannikul. Ajalooliste ürikute põhjal võib täheldada, et Lohusuu töötas kool juba aastal 1697, kuigi täpset asukohta ei teata. Seega on siinkandis haridust antud nüüdseks juba üle neljasaja aasta.

Kooli arengukava seadis 2009/2010. õppeaastal eesmärgiks enam tähelepanu pöörata õpetamise ja õppimise mitmekesistamisele ning III ja IV veerandi tegevuskavad nägid ette, et õpetajad ja õpilased koostavad kodukohaga seotud töölehti ja mängu. Otsustati koostada atraktiivne õppevahend, mäng „Rännak Lohusuu“, mille abil saaks paremini tunda õppida oma kodukohta. Selles osaleb kogu koolipere – nii eesti kui ka vene osakonna õpilased ja õpetajad. Esitlusi kuulatakse eesti keeles. Kui on vaja keerulisemaid eestikeelseid väljendeid vene keelde tõlkida, siis seda teevad õpetajad. Edasiste tegevuste juures on iga klassi juures klassijuhataja, kes jälgib mängu puhul reeglitest kinnipidamist (vene osakonna noorematele õpilastele tõlgib vajaduse korral või sõnastab küsimuse ümber). Õues jälgib ja suunab õpilaste tegevust klassijuhataja (abiks on loodusainete või vanematel klassidel geograafiaõpetaja): kaardi õige asend ilmakaarte suhtes, linnade, jõgede, järvede asukoha õige paigutus, kodukoha asend kaardil jne.

Esmalt kandsid kaheksanda klassi õpilased ette oma koostatud PowerPointi esitlused kodukoha ajaloost ja vaatamisväärsustest. Kuulajad ning vaatajad said teha endale märkmeid, mida järgnevas mängus võis kasutada. Seejärel jaotasime õpilased rühmadesse (õpilased võisid ka ise võistkondi moodustada) ning algas mäng. Võistkondades võisid olla eri vanuses õpilased, lubatud olid ka segavõistkonnad vene ja eesti osakonnast. Mängu „Rännak Lohusuu“ mänguväljakul on „rännak“ jaotatud üheksa teema (mida tähistas üks värv) vahel, kus igas punktis tuleb vastata Lohusuu puudutavale vastavateemalisele küsimusele.

Integreeritud olid kõik ained.

1. Must – mälestusmärk, surnuaed (ajalugu).
2. Oranž – *varia* (ühiskond, kirjandus jne).
3. Tumesinine – Peipsi järv (loodusõpetus, geograafia).
4. Helesinine – Avijõgi (loodusõpetus, geograafia, kirjandus, kodulugu).
5. Valge – Masing, kirjandus, muistendid, legendid, kodulugu.
6. Roheline – kodukoha loodus (geograafia, loodusõpetus, kodulugu).
7. Kollane – alevik, vald (ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus, kodulugu).
8. Punane – valla sümbolika (vapp, lipp) (ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus, kodulugu, ajalugu).
9. Pruun – kirikud Lohusuu (ajalugu, kodulugu, inimeseõpetus).

Võistlejad liiguvad vastavalt sellele, kui suure arvu punkte nad täringuga saavad, ja annavad vastava teema peale jõudnuna küsimusele vastuse.

Otsene tagasiside saadi nooremalt õpilastelt mängu järel vestluse (õpilase enesehinnang oma teadmistele enne ja pärast mängu) käigus: mida teadsid varem, mida õpiti juurde mängu käigus (osa küsimusi võib ka korduda ning seega tuleb mängu käigus olla tähelepanelik, meelde jätta, lubatud on kasutada märkmeid, teabevoldikut). Kui osatakse kodupaiga kohta nimetada kolm-neli uut teadmist (fakti) (vanemad õpilased viis-kuus), mida varem ei teatud, siis on tegevus täitnud eesmärgi. Tagasisidet kogutakse ka mängu vaatluse käigus, mida teostavad „vaatlejad“, kelleks on aineõpetajad. Ideaalis võiks ka täita küsimustiku pärast kodukohapäeva, milles õpilased saaksid kirjalikult tuua välja uued teadmised.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: luua võimalusi õppeainete integratsiooniks ühisprojektide kaudu, suurendada koduloolise õppe ja ümbritseva keskkonna tundmaõppimise osatähtsust kooli õppekavas õueõppe rakendamise kaudu

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Õpilane väärtustab ja tunneb oma kodukoha ajalugu, loodust, kultuurilugu ja demokraatliku ühiskonna toimimist oma kodukohas (väärtuspädevus). Eesmärgi täitmist hinnatakse mängus meeskondade poolt õigesti vastatud küsimuste põhjal. Kui kõikidel võistkondadel on üle 80% küsimustest õigesti vastatud, võib pidada eesmärki saavutatuks.

EESMÄRK 2. Õpilane oskab teha koostööd eri situatsioonides (sotsiaalne pädevus).

Eesmärgi täitmist hinnatakse vaatluse põhjal, mida teostavad „vaatlejad“, kelleks on aineõpetajad. Eesmärki võib pidada täidetuks, kui 90% õpilastest järgib rühmatöö reegleid, mis on ühtlasi ka mängureeglid.

EESMÄRK 3. Vene õppekeelega õpilased suudavad tutvustada oma kodukanti eesti keeles.

Eesmärgi täitmist hinnatakse vene õppekeelega õpilaste küsitluse abil mängu lõpus, eesmärki võib pidada täidetuks, kui õpilased oskavad eesti keeles nimetada kodukoha kohta kolm-neli uut teadmist (fakti) (vanemad õpilased viis-kuus), mida varem ei teadnud.

EESMÄRK 4. 8. klassi õpilased oskavad esitada kodupaiga kohta käivaid teadmisi ettekandena.

Eesmärgi täitmist hinnatakse ettekande kvaliteedi põhjal, mida hindab õpetaja vastavalt varem kokku lepitud kriteeriumitele. Eesmärgi võib pidada saavutatuks, kui ettekanne vastab kriteeriumitele ja kaasõpilased kuulavad huviga.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Kõigepealt koostatakse pilkupüüdev ja atraktiivne mäng, et õpilastes ettevõtmise vastu huvi äratada.
- Koostatakse küsimustikud eri vanuseastme õpilastele eesti keeles, et lõimida eri aineid (eesti keel, kodulugu, ajalugu, matemaatika jne). Vene osakonna õpilastele on oluline eestikeelsetest küsimustest arusaamine (eesti keele kuulamine, rääkimine ja harjutamine).
- Kujundatakse ruum esitluse kuulamiseks-vaatamiseks ja hiljem mänguks.
- Vanemate klasside õpilastele antakse ülesanne õpetajate juhendamisel ja suunamisel koostada PowerPointi esitlus. Õpilased saavad selle töö käigus juurde uusi teadmisi, nende silmaring laieneb ja kujundatakse rühmatöö oskust.
- Õuekaartide joonistamise ajal kordavad õpetajad koos õpilastega varem ainetundides õpitut: ilmakaared, Eesti naabrid, maakonnad, linnad, jõed, järved jne. Selle tegevuse käigus lõimitakse jällegi eri õppeaineid. Samas on õuekaarti joonistades tarvis rakendada rühmatöö reegleid.
- Tegevuste käigus vaatlevad õpetajad (mängus „kohtunikud“), kuidas õpilased täidavad rühmatöö reegleid. Tegevuste järel vestlevad nad õpilastega (mida uut teada saadi).
- Mängu korraldamine õpilastega.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid ilmnis:

- õpilased täitsid küsimustikud 80%-l juhtudest õigesti, mis kinnitab, et kodukoha ajaloo, kultuuri ja geograafia kohta omandati teadmisi oodatud tasemel;
- rühmatöö reegleid järgiti enamikus rühmadest, kahel rühmal oli raskusi ülesannete jaotamise ja koostöö tegemisega;
- vene keelt kõnelevad õpilased said aru eestikeelsetest ülesannetest, mängu lõpus oskas enamik õpilasi nimetada 4–5 fakti kodukoha kohta eesti keeles, eriti ilmnis see eesti ja vene keelt kõnelevate õpilaste segarühmades;
- 8. klassi õpilaste ettekande tegemise oskuses esines puudujääke, ettekannete kuulamisel kohati kadus nooremate õpilaste huvi.

Protsessi analüüsid ilmnis:

- mängu käigus ei olnud õpilastel võimalust saada abi ja lisateavet, mis tekitas probleeme;
- õpetajatel oli liiga suur koormus mängu koostamiseks valmistudes;
- 8. klassi õpilaste ettekande ettevalmistus hilines ja õpilastel ei olnud piisavalt aega seda läbi harjutada.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Täiendada mängu järgmisel aastal nii, et vene ja eesti õppekeelega õpilased töötaksid ühistes rühmades.
- Kaasata mängu lapsevanemaid, kes aitavad mängu koostada, aga ka koos õpilastega mängides saavad neid juhendada.
- Rühmatöö oskuste arendamiseks kasutada õpilaste enesehinnangu küsitlust, et õpilased teadvustaksid oma tegevust rühmas.
- 8. klassi õpilaste ettekannete tegemist kavandada pikemale ajale ja tagada vajalik juhendamine.

Kunstivaldkonna pädevuste kujunemine Ääsmäe põhikoolis

Ääsmäe põhikoolis on pikaajalised traditsioonid õpilaste kunstivaldkonna pädevuste arendamisel. Nende sidumine tervikuks ja kõikide õpilaste kaasatus on kooli arengukavas olulisel kohal. Tegevused, mis toetavad pädevuse omandamist kunsti valdkonnas, aitavad samal ajal kaasa õpilaste väärtus-, suhtlus- ja sotsiaalse pädevuse omandamisele.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: luua tingimused õpilaste kunstilise ande ja loovuse arendamiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK. Õpilastele on loodud mitmekülgsed võimalused kunstivaldkonna pädevuse kujunemiseks.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- kunstivaldkonna ürituste arvu põhjal, analüüsid üldtööplaani, sealhulgas huvitegevuse plaani õppeaasta lõpus;
- õpilaste kaasatuse põhjal kunstivaldkonna üritustesse statistilise andmestiku alusel õppeaasta lõpus;
- õpilaste rahuloluküsimustike tulemuste põhjal (küsitud on rahulolu kohta just kunstivaldkonna pädevust kujundavate tegevustega).

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- kõikide kooliastmete õpilastele on loodud võimalused osaleda kunstivaldkonna pädevusi arendatavates üritustes (tegevustes);
- 100% õpilastest on osalenud vähemalt kolmel kunstivaldkonna pädevust kujundaval üritusel (tegevuses);
- õpilaste rahulolu kunstivaldkonna üritustega on kasvanud.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Kõiki 1.–4. klassi õpilasi õpetatakse plokiflooti mängima.
- Filmiõpetuse kursuse raames valmistavad õpilased filmid: 5. klassi õpilaste film „Pipi Ääsmäel“ ja 6. klassi õpilaste film „Suvelaagris“; film „Pensionärid“ jt.
- Tasuta huviringidena töötavad kunsti valdkonnas: tantsuringid, sealhulgas rahvatants, muusikaringid (4), plaatpillide õpetus, keraamika-, filmi- ja puutööring.
- Tasulise ringina pakutakse klaveriõpetust, kitari- ja trummiõpetust.
- Koostöös noortekeskusega saavad õpilased osaleda kunstiringis.
- Toimuvad õppekäigud: Viljandi linnamuuseumis, Rocca al Mare vabaõhumuuseumis, Tallinna vanalinna, Harjumaa muuseumis jm.
- Kooli üritustena toimuvad kunsti valdkonnas: kooli luulevõistlus, meisterdamispäev algklassidele, kooli solistide kontsert.
- Toimuvad laululaste kontsertsinemised 4. advendi jumalateenistusel Keila kirikus.
- Toimuvad klasside ühisüritused: ekskursioonid Kadrioru parki, muusikali „Pipi Pikksukk“ ühiskülastus, tantsuringi õpilastele Estonia teatri ühiskülastus etendusele „Lumivalgeke ja seitse põialpoissi“.
- Osalemine maakonna etlejate ja luulekonkurssidel.
- Osalemine laulukonkursil „Harjumaa laululaps“ ja Saue ning Kernu valla laulukonkurssidel.
- Osalemine Ungaris Szegedis rahvusvahelisel rahvatantsu ja rahvamuusika festivalil.
- Õpilaste osalemine üleriigilisel rahvatantsufestivalil Viimsis, Tallinna võimlemispeol, Harjumaa laste tantsupäeval Padisel, Hageri kihelkonna päeval, Europeadel Klaipedas, koolinoorte tantsupeol.
- 4. klasside õpilaste osalemine maakondlikul jõulukaartide meisterdamise päeval.
- 1.–4. klasside õpilaste osalemine maakondlikul meisterdamise päeval.
- Koostöös Tallinna Ülikooli naiskooriga on toimunud jõuluajal kirikukontserdid.
- Lastekooriga esinemine Tallinna Ülikoolis toimunud rahvusvahelisel muusikaõpetajate konverentsil.
- Õpilaste käsitööde eksponeerimine Harjumaa näitustel ja vabariiklikul õpilastööde näitusel Ilmapuu.
- Kooli näiteringi osalemine kooliteatrite festivalil Viimsis.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsidest ilmnes:

- kõik õpilased on osalenud vähemalt kolmel kunstivaldkonna üritusel;
- 50% õpilastest on osalenud viiel kunstivaldkonna üritusel;
- kunstivaldkonna üritusi on korraldatud kõikides kooliastmetes (kõige enam esimeses kooliastmes);
- tütarlaste hõivatus kunstivaldkonna pädevust kujundavates tegevustes (laulukoorid, ringid) on suurem;
- õpilaste rahulolu kunstivaldkonna üritustega on kasvanud.

Protsessi analüüsidest ilmnes:

- kuna koolis toimub palju üritusi, siis mõnel juhul pole teave ürituste korraldamisest piisav ja õpetajad pidid tegema muudatusi õppeprotsessi planeerimises;
- mõned õpilased olid seotud mitme projektiga ühel ja samal ajal ning neil tekkis raskusi oma aja planeerimisel.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

Hindamistulemusi kasutatakse järgmise aasta üldtööplaani, sealhulgas huvitegevuse plaani koostamisel ja vajadusel kooli õppekava täiendamiseks.

Järgmisel aastal tuleb kavandada rohkem poisse huvitavaid tegevusi kunstivaldkonna pädevuste arendamiseks.

Juurutada elektrooniline ürituste kavandamise süsteem, et õpetajatel oleks kogu aeg värsket informatsiooni ürituste toimumise ja praktiliste juhtnööride kohta.

Analüüsida õpilaste hõivatust üritustel ja pakkuda individuaalset nõustamist neile õpilastele, kes on seotud ühtaegu mitme tegevusega; analüüsida nende õpilaste käitumise põhjuseid, kes ei taha osaleda üheski tegevuses.

Üldpädevuste kujunemine ühe ainekursuse või tunni tasandil

Meediaprojekt Viimsi keskkoolis

Kooli meediaõpetuse kursuse raames korraldati 10. klassi õpilastega filmiprojekt, et loomida eri õppeaineid. Läbiv aine oli meediaõpetus, millega integreeriti:

- ühiskonnaõpetus (mitmesugused globaalsed teemad);
- inglise keel (tundides suheldi ainult inglise keeles);
- eesti keel (loo jutustamine);
- kunst (kunstivahendite kasutus ideede teostamisel).

Projekt teostus koostöös kahe professionaalse filmitegijaga – Paul Senosi (Lõuna-Aafrika) ja Dimitris Vrakasega (Kreeka) –, kellega aitas kokkuleppeid sõlmida maailmaharidusega tegelev organisatsioon MTÜ Mondo. Paul Senosi ja Dimitris Vrakas pidasid nii filmitegemise algkursuse kui ka juhtisid arutelusid mitmesugustel globaalsetel teemadel. Kogu protsess kestis poolteist kuud.

2009. aasta detsembrikuus linastusid mõlemad filmid kinos Artis ja publik võttis need väga soojalt vastu. Kaks noort filmitegijat kutsuti Illukal toimunud filmitöötuppa, kus eesti- ja venekeelsed noored tutvusid kahe päeva jooksul Eesti pagulaspoliitikaga ning tegid segagruppides Illuka vastuvõtukeskuse asüülitaotlejatest lühifilme, mis monteeriti hiljem üheks dokumentaalfilmiks „Tee Illukale“.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk

Visioon: olla võrdseid võimalusi pakkuv avatud õpikeskkond mitmekülgseks arenguks.

Õppekava eesmärk: gümnaasiumis on õpetuse ja kasvatus põhitaotlus, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna, millega siduda oma edasine haridustee. Gümnaasiumi ülesanne on luua tingimused, et õpilased omandaksid teadmised, oskused ja väärtushoiakud, mis võimaldavad jätkata tõrgeteta õpiteed kõrgkoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid (kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud)?

EESMÄRGID

1. Õpilased väärtustavad loomingu, oskavad oma loomingus käsitseda töövahendeid ning kasutada tehnikaid ja materjale, väärtustavad kaaslaste erinevaid ideid ja lahendusi (üldpädevus: **väärtuspädevus**, valdkonnapädevus: **kunst**, läbiv teema: **kultuuriline identiteet**).
2. Õpilased suudavad ideid luua ning neid enesekindlalt ja asjatundlikult ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi ning seostades õpitut igapäevaeluga (üldpädevus: **ettevõtlikuspädevus**, valdkonnapädevus: **kunst**, läbiv teema: **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**).

Andmekogumismeetodid ja hindamiskriteeriumid

Andmed	Hindamiskriteeriumid
<ul style="list-style-type: none">• Õpilaste tagasiside andmed, mida kogutakse projekti lõpus.• Kaasõpilaste tagasiside grupi liikmete panuse ja osaluse kohta, kogutuna projekti lõpus.• Vaatajate arvamused ja hinnangud projekti raames valminud filmide kohta.	<p>Eesmärgid võib lugeda saavutatuks, kui:</p> <ul style="list-style-type: none">• kõik õpilased osalevad ühes lühifilmimeeskonnas, täites protsessis konkreetset rolli (projektijuht, stsenaarist, operaator, näitleja, monteeriija jne);• kõik õpilased on kogunud meeskonnatöö jaoks enne videomaterjali;• lühifilmides osalenud õpilased hindavad oma panust kõrgelt;• kaasõpilased annavad kaaslaste tegevusele positiivse hinnangu;• lühifilmide vaatajate tagasiside on positiivne.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid ja konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks?

Tegutsemise põhimõtted

- Õpilased töötavad iseseisvalt ja arvestavad koostööd tehes üksteise võimete, huvide ja vajadustega.
- Õpetaja märkab ja toetab õpilasi ning annab meeskondadele vähemalt kord protsessi kestel tagasisidet.

Tegevused

- **Teoreetilised teadmised filmitegemisest ja praktiline töö videokaameraga:** kaamera käsitsemine, eri plaanid, kaamera liikumine, fookus, valgus ja varjud, filmimine väljas ning sees. Õpilased koguvad oma lähiümbrusest videomaterjali hilisema rühmatöö tarbeks.
- **Meeskonnatöö organiseerimine:** teema valimine, ülesannete jagamine, ajakava koostamine.
- **Teema valikul tuleb lähtuda järgmistest globaalsetest teemadest:** tarbimine, toitumine, multikultuursus, keskkonnaprobleemid, vaesus, hariduse kättesaadavus. Toimub arutelu ja õpilased esitlevad kogutud videomaterjali rühmades.
- **Loo jutustamine (stsenariumi koostamine):** idee leidmine, loo alustamine, kulminatsioon, lõpplahendus, tegelased, olulised karakterid, sõlmpunktid.
- **Praktiline tegevus filmi loomisel:** filmimine, monteerimis- ja helindamistöö.
- Filmi esitlemine kaasõpilastele Lumevalguse festivali raames ja arutelu.

Meeskonnatöö tulemusena valmis kaks ingliskeelsete subtiitritega varustatud lühifilmi, mis käsitlevad meie lähikeskkonnas avalduvaid globaalseid probleeme. Kõik meediaõpetuse valikkursuse õpilased olid kaasatud.

- Noorte *effect*.
- Kirovi kalurikolhoos.

Analüüsimine

- Mil määral eesmärgid täideti, tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused?
- Teostamisetapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmnemine

Tugevused	Nõrkused
<ul style="list-style-type: none">• Kõik projektis osalenud õpilased said kaamera käsitlemise kogemuse professionaalse juhendaja käe all.• Õpilased planeerisid ise oma tööprotsessi, koostasid tegevuskava ja vastutasid lõpptulemuse eest, õpilased jagasid ülesandeid ja sõlmisid kokkuleppeid.• Andmeid kogudes puutusid noored kokku probleemidega, mille olemasolust neil varem aimu ei olnud, nende maailmapilt avarus.• Rühmaaruteludes olid aktiivsed kõik projektis osalenud õpilased, globaalseid probleeme käsitleti huvitavatest ja ootamatutest vaatenurkadest.• Kaks õpilast said väljundi filmindusega tegelemiseks ja kujunes välja kooli filmiklubi tuumik.	<ul style="list-style-type: none">• Õpilased ei omandanud piisavalt kaamera käsitlemise metoodikat.• Kuna rühmade moodustamine ei olnud suunatud, tekkis ainult kaks rühma, mis olid liiga suured, kõigile ei jätkunud piisavalt tegevust.• Õpilased jäid häta oma aja planeerimisega ega osanud ette näha võimalikke takistusi, mille jaoks oleks vaja olnud kavandada varuaega.• Arutlusel olnud paljudest teemadest käsitleti filmides ainult toitumise ja keskkonnaga seotud probleeme.• Filmi esitlemisele järgnenud rühmaaruteludel puudus väljund, mida rühmade liikmed pidasid oluliseks.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Järgmist projekti kavandades on vaja planeerida kaamera käsitlemise kursuseid, rakendades õpilasi, kellel on juba varasem kogemus olemas (Illuka laager).
- Õpetaja toetab õpilasi meeskondade moodustamise ja rollide jagamise juures ning meeskondade moodustamisel määrata suuruse piirang.
- Ajagraafikus püsimeks jagatakse kogu protsess kaheks või kolmeks etapiks, koostatakse vahearuanded, millele õpetaja ja klassikaaslased annavad efektiivset tagasisidet (kujundav hindamine).
- Õpetaja suunab õpilasi teema valikul, et rühmad valiksid võimalikult erinevad teemad.
- Filmide vaatamisele järgnenud rühmaarutelud peavad leidma konkreetse väljundi (poster, essee vms).

Õpilastes kujundati peale püstitatud eesmärkide veel mitmeid pädevusi. Õpilased:

- käsitlesid globaalseid teemasid, et mõista inimühiskonna ajaloos ja tänapäeval toimuvate ühiskondlike muutuste protsesse ning tegutsesid aktiivsete ja vastutustundlike kodanikena (sotsiaalne pädevus, sotsiaalsed, keskkond ja jätkusuutlik areng);
- tegid koostööd teiste inimestega eri situatsioonides ja omandasid meeskonnatöö kogemusi; väärtustasid positiivset suhtumist endasse ja teistesse (suhtluspädevus, enesemääratluspädevus, sotsiaalsed, elukestev õpe ja karjääri planeerimine);
- kavandasid iseseisvalt oma tööprotsessi, organiseerisid õpikeskkonda ja hankisid vajaminevat teavet, koostasid stsenaariumi, kasutades tekstide ülesehituse põhimõtteid (õpipädevus, keel ja kirjandus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine);
- suhtlesid omavahel inglise keeles, suutsid ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada ning oma seisukohti esitada ja põhjendada (suhtluspädevus, võõrkeeled, kultuuriline identiteet).

Vastavalt tehnoloogiapädevuse kujundamisele peab põhikooli lõpetaja tulema toime tehnoloogilises maailmas ja kasutama tehnoloogiavõimalusi arukalt ning loovalt (ettevõtluspädevus), tulema toime koduse majapidamisega (enesemääratluspädevus) ning märkama ja arvestama toodete disaini seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega (väärtuspädevus). Lähtuvalt eespool kirjeldatust valmistasid 9. klassi tüdrukud põhikooli lõputööks toote, mis vastaks kõigile toodud tingimustele: oleks innovaatiline, koduses majapidamises rakendatav ja esteetiliselt nauditav. Tegemist oli kunstiõpetuse ja kodunduse koostööprojektiga. Koos kavandati, korraldati tegevused ja anti protsessile hinnang, millele tuginedes tehti muudatused järgmiseks õppeaastaks.

Kooli õppekava koostamine nõuab õppe- ja kasvatustöö juhtidelt häid kommunikatiivseid oskusi ja paindlikku planeerimistegevust ning toob suure tõenäosusega kaasa organisatsiooni struktuuri reorganiseerimise ja juhtide tööülesannete korrigeerimise. Õppekava kontekstis ei saa enam ükski õpetaja olla üksiküritaja, kes vastutab ühe õppeaine õpetamise eest klassiruumis, vaid meeskonna liige, kes võtab teadlikult vastutuse iga õpilase arengu eest kooliorganisatsioonis.

Tundra tundmaõppimine 8. klassi geograafiatunnis Viimsi keskkoolis

Loodusvööndite õppimise käigus omandavad õpilased teadmise Maa tsonaalsusest ning looduses esinevate protsesside vahelistest seostest, samuti looduse ja inimtegevuse vastastikustest seostest. Teema on oluline õpilastel Maast teravikpildi kujunemiseks. Peale selle kujundatakse õpilastes uurimistöö tegemise oskusi ja vilumusi, kasutades rühmatööd, projektõpet ning diskussioone, arendatakse kriitilist ja loovat mõtlemist ning soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamises ja lahendamises. Teemat käsitleti kokku kolm tundi.

Tundide käigus iseloomustavad õpilased kaardi abil tundra paiknemise iseärasusi, tutvuvad tundra tüüpiliste kliimadiagrammidega ja iseloomustavad nende abil tundra kliimat, selgitavad olulisemate tegurite mõju tundra kliima kujunemisele, õpivad piltide ja videomaterjali abil tundma tundrale tüüpilisi taimi ja loomi, otsivad teabeallikatest infot tundra kohta, tõlgendavad ja esitavad seda, arutlevad rühma- ja paaristööna looduskeskkonna ja inimtegevuse vastasmõju üle tundras ning koostavad mõistekaardi tundra kohta.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk

Visioon: olla võrdselt võimalusi pakkuv avatud õpikeskkond õpilaste mitmekülgsaks arenguks.

Õppekava prioriteetsed eesmärgid:

- 1) tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine;
- 2) luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab tema õpihimu ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid (kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud)?

EESMÄRK 1. Õpilane oskab iseseisvalt õppida, kasutades vajaduse korral asjakohast nõu, vaatleb, analüüsib ning selgitab keskkonna objekte ja protsesse ning leiab nendevahelisi seoseid, kasutab teabe hankimiseks eri allikaid, hindab info õigsust ning rakendab infot (üldpädevus: **õpipädevus**; valdkonnapädevus: **loodusteadused, keel ja kirjandus**; läbiv teema: **teabekeskkond**).

EESMÄRK 2. Õpilane suudab lahendada küsimusi, mis nõuavad matemaatiliste esitlusviiside (diagrammid) kasutamist, kasutab teistes ainetes omandatud süsteemseid teadmisi loodusteaduslike probleemide lahendamisel (üldpädevus: **õpipädevus, matemaatikapädevus**; valdkonnapädevus: **loodusteadused, matemaatika**, läbiv teema: **keskkond ja jätkusuutlik areng**).

Andmekogumismeetodid ja hindamiskriteeriumid

Andmed	Hindamiskriteeriumid
<ul style="list-style-type: none">• Õpilaste paaritöölehed, mida hinnatakse pärast tööde esitamist.• Vaatluslehed, mida täidab õpetaja rühmatööde vaatlemise käigus.• Kontrolltöö tulemused.• Tagasiside õpilastelt, mida küsitakse kontrolltöö lõpus.	<ul style="list-style-type: none">• Kõik õpilased koostavad paarides kliimadiagrammi analüüsi, osalevad rühmatöodes.• Õpilased kasutavad teabe hankimiseks vähemalt kahte eri allikat.• Kõik õpilased sooritavad kontrolltöö tundra teemal vähemalt rahuldavale hindele.• Vähemalt 90% õpilastest hindab teema huvipakkuvaks ja oma osaluse tunni-töös heaks.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid ja konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks?

Tegutsemise põhimõtted

- Õpilased arvestavad üksteise teadmiste, oskuste ja vajadustega.
- Internetti kasutatakse ainult asjakohase informatsiooni hankimiseks.
- Õpetaja jälgib protsessi ja annab vajadusel tagasisidet individuaalselt, paaridele ja rühmadele.
- Kontrolltöö ajal võivad õpilased kasutada tundide käigus täidetud töölehti ja kliimadiagrammi analüüsi.

Tegevused

- Õpetaja tutvustab PowerPointi esitluse abil õpilastele tundrat ja esitab õpilastele aruteluks küsimusi, õpilased leiavad atlaselt tundra levikuala.
- Individuaalne töölehtede täitmine tundra paiknemise ja kliima iseloomustamiseks. Vastused arutatakse koos õpetajaga läbi.
- Kliimadiagrammide analüüs paaritöö raames. Õpilased töötavad paarides, seejärel vahetatakse paarilised ja võrreldakse analüüsi, lõpuks võrreldakse oma analüüsi interneti näidisega.
- PowerPointi esitluse abil tutvustab õpetaja tundra taimestikku ja loomastikku.
- Paaritöö raames töötatakse teksti ning töölehtedega. Õpilased otsivad vastuseid taimestikku ja loomastikku puudutavatele küsimustele, kasutades eri allikaid (õpik, teatmeteosed, internet).
- Korraldatakse ajurünnak, et genereerida uusi teadmisi inimese tegevuse ja keskkonnaprobleemide kohta tundras.
- Refleksioon: mille poolt erineb tundraelanike elu meie elust; tundrarahvad turismimagnetina (Lapimaa Soomes, FINNMARK Norras jne). Õpilased koostavad rühmatööna CINQUAINi luuletuse tundra kohta. Cinquaini luuletus koosneb viiest reast, kus 1. rida on teema (pildi) ühesõnaline kirjeldus ehk pealkiri (nimisõna), 2. rida on teema kaheõnaline kirjeldus (kaks omadussõna), 3. rida teemakohase tegevuse kolmesõnaline kirjeldus (teonimed), 4. rida neljasõnaline lause, mis väljendab teemaga seotud tundeid, 5. rida on sünonüüm, mis kordab teema olemust. Kõik luuletused kirjutati ja kujundati suurtel lehtedel ja pandi klassi seinale.
- Tehti kontrolltöö, kus kõik küsimused olid avatud küsimused, kasutada võis töölehti ja diagrammi. Töö lõpus olid küsimused teema käsitluse, huvitava ning õpilase panuse kohta tundides ja õppeprotsessis.

<p>Analüüsimine</p> <ul style="list-style-type: none"> Mil määral eesmärgid täideti, tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused? Teostamisetapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p><i>Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmnes</i></p>	
<p>Parendamine</p> <p>Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Järgmisel korral</p> <ul style="list-style-type: none"> Õpilastele tuleb enne põhjalikumalt selgitada ajurünnaku kui meeskonnatöö ühe meetodi põhimõtteid ning selles osalejate rolli. Tunnis tuleb pärast ajurünnaku korraldamist planeerida õpilastele rohkem aega oma koostööpanuse analüüsimiseks. Õpetaja töötab koos õpilastega välja mudeli rühmatööde hindamiseks. Tutvustada teatmeteoste kui väärtuslike infoallikate kasutamise võimalusi eri õppeainetes, selleks planeeritakse kõigi õpetajate koostööd. Ülesanded on vaja koostada nii, et neis sisalduks interneti võimaluste kõrval vajadus kasutada teatmeteoseid. Protsessi käigus on rohkem vaja kasutada õpilastelt tagasiside võtmise võimalusi, et ära tunda protsessi vältel õpilastel tekkivad motivatsiooniprobleemid ning vajadusel toetada õpilaste motivatsiooni ja huvi tekkimist õpitava vastu. 	
<p>Kommentaariid</p>	<p>Geograafiaga oli selle teema käsitlemisel integreeritud mitu teist ainet:</p> <ul style="list-style-type: none"> eesti keel ja kirjandus (sõnaliigid, Cinquaini luuletus); matemaatika (diagrammide tõlgendamine); arvutiõpetus (interneti kasutamine teabeallikana, diagrammid). <p>Projekt võimaldas kujundada õpilastes ka sotsiaalset pädevust (töötamine paarides ja rühmas) ning suhtluspädevust (inglisekeelsete internetimaterjalide kasutamine).</p>	

Õpilaste matemaatikapädevuse kujunemine Tallinna Mustamäe reaalgümnaasiumis

Tallinna Mustamäe reaalgümnaasiumi kreedo on „Õppimine peab arendama. Õpilase arendamiselt kooli arendamiseni“.

Erilise tähelepanu alla on kool võtnud sihipärase töö üleriigiliselt arvestatava reaalõppe suuna väljaarendamisel, mille tulemusena on tekkinud läbimõeldud ning mitmekesise õppekavaga õppeasutus, mis on õpilaste seas mainekas ja populaarne. (Väljavõte nõunik M. Kondi koolile antud tagasisidearuandest.)

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: õpilastele on loodud tingimused kõrgel tasemel matemaatiliste teadmiste kujunemiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK. Õpilased on omandanud igapäevaeluks vajaliku võimetekohase matemaatika pädevuse.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- põhikooli reaalainete kursuste arvu põhjal õppeaasta lõpus;
- reaalainete olümpiaadidel osalenud õpilaste arvu ja tulemuste põhjal õppeaasta lõpus;
- TÜ teaduskoolis osalenud õpilaste arvu põhjal õppeaasta lõpus;
- reaalainetega seotud ürituste arvu ja iga ürituse järel õpilaste rahulolu küsitluse tulemuste (reaalainete vastu huvi äratamisega seotud üritused) ja huvitegevuse plaani põhjal;
- õpilaste reaalainetes edasijõudmise (üldine, eraldi vaadatuna kooliastmeti, poisid/tüdrukud, ainult väga hea ja hea edasijõudmine) põhjal õppeaasta lõpus;
- reaalainete õppetundide külastuste tulemuste põhjal sisekontrolli ja heade kogemuste levitamise raames tehtud vaatluste põhjal õppeaasta lõpus;
- reaalainete õpetajate ja juhtkonna vestlusringi tulemuste põhjal, kus analüüsitakse reaalainete õppimist toetavate ürituste õnnestumist ja parendusvaldkondi; vestlusringe korraldatakse kaks korda aastas (jaanuaris ja juunis).

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- reaalainete süvakursused on korraldatud kõikides põhikooli astmetes;
- reaalainete õppimist toetavaid üritusi on korraldatud kõikides kooliastmetes;
- õpilaste rahulolu reaalainetega seotud üritustega on kasvanud;
- õpilaste tulemused reaalainete olümpiaadidel on paranenud;
- õpilaste osalus reaalainete olümpiaadidel on kasvanud;
- õpilaste osalus teaduskoolis on kasvanud;
- õpilaste edasijõudmine reaalainetes on 100%;
- õpilaste individuaalsuse arvestamiseks rakendatakse õppetundides eri raskusastmetega ülesandeid;
- üritustejärgsed õpetajate ja juhtkonna vestlusringi tulemused näitavad, et üritusele püstitatud eesmärgid täideti, vajadusel on planeeritud parendustegevused järgmiseks korraks.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/ konkreetsete tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Põhikoolis õpetatakse matemaatikat süvendatult.
- 9. klassides õpitakse reaalaaineid eri tasemega rühmades.
- Korraldatakse iga-aastane kooli teadusühingu Erudit konverents, ettekanded 5.–12. klassi õpilastelt.
- Gümnaasiumis lisakursused: matemaatika-arvutiõpetus, keemia-matemaatika.
- Töötab õpilaste Uurimisinitiatiivi Keskus.
- Koolisiseste male- ja kabeturniiride korraldamine.
- Järjepidev osalemine matemaatikamängus „Känguru“.
- Õpilaste osalemine TÜ teaduskoolis.
- Õpilaste osalemine reaalainete olümpiaadidel ja konkurssidel.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid ilmnes:

- põhikooli õpilaste edukus reaalainetes oli 95%;
- gümnaasiumiõpilaste edukus reaalainetes oli 98%;
- reaalainete olümpiaadidel saavutatud tulemused paranevad;
- teaduskoolis osalevate õpilaste osakaal kasvab;
- õpilaste rahulolu reaalainete tundidega ei ole suurenenud, rahulolu on madalam 9. klassis;
- reaalainete süvakursused on korraldatud kõikides põhikooli kooliastmetes;

- reaalainete õppimist toetavaid üritusi on korraldatud kõikides kooliastmetes;
- tundides rakendatakse erineva raskusastmega ülesandeid vähe, kuid töötamine eri tasemega rühmades võimaldas õpetajatel õpet diferentseerida;
- õpilaste rahulolu reaalainetega seotud üritustega on kasvanud.

Protsessi analüüsis ilmnis:

- õpetajatel oli vähe võimalusi külastada üksteise tunde;
- eri tasemega õpperühmades õppe korraldamine nõudis lisa-aega õppematerjalide koostamiseks.

Parendamine

Millised on järelused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Õpetajatele kavandatakse täienduskoolitus õppetöö diferentseerimisest, et luua võimalused õpilaste 100% õppe edukuseks.
- Kooli üldtööplaanis kavandatakse õpetajatele võimalusi vastastikku tundide külastamiseks ning sellele järgnevas aruteluks.

Õpilaste üldpädevuste kujunemine eneseanalüüsi kaudu

Gümnasistide kohanemisprogramm Viimsi keskkoolis

Igal õppeaastal langes Viimsi keskkoolis 10. klassist välja 10–15% gümnaasiumisse sisse saanud ja õpinguid alustanud noortest. Tekkis vajadus selliste

tegevuste järele, mis aitaksid noortel suurenenud nõudmiste ja uue kollektiiviga kohaneda ning toetaksid neid võimalike raskuste ilmnedes.

Kool kavandab 10. klassi õpilastele gümnaasiumiga kohanemiseks ter-
vikprogrammi, mis algab juba augusti lõpus kolmepäevase laagriga, kus
õpilased saavad üksteisega tuttavaks ja toimub meeskonnatöö koolitus.
Järgneb õppijakursus, mille käigus saab õpilane teadlikumaks oma õppimiste-
gevusest ja asub vastutustundlikumalt ja eesmärgipärasemalt korraldama oma
koolielu tervikuna. Kolme aasta jooksul, mil seda programmi on rakendatud,
on väljalangevus gümnaasiumi esimesel aastal vähenenud kaks korda.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk

Visioon: olla võrdseid võimalusi pakkuv avatud õpikeskkond mitmekülgseks arenguks.

Õppekava eesmärk on õpilaste toetamine:

- 1) iseseisvumisel, oma maailmapildi kujundamisel ja valmisolekul elus toime tulla;
- 2) adekvaatse enesehinnangu kujundamisel;
- 3) iseseisva õppimise ja koostööoskuste arendamisel.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Väljalangevus gümnaasiumist on vähenenud, õpilased suudavad mõista ja hinnata iseennast ning lahendada inimsuhetes tekkivaid probleeme, väärtustades positiivset suhtumist endasse ja teistesse (üldpädevus: **eneseääratluspädevus**, valdkonnapädevus: **sotsiaallained**, läbiv teema: **elukestev õpe ja karjääri planeerimine**).

EESMÄRK 2. Õpilased oskavad organiseerida oma õpikeskkonda ja hankida vajaminevat teavet ning kasutada õpioskusi ja -strateegiaid eri kontekstides (üldpädevus: **õpi-pädevus**, valdkonnapädevus: **keel ja kirjandus**, läbiv teema: **teabekeskond**).

Andmekogumismeetodid ja hindamiskriteeriumid

Andmed	Hindamiskriteeriumid
<ul style="list-style-type: none">• Statistilised andmed õpilaste osalemise kohta meeskonnatöö ja õppijakursuse koolitustel.• Õpimapp, mis sisaldab õppijate eneseanalüüse õpioskuste kujunemise kohta.• Arenguestluste dokumenteeritud tulemused.• Esimese poolaasta õpitulemused.• Õpilepingute statistika.• Klassijuhataja ja aineõpetajate tagasiside, mida kogutakse esimese poolaasta lõpus.	<ul style="list-style-type: none">• 10. klassi õpilastest vähemalt 75% osaleb enne õppeaasta algust meeskonnatöö koolitusel.• Kõik 10. klassi õpilased osalevad õppijakursuse auditoorsetes tegevustes vähemalt 80% ulatuses.• Kõik 10. klassi õpilased esitavad kursuse lõpus eneseanalüüsi <i>Mina õppijana</i>.• Kõik õpilased osalevad arenguestlustel ja hindavad ennast õppijana vähemalt hindega „rahuldav“.• Keegi ei loobu esimese poolaasta jooksul gümnaasiumiõpingutest ja 10. klassi õpilastest vähemalt 95% lõpetab positiivsete kursusehinnetega.• Kõikide õpilastega on sõlmitud õpilepingud.• Klassijuhataja ja vähemalt 75% aineõpetajatest annavad 10. klassi kohanemisprogrammile positiivse tagasiside.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid ja konkreetsed tegevused eesmärkide saavutamiseks?

Tegutsemise põhimõtted kohanemisprogrammi korraldamisel

- Õpilastele ei panda peale kohustusi, vaid sõlmitakse kokkulepped ja nad püstitavad endale ise eesmärgid.
- Kursuse juhendaja võimaldab kord nädalas individuaalset konsultatsiooni kokkulepitud ajal.

Tegevused

- Korraldatakse 10. klasside laager Käsmus, kus toimub meeskonnatöö koolitus ning mängitakse tutvumis- ja rollimänge.
- Gümnasistidega sõlmitakse õpilepingud, millega õpilane kinnitab, et järgib kodukorra reegleid ja vastutab oma õppimise eest. Lepingule kirjutavad alla gümnasist, tema seaduslik esindaja ja kooli direktor.
- Korraldatakse õppijakursus, kus käsitletakse õpioskusi arendavaid järgmisi teemasid: mina kui õppija, õpilase ja õpetaja roll, õpioskused ja -eesmärgid, õppimisvõtted, õppimise saboteerimine ja valikud, tunded ja mõtlemine, intelligentsus ja õppimine, edu ja ebaedu, hea kuulamise oskused, eneseväljendamine, enesekehtestamine, koostöine probleemilahendamine, suhted ja suhtumised, enese esitlemine, koostöö grupis.
- Õpilased koostavad õpimapi, mis koosneb kursuse käigus saadud jaotusmaterjalidest, küsimustikest, kirjalikest töödest ja eneseanalüüsi lehest.
- Korraldatakse arenguvestlus õpilasega õpimapi ja eneseanalüüsi lehe põhjal, kus õpilane koos kursuse juhendajaga analüüsib oma arengut ja sõnastab enda arengueesmärgid.
- Klassijuhataja analüüsib esimese poolaasta õpitulemusi ja tutvustab neid õpilastele.
- Esimese poolaasta lõpus toimub klassijuhataja ja aineõpetajate ümarlaud eesmärgiga arutleda võimalike kohanemisraskuste ja tagasilöövide üle ning seatakse eesmärgid teiseks poolaastaks. Aluseks on õpitulemuste analüüs.

Analüüsimine

- Mil määral eesmärgid täideti, tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused?
- Teostamisetapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmsel:

- 61% tulevastest gümnasistidest (69-st 42) osales Käsmu laagris meeskonnatöö koolitusel ja kõik 10. klasside õpilased osalesid õppijakursuse auditoorsetes tegevustes vähemalt 80% ulatuses;
- kõik 10. klassi õpilased esitasid kursuse lõpul õpimapi;
- arenguvestlusel osales 98,5% õpilastest (ei osalenud 1 õpilane) ning õpilased hindasid vähemalt rahuldavaga oma suutlikkust mõista ja hinnata iseennast, lahendada inimsuhetes tekkivaid probleeme, organiseerida oma õpikeskkonda ning teha koostööd;
- keegi ei katkestanud õpinguid, kahel õpilasel oli esimese poolaasta kursusehinnete hulgas mitterahuldavaid, 97% õpilastest lõpetas positiivsete tulemustega;
- klassijuhatajad ja 90% õpetajatest andsid programmile positiivse tagasiside.

Tugevused	Nõrkused
<ul style="list-style-type: none">• Käsmu laager andis õpilastele positiivse laengu õppeaasta alguseks, õpilased tajusid ennast grupi liikmena.• Lepingu sõlmimine aitas gümnasistil teadvustada vastutuse võtmist oma õppimise eest.• Kõik pooled tajusid, et lepingu sõlmimise peamine eesmärk on kinnitada koostööd.• Õppijakursuse juures peeti eriti oluliseks enesekehtestamistehnikate õppimist.• Enamik õpilasi väitis, et õppijakursus andis neile julguse analüüsida oma ebaedu.• Õppijate arenguvestluste ja õpetajate ümarlaua tulemusena selgus, et nii õppijad ise kui ka õpetajad kirjeldasid esimese poolaasta tulemuste põhjal samu probleeme, õnnestumisi ja ebaõnnestumisi.	<ul style="list-style-type: none">• Ligi 40% õpilastest ei mõistnud eelnevalt laagri olulisust ega pidanud vajalikuks osaleda.• Lepingu sõlmimine ei olnud süsteemselt kavandatud.• Mõnel gümnasistil ilmsel siiski esimese poolaasta lõpuks motivatsioonikriis, mis kajastus ka negatiivsetes kursusehinnetes.• Klassijuhatajad ei kasuta kursuse edasiarenduse võimalusi.

<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Kohanemisprogrammi arendades peetakse silmas järgmist. Kohanemislaagri propageerimisel kaasatakse eelmisel õppeaastal osalenud õpilased, kes jagavad oma muljeid ja kogemusi, et innustada õpilasi laagris osalema. Õpilepingu sõlmimiseks planeeritakse septembrikuusse individuaalne aeg iga gümnasisti ja tema esindaja jaoks, et rõhutada lepingu olulisust. Klassijuhatajad ja õpetajad kaasatakse õppijakursuse kavandamise ja korraldamise, et kohanemisel ilmnevad probleemid selguksid võimalikult varakult ja õpetajad oskaksid õpilasi individuaalselt nõustada ning toetada nende õpimotivatsiooni. Klassijuhatajad läbivad õppijakursuse koolituse.</p>
<p>Kommentaariid</p>	<p>Püstitatud eesmärkide kõrval loodi õpilastele võimalus teha koostööd teiste inimestega eri situatsioonides ja panustada ühiste eesmärkide saavutamisse (üldpädevus: sotsiaalne pädevus, valdkonnapädevus: sotsiaalne, läbiv teema: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus). Kool tutvustas gümnasistide kohanemisprogrammi Comeniuse koostööprojekti S.M.I.L.E. (Strong Motivation Improves Learning Environment) raames ning see tekitas Soome ja Türgi koostööpartnerites suurt huvi ja soovi töötada oma kooli jaoks välja analoogne programm.</p>

Gümnaasiumiõpilaste õpiedu toetamine H. Treffneri gümnaasiumis

Gümnaasiumi tasemel õpingute alustamine nõuab õpilastelt eri pädevuste omandamist, eelkõige iseseisvalt õpioskuste rakendamist, oma aja planeerimist, õpieesmärkide seadmist ja tulemuste hindamist.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: kõik kooli õppima asunud õpilased lõpetavad kooli.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. H. Treffneri gümnaasiumis on loodud keskkond, kus toetatakse õpilase soovi kujundada ennast teostada suutev, teadlikult ja vastutustundlikult toimiv noor.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse järgmiste andmete põhjal:

- õpilaste osavõtt õppetööst;
- õpilaste ootuste (10. klassis) ja nende täitumise (12. klassis) küsitluse tulemused;
- õpilaste panus kooli ühisüritustesse (ühisürituste korraldamine, kooli ajalehe ja almanahhi väljaandmine);
- õpilaste osalemine kooli ja koolivälistes huviringides;
- klassijuhatajate ja aineõpetajate suuline tagasiside.

Määratletud andmeid kogutakse, jälgides pidevalt

- õpilaste koolikohustuse täitmist (kokkuvõtte iga õppenädala lõpus);
- õpilaste võetud kohustuste täitmist (valikkursuste valik ja osalemine, huviringide tööst osavõtt);
- tulemusi klassijuhatajate ja aineõpetajatega regulaarselt toimuvatel vestlusringidel ja nõupidamistel ning klassijuhataja ja õppealajuhataja vestlustel.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks, kui

- edasijõudmatuse ja koolikohustuse mittetäitmise tõttu koolist väljalangemist ei esine;
- klassijuhataja ja aineõpetajad teevad koostööd õpilaste arengu ning heade õpitulemuste tagamiseks ja tunnetavad kooli juhtkonna toetust õpilaste paremaks õpetamiseks ning abistamiseks probleemide lahendamisel;
- tekkivad probleemid ennetatakse, halvimal juhul saadakse jaole võimalikult kiiresti ning koos leitakse parim võimalus õpilase suunamiseks ja toetamiseks.

EESMÄRK 2. H. Treffneri gümnaasiumis on loodud keskkond, kus toetatakse õpilase soovi kujundada endast õpikeskkonda organiseerida ja õppimiseks vajaminevat teavet hankida ning õpitud kasutada oskav noor.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse

- õpitulemuste põhjal;
- õpilaste olümpiaadidel, konkurssidel, võistlustel osalemise ja saavutatud tulemuste põhjal;
- õpilaste edasiõppimise info põhjal.

Määratletud andmeid kogutakse alljärgnevalt:

- õppetöö tulemused;
- õpilaste ja lastevanemate rahuloluküsitlused;
- andmed lõpetanute õpingute jätkamise kohta järgmises haridusetapis.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks, kui

- õpilaste õpitulemused vastavad õpilaste individuaalsetele võimetele;
- koolis õppivad õpilased on rõõmsad ja õnnelikud, sest tunnetavad neile pööratud tähelepanu ja vajadusel suunatud abi esilekerkinud probleemide korral;
- 100% õpilastest jätkab pärast gümnaasiumi lõpetamist õpinguid kõrgkoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/
konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide
saavutamiseks?

Koolis on õppetöö korraldatud õppijate vanust arvestades kursusepõhiselt perioodsüsteemis: õppeaasta on jaotatud viieks seitsmenädalaseks perioodiks, perioodis läbib õpilane 6–7 erinevat kursust ning kursusel omandatud teadmisi hinnatakse iga õppeperioodi lõpus.

Töökorraldus koolis rajaneb põhimõtetel:

õpilastel on „vabads valida – õigus otsustada – kohustus vastutada“ ning õpetajatel „usalda õpilast, aga kontrolli vajalikul määral“.

Tagamaks parimad tulemused, jälgitakse pidevalt õpilaste arengut ning analüüsitakse regulaarselt õppetöö tulemusi.

Pärast I ja III perioodi toimuvad aineõpetajate nõupidamised-arutelud, II ja IV perioodi lõpus õppealajuhataja ja klassijuhatajate vestlused ning pärast V perioodi (õppeaasta lõpus) õppenõukogu.

Klasside aineõpetajate nõupidamine

1. Klassijuhataja annab lühiülevaate hetkeolukorrast klassis (kollektiivi üldine meelsus, osavõtt õppetööst ja klassivälisest üritustest, õppetöö tulemused, õpilaste tervislik seisund).
2. Keskendutakse probleemidele ja probleemsetele õpilastele. Klassijuhataja ja aineõpetajad toovad välja perioodi jooksul esinenud probleemid ning neile püütakse leida operatiivselt lahendus.
3. Eri võimalused õpilaste mitmesuguste probleemide kiireks lahendamiseks:
 - õpilase ja/või lapsevanema vestlus klassijuhataja ja/või õppealajuhatajaga;
 - õpilase suunamine koolipsühholoogi ja/või kooliarsti vestlusele;
 - õpilase suunamine aineõpetaja konsultatsiooni;
 - suurema grupi õpilaste edasijõudmatuse puhul kohe abistava ainekursuse (nn ab-kursus) avamine;
 - õpilasele lisa-järelevastamise võimaluse pakkumine;
 - soovitus lapsevanemale leida lisaõppe võimalus väljaspool kooli;
 - individuaalse õppekava (sh õppeaja pikendamine) koostamine.
4. Klassi- ja õppealajuhataja fikseerivad arutelu otsused ning probleemsed õpilased jäävad ka õppealajuhataja pideva jälgimise alla.

Klassijuhataja ja õppealajuhataja vestlus

1. Klassijuhataja annab lühiülevaate hetkeseisust klassis, muutustest aineõpetajatega toimunud vestlusest möödunud perioodil.
2. Perioodi vältel on klassijuhataja pidanud planeeritud arenguvestlused, vahetult enne arutelu õppealajuhatajaga vestelnud ka perioodi jooksul kursuseid andnud aineõpetajatega, kooli psühholoogi ja arstiga.
3. Arutletakse arenguvestlustel üles kerkinud küsimuste üle.
4. Analüüsitakse põhjalikumalt klassi õpilaste individuaalseid iseärasusi, arvestades nende õpitulemusi, probleemide ilmnemise korral püütakse leida lahendusvõimalusi.

5. Klassijuhataja analüüsib klassi ühisürituste mõju kollektiivile ja igale õpilasele ning räägitakse ka planeeritavatest klassi ühisüritustest.
6. Kindlasti ei minda mööda õpilaste tervislikust seisundist ning vajadusel püütakse leida kiireid võimalusi õpilaste abistamiseks.

Õppenõukogu

Kuna kogu õppeaasta jooksul on aineõpetajad, klassijuhataja ja kooli juhtkonna liikmed pidevalt jälginud õpilaste arengut ja õpitulemusi, siis kevadeses õppenõukogus jääb üle vaid

- tuua välja õppeaasta väga edukalt lõpetanud õpilaste nimed (kiituskirjaga autasustatud õpilased);
- esitada direktori käskkirjaga kiitmiseks hea õppeedukusega ja aktiivselt tunnivälises töös osalenud õpilaste nimed;
- vajadusel fikseerida väga konkreetsed lisa-õppeülesanded suveperioodiks õppetöös mitterahuldavalt edasijõudnud õpilastele. Viimaseid on aga üsna vähe, sest pidev õpilaste jälgimine õppeaasta vältel tagab edu.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid ilmnas:

- õppetöös ei esinenud edasijõudmatuse ja koolikohustuse mittetäitmise pärast koolist väljalangevust;
- lisa-õppetööle suveperioodil jäeti õppenõukogu otsusega ainult kuus (0,9%) õpilast;
- 92,1% kooli lõpetanute jätkas edasiõppimist kõrgkoolides, seejuures 87,1% lõpetanute riigieelarvelistel kohtadel;
- õpilased ja lapsevanemad on rahuloluküsitluse põhjal kooliga rahul;
- õppekavas pakutud valikkursused täitusid 85% ning kursused valinud õpilased lõpetasid kursuse edukalt, ei esinenud väljalangevust;
- u 50% õpilastest osales aineolümpiaadidel, võistlustel või konkurssidel;
- kooli huviringides osales 60% õpilastest.

Loodud süsteem on taganud:

- peale õpilaste heade õpitulemuste ka kindlustunde õpetajatele. Ühistel aruteludel saavad kolleegid jagada kogemusi, üleskerkivatele küsimustele leitakse ühiselt lahendus ning paljud probleemid ennetatakse;
- kõigi koolitöötajate koostöö. Eesmärgi saavutamise nimel töötavad õpetajad, arst, psühholoog, infojuht, raamatukoguhoidja jt;
- klassijuhatajate tavapärase õppeedukuse aruannete kadumise. Tähtis ei ole teada hästi edasijõudvate ja mitte edasijõudvate õpilaste arvu või protsenti klassi õpilaste arvust, vaid oluline on jõuda iga õpilaseni. Loodud süsteem võimaldab seda.

Probleemiks on suhteliselt suur ajakulu: aineõpetajate arutelud kestavad 3,5–4 tundi.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

Korrigeerimine

1. Aineõpetajate nõupidamised on liialt pingelised ja ajaliselt õpetajatele kurnavalt pikad. Kuna 10. klassi õpilaste kohta ei ole kõikidel aineõpetajatel õppesüsteemist tingitult I perioodil piisavat ülevaadet, siis on mõttekas korraldada 10. klasside aineõpetajate arutelu II ja IV perioodi lõpus ning õppealajuhataja ja klassijuhataja vestlus I ja III perioodi lõpus. 11.–12. klasside arutelude ja vestlustega saab edukalt jätkata endisel viisil. Suureneb küll õpetajate nõupidamiste arv, aga need on ajaliselt lühemad ning on võimalus paremini süveneda õpilaste probleemidesse.
2. 10. klassi õpilased, kes on tulnud väga erinevatest põhikoolidest (u 40 Eestimaa koolist), vajavad põhjalikumalt selgitust kooli õppetöö korralduse, reeglite ning põhimõtte, „valikuvabadus – otsustamise õigus – vastutuse kohustus“ kohta.
3. Süstemaatiliselt on vaja üles ehitada karjäärinõustamine. Selleks on vaja esmalt välja selgitada põhjused, miks 7,9% õpilastest ei ole peale gümnaasiumi lõpetamist jätkanud õpinguid.

Kooli vahetanud 7. ja 10. klassi õpilaste sotsiaalse pädevuse kujunemine Kohtla-Järve vene gümnaasiumis

Kuna õppeasutus komplekteeritakse 7. ja 10. klassis, siis on välja töötatud õpilaste spetsiaalne kohanemisprogramm, mis aitab õpilasel paremini ja ilma tagasilöökideta sotsialiseeruda uude kooli. Sotsiaalse pädevuse kujundamise

kõrval toetab kohanemisprogramm õpilaste suhtlemispädevust. Järgnev näide illustreerib õppeasutuse tasandil eelkõige õpilaste sotsiaalse pädevuse kujunemise planeerimist, samas toetavad algatatud tegevused kindlasti ka suhtlus- ja ettevõtlikkuspädevuse kujundamist, sest õpilased on kaasatud enamikku tegevustesse.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: luua tingimused õpilaste sotsiaalse pädevuse kujunemiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK. 7. ja 10. klassi õpilastele on loodud võimalused sotsiaalse pädevuse arendamiseks, mis aitab neil kohaneda uue kooliga.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse järgmiste kriteeriumide alusel:

- uute õpilaste osalusaktiivsus paremaks kohanemiseks algatatud tegevustes õppeaasta lõikes;
- uute õpilaste rahulolu kohanemist toetavate üritustega ürituste lõpus korraldatavate küsitluste põhjal;
- õpetajate vaatluste põhjal õpilaste kohanemise kohta (tehakse detsembrikuus);
- õpilaste hinnang oma kohanemisele uues koolis (küsitakse detsembrikuus).

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- kõik õpilased on osalenud paremaks kohanemiseks loodud tegevustes, nn kohanemisprogrammis;
- õpilaste rahulolu kohanemisprogrammi üritustega on kõrge;
- õpilaste hinnang enda kohanemisele on positiivne;
- õpetajad hindavad õpilaste kohanemist heaks.

Teostamine

Millised on tegetsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Augustikuu lõpus toimub uutele õpilastele ja nende vanematele koosolek. Tutvutakse klassijuhatajatega, kooli õppekorraldusega, hindamissüsteemiga. Antakse soovitusi lapsevanematele, kuidas last kohanemisperioodil aidata ja toetada.
- Toimub tunniväline üritus „Hirmude põletamine“.
- Kujundatakse kooli kollektiivi ühtekuuluvustunnet ja püütakse välja selgitada õpilaste individuaalsed erivajadused seikluspäeva, nn *Beach party* raames. Osa võtavad kõik õpilased ja personal.
- Septembri esimesel ja teisel nädalal on nn üksteisega harjumise programmid klassides, kus õpilaste koosseis on muutunud.
- Septembri kolmandal ja neljandal nädalal on näitlejatreeningud, mis võimaldavad õpilastel ennast avada ja oma võimeid rakendada.
- Septembri teisel ja neljandal nädalal on psühholoogilised kohanemistreeningud klassides, kus õpilaste koosseis on muutunud.
- Septembri kolmandal või neljandal laupäeval on ühine jalgrattamatk.
- Oktoobri teisel ja kolmandal nädalal toimub ettevalmistus gümnaasiumiõpilaseks pühitsemiseks.
- Esimese veerandi viimasel päeval on gümnaasiumiõpilaseks pühitsemine.
- Oktoobri kolmandal nädalal küsitletakse uusi õpilasi kooliga kohanemise aspektist lähtuvalt.
- Oktoobri neljandal nädalal on aineseksioonide nõupidamised, kus arutlusteemaks on õpilaste iseärasused ja kohanemiskeskused.
- Novembri esimesel nädalal toimub psühholoogilis-pedagoogiline konsiilium, kus tuuakse esile kohanemisega seotud probleemid, kuulatakse ära psühholoogi soovitusi ja vajadusel töötatakse välja edasine strateegia.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid ilmnes:

- uute õpilaste kaasatus kohanemisprogrammi oli 100%;
- õpilaste hinnangud enda kohanemisele olid kõrged: 94% õpilastest on rahul uue kooliga, mõned õpilased märkisid, et ei tunne end koolis turvaliselt;
- õpilaste rahulolu kohanemisprogrammi üritustega oli kõrge, vähem väärtustati näitlejatreeninguid;

<ul style="list-style-type: none"> • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<ul style="list-style-type: none"> • õpetajate tagasiside õpilaste kohanemise kohta oli vastuoluline, hinnanguid anti eri alustel. <p>Protsessi analüüsidest ilmnest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eri ürituste korraldamine nõudis paljude õpetajate koostööd, mõnel juhul vastutus hajus; • õpetajatel ei olnud piisavalt aega valmistada ette õpilaste kohanemise vaatlust.
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Järgmise õppeaasta kohanemisprogrammis viiakse näitlejatreeningud hilisemale ajale, et õpilased tunneksid end vabamalt ja oleks valmis end avama. • Täiendatakse õpilaste kohanemist analüüsivaid õpetaja alusmaterjale: vaatlus- ja hindamismetoodikat. • Kohanemisürituste korraldamise vastutus määratletakse järgmise aasta üldtööplaanis ja moodustatakse vastutav juhtgrupp, kaasatakse rohkem vanemate klasside õpilasi.

Õpipädevuse kujunemine Sillamäe eesti põhikoolis

Õpilaste õpitulemusi analüüsidest jõudis õppeasutus seisukohale, et üheks suuremaks probleemiks on koolikohustuse ebakorrektnete täitmine. Õpilaste puudumist analüüsiti põhjalikult ja üheks parendustegevuseks oli soov

selgitada ebaedu põhjusi õpilaste endi abiga. Seega oli rõhuasetus õpilaste puudumiste analüüsil, tagamaks õpilaste suuremat osalust õppetöös ja paremaid õpitulemusi, vähendamaks klassikursuse kordajate hulka ja väljalangevust.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: on loodud tingimused õpilaste õpipädevuse kujunemiseks.

<p>Eesmärgistamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised on eesmärgid? • Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)? • Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)? • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<p>EESMÄRK. Õpilasel on õpipädevuse omandamise võimalused suuremad tänu vähenenud puudumistele.</p> <p>Eesmärgi saavutamist hinnatakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpilaste puudumiste põhjal õppetunniti ja õppepäeviti kord kuus klassipäevikute ülevaatamisel; • õpilaste puudumiste põhjuste (haiguspäevad, põhjuseeta puudumised, muud põhjused) kaupa kord kuus; • õpilaste küsitlemise tulemuste põhjal puudumiste põhjuste, sealhulgas nn põhjuseeta puudumiste tegelike põhjuste asjus neli korda aastas; • õpilastele rakendatud individuaalsete tegevuskavade arvu põhjal, millega püütakse õpilaste puudumist vähendada; • õppetundide vaatluste põhjal, kus jälgitakse, milliseid meetodeid õpetajad rakendavad vähemvõimekate õpilaste toetamiseks. Tunde vaatab õppealajuhataja kaks korda aastas vastavalt sisekontrolli plaanile. <p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • põhjuseeta puudunud õpilaste osakaal kahaneb; • klassikursuse kordajaid ei ole; • väljalangejaid ei ole; • individuaalne tegevuskava on rakendatud kõigi õpilaste puhul, kes seda vajavad; • 100% õpetajatest töötab vähemvõimekate õpilastega tundides vajadusel individuaalselt.
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regulaarselt tehakse õpilaste puudumiste statistilist analüüsi ja õpilaste puudumiste põhjuste analüüsi. • Lisaanalüüs tehakse põhjuseeta puudumiste tegelike põhjuste väljaselgitamiseks (hirm õpetaja ees, raskused õppeaines, koolivägivald jne). Selle väljaselgitamiseks toimuvad õpilastega individuaalsed vestlused. • Rakendatakse individuaalset plaani õpilaste puudumiste vähendamiseks (tegevuskava väljatöötamine ja rakendamine). • Toimub õppetundide vaatlus sisekontrolli ja avatud tundide raames, kus eesmärgiks on hinnata õpilase individuaalsuse arvestamist ja toetamist. Sisekontrolli plaani koostades lähtutakse õpetajatest, kelle tundidest on rohkem puudumisi.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsid ilmses:

- põhjusest puudunud õpilaste osakaal kahaneb;
- õpilaste klassikursuse kordamine on 9%;
- õpilaste väljalangevus on 0%;
- vaatlustulemuste põhjal ilmses, et 50% tundides töötavad õpetajad vähemvõimekate õpilastega individuaalselt ja arvestavad nende haridusliku eripäraga;
- individuaalne tegevuskava on rakendatud vaid 10 õpilasele, vajadus oleks vähemalt 20 õpilasele.

Protsessi analüüsid ilmses:

- individuaalse tegevuskava rakendamine osutus ajamahukaks ja õpetajatel ei jätkunud aega kokkulepitud kava regulaarseks ülevaatamiseks koos õpilastega;
- osal juhtudel ei olnud eri põhjustel protsessi kaasatud lapsevanem. Ühe lapsevanemaga tekkis konflikt, kuna talle tundus, et sellega antakse mingil moel talle kui lapsevanemale negatiivne hinnang;
- õppealajuhatajal ei olnud piisavalt aega tunde külastada, et anda õpetajatele tagasisidet individuaalse töö kohta vähemvõimekate õpilastega.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

Saavutada kolme aasta jooksul tulemus, et klassikursuse kordajate arv on 0% (järgmisel õa-l mitte üle 5%, ülejäärgmisel mitte üle 2%).

Õpetajatele kavandatakse täienduskoolitust:

- kuidas välja selgitada ja märgata õpilaste puudumiste tegelikke põhjusi;
- vähemvõimekate õpilaste toetamine õppetunnis.

Saavutada olukord, et kõigile õpilastele, kes seda vajavad, on koostatud individuaalne arenguplaan. Õpilastele individuaalset plaani koostades tuleb kindlaks määrata kooli-poolne tugiisik, kes jälgib plaani täitmist ja vajadusel pakub õpilasele tuge. Individuaalse arenguplaani rakendamisel teha lapsevanemaga igakülgset koostööd, arvestades tema võimalusi, suutlikkust ja valmisolekut osaleda.

Selgitada eri koostöövormide kaudu lapsevanematele kooli õpiabi süsteemi eesmärke ja vanematega tehtava koostöö olulisust ning nende positiivsete hoiakute olulisust koostöös kooliga lapse arengu tagamisel.

Õpilaste nõustamise kaasatakse tugipersonali liikmeid: psühholoog, sotsiaalpedagoog.

Õpetajate tundide vaatlemine kavandatakse pikaajaliselt ja igale tunnil järgneb analüüs, kuidas õpetaja töötas vähemvõimekate õpilastega ja millised peaksid selles olema tema arengueesmärgid.

Õpilase enesemääratluspädevuse kujunemine Viljandi Paalalinna gümnaasiumis

Kavandatud tegevuste üldeesmärk on luua võimalusi õpilaste võimetekohaseks õppimiseks. Pedagoogilistes arutlustes jõuti järeldusele, et senisest enam on vaja tähelepanu pöörata õpilase enda kaasamisele oma tulemuste

parendamiseks ja arengu juhtimiseks. Selleks kavandati õpilaste küsitlemine, mis annab tagasisidet nii individuaalsel kui ka õppeasutuse tasandil. Õpilaste enesemääratluspädevuse kujunemise toetamise kõrval aitavad näites kirjeldatud tegevused kaasa õpilaste õpipädevuse kujunemisele ja õpetamisprotsessi parendamisele.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: loodud on tingimused õpilaste enesemääratluspädevuse kujunemiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (mõõdetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?

EESMÄRK. Õpilased oskavad analüüsida oma teadmisi ja oskusi, enda tugevusi ja nõrkusi õppijatena ning planeerida õppimist ja plaanitu elluviimist.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpilase õpiedukuse statistika põhjal klasside lõikes (analüüsitakse kaks korda aastas);
- õpilaste enesehindamise tulemuste põhjal, enesehindamise küsimustikud täidetakse kaks korda aastas;
- 10. klassi õpilaste vaatluse tulemuste (lähtuvalt kohanemise aspektist) põhjal;
- õppetundide vaatlustulemuste põhjal vastavalt sisekontrolli plaanile ning sellele järgnevatel vestlustulemuste põhjal.

<ul style="list-style-type: none"> • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõik õpilased lõpetavad põhikooli nominaalajaga; • 100% õpilastest, kes alustavad 10. klassis õpinguid, lõpetavad nominaalajaga ja asuvad õppima soovitud õppeasutuses; • 100% õpetajatest on pakkunud õpilastele võimalusi ise analüüsida oma õppimise juhtimist; • õpilased hindavad oma õppimise juhtimise oskusi aasta-aastalt kõrgemalt.
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 5.–9. klassis rakendatakse õpilaste enesehindamise küsimustikke, selgitamaks vähese õpiedu põhjusti. • Toimub 10. klassi õpilaste küsitlus, selgitamaks õpilaste kohanemist uue õpikeskkonnaga. • Korraldatakse 12. klassi õpilaste küsitlus, selgitamaks õpilaste hinnangut õpiprotsessile ja edasiõppimise plaane. • Toimub õpilaste küsitlus, selgitamaks nende rahulolu kooli olme- ja õpikeskkonnaga ning õpetamisega (peale selle ettepanekute esitamise võimalusi). • Toimub õppetundide vaatlus nii sisekontrolli raames kui ka avatud tundidena selgitamaks, kas õpetajad pakuvad õpilastele võimalusi eneseanalüüsiks.
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi analüüsidest ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpieduta õpilaste osakaal 5.–9. klassis langeb; • klassikursuse kordajate osakaal on langenud viimase kolme aasta vältel 7%-lt 4-le. Eesmärk 0% on saavutamata. Analüüs näitab, et mitterahuldavate hinnete osakaal oli suurem nende õpetajate õpilastel, kes ei kasutanud süstemaatiliselt õpilaste eneseanalüüsi meetodeid; • gümnaasiumiõpilastest 95% jätkab õpinguid soovitud õppeasutuses. Põhjused, miks osa õpilasi ei jätkanud õpinguid, pole selged; • 10. klassi õppima asunud õpilastest 1 katkestas õpingud esimesel aastal. Olukorra analüüs näitab, et võib-olla oleks saanud seda probleemide õigeaegse märkamise ja õpilasele vajaliku tugimeetme rakendamise korral ära hoida; • õpilaste hinnangud enda õppimise juhtimise oskustele on paranemas, raskusi valmistab realistliku plaani koostamine; • osa õpetajad ei paku õpilastele eneseanalüüsiks võimalusi. <p>Protsessi analüüsides ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • õpetajate tunnivaatlusjärgsetes vestlustes ilmnes, et osa õpetajaid ei valda õpilaste eneseanalüüsi toetavaid meetodeid, enamik õpetajaid vajaks selle kohta rohkem teadmisi; • õpilaste eneseanalüüsi küsitluse korraldus tekitas kohati segadust, kuna ei arvestatud tõsiasjaga, et ka andmete töötlemine võtab aega; • õpilaste hinnangud oma edukusele ei olnud kõik adekvaatsed.
<p>Parendamine Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Õpetajatele planeeritakse koolitus õpilase eneseanalüüsi toetavate meetodite omandamiseks. • 10. klassi õpilaste paremaks kohanemiseks kavandatakse tuutor-süsteemi, kus vanemate klasside õpilased on esimestel nädalatel tugiisikuks. • Selgitada välja põhjused, analüüsides eelnevat kolme aastat, miks õpilased ei ole asunud pärast gümnaasiumi lõpetamist edasi õppima ning, tuginedes analüüsi tulemustele, kavandada muudatused kooli karjäärinõustamise süsteemis. • Õpilastele planeeritakse kursus, kus õpetatakse aja planeerimise ja eneseanalüüsi oskusi. • Täiendatakse õpilaste eneseanalüüsi küsimustike andmetöötlust ja määratakse selleks üks vastutav õpetaja.

Lapse arengu toetamine lasteaias

Järgnevalt on esitatud viis näidet pideva parendamise tsükli rakendamise kohta lasteaedades. Esimeses näites on kirjeldatud projektide põhimõttele toetuva ettevõtlikkusõppe rakendamist ja analüüsimist ühe lasteaia näitel. Teises näites tutvustatakse perede kaasamise ning väärtustamise võimalust lasteasutuses ja vastavasisuliste tegevuste kavandamist ning analüüsimist. Kolmas näide on ühe rühma õpetajate pedagoogilise tegevuse kohta ja selles kirjeldatakse õppekavasse lisatud teema „Laste empaatiavõime arendamine“ käsitlemist pideva parendamise tsükli põhimõtetest lähtuvalt. Neljandas ja viiendas näites kirjeldatakse laste üldoskuste arengu toetamist teemapõhise lähenemise kaudu ja vastavate tegevuste kavandamist ning analüüsimist lasteaias.

Ettevõtlikkuse arendamine Jõhvi lasteaias Kalevipoeg

Ettevõtlikkuse arendamise kaudu näidatakse lapsele päris maailma ja antakse kogemusi elust. Selliste tegevuste najal saavad ettevõtlikumaks nii lapsed kui ka lasteaia töötajad. Ettevõtlik laps on loov. Loov inimene on endaga rahul ja see aitab ka teistega rahul olla. Lapsel kujuneb hoiak: *tahan-suudan-teen*. Selline hoiak, oskused ja teadmised võimaldavad lapsel toime tulla tänapäeva üha kiiremini arenevas ja muutuv maailmas. Liitudes projektiga „Ettevõtlik kool“ oleme koostanud tegevuskava ja viime seda ka ellu. Alates 2009. aastast oleme rakendanud hulga tegevusi, mis on arendanud lastes aktiivsust. Edukamaks projektiks oli „Mõlder“, millele lapsed ise nime panid. Selle projektiga võitsime „Ettevõtliku kooli“ projektide konkursi lasteaedade kategoorias esikoha.

Õppekava prioriteetne eesmärk: luua lastele tingimused ettevõtlikkuspädevuse omandamiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK. Lastele on loodud võimalused omandada ettevõtlikkuspädevust: nad saavad aktiivselt osaleda mitmesugustes projektides/üritustes ettevalmistamises ja korraldamises algusest lõpuni, kogedes nende korraldamise loogikat ja rahulolu tehtust.

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- ettevõtlikkuspädevust kujundavate projektide/ürituste arvu põhjal õppeaasta lõpus;
- vanemate osaluse statistika põhjal;
- laste vaatluse põhjal, millega hinnatakse nende kaasatust/hõivatust ja käitumist tegevuste vältel;
- ürituste järel lastega peetavate rahuloluvestluste põhjal;
- ürituste järel pedagoogide peetavate vestlusingide tulemuste põhjal. Vestlustel arutatakse projektide/ürituste õnnestumisi ja võimalikke parendusvaldkondi.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- ettevõtlikkuspädevust kujundavaid üritusi on kavandatud kõikidele vanuserühmadele;
- 100% lastest on kaasatud ettevõtlikkust arendavatesse projektidesse/üritustesse nende algusest lõpuni;
- vaatlustulemused näitavad, et kõigil lastel on kavandatud projekti/ürituse elluviimisel õpetaja juhendamisel oma kindel aktiivne roll;
- laste rahulolu ettevõtlikkuspädevust kujundavate projektide/üritustega on kõrge, lapsed on rahul, et nad on saanud planeeritud projekti/ürituse elluviimisesse anda oma panuse;
- kõik lapsevanemad on osalenud vähemalt ühel üritusel.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Toimuvad projektid rühmades: lapsed valmistavad rasvapalle lindudele, rukkilille kui eesti rahvuslille seemnete külvamine, vastlakommete tutvustamine Läti külalistele, pannkookide küpsetamine ja külaliste võõrustamine.
- Vanematega koos ehitatakse lumelinnak.
- Igal aastal jõulude ajal korraldab lasteaed jõululaada, kus hoolekogu liikmed müüvad asju koos lastega.
- Lasteaia lapsed meisterdasid eri riikide lipud ja kaunistasid nendega Jõhvi kontserdimajas toimunud Ettevõtlikkuse Galal saali.
- Lugesisaasta raames külastas lasteaeda kirjanik Andrus Kivirähk. Kogu ürituse valmistasid lapsed ise ette: kogusid kirjanikule esitatavaid küsimusi, kaunistasid maja raamatutegelastega, töid kodunt mänguasju: Lottesid ja Brunosid. Peojuhtideks olid lapsed.

<p>Analüüsimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mill määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kõikides rühmades on ettevõtlikkust arendavaid tegevusi kavandatud ja ellu viidud; • ettevõtlikkuspädevuse kujundamist on toetanud ülelasteaialised üritused; • laste vaatluse tulemuste järgi osales 75% lastest planeeritud projektide/ürituste ettevalmistamisel ja korraldamisel algusest lõpuni. Seega 25% lastest ei saanud soovitud kogemust. Põhjuseks olid laste puudumised lasteaia. • Laste rahuloluvestlused näitavad, et kõik lapsed, kes said projekti/ürituse korraldamises algusest lõpuni osaleda, olid sellega väga rahul ja tundsid, et nende panus oli oluline. • Õpetajate vestlusringis toodi olulise tugevusena esile omavahelist head koostööd ning koostöö tugevnemist lastevanematega. Tihe koostöö lastevanematega võimaldas tulemuslikumalt lahendada ka muid probleeme, mis ei olnud otseselt seotud projektidega. Lastevanematest osales projektides/üritustes 75%. • Mõne projekti/ürituse puhul oleks õpetajate arvates vaja olnud pikemat ettevalmistust. • Kõik lapsevanemad ei osalenud üritustel, 20% vanemaid, valdavalt isad, ei osalenud ühelgi üritusel.
<p>Parendamine</p> <p>Millised on järelused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Järgmisel õppeaastal on vaja üldtööplaanis ja rühmade tegevuskavades suurendada ettevõtlikkuspädevuse kujundamisega seotud projektide/ürituste arvu. Eesmärgiks on suurendada töönaosust, et hoolimata võimalikest puudumistest saaksid kõik lapsed osaleda projektides/üritustes.</p> <p>Järgmise aasta üldtööplaanis ja rühmade tegevuskavades tuleb suurendada selliste projektide/ürituste arvu, kus on aktiivselt kaasatud rohkem lapsevanemaid, kavandada üritusi, mis pakuksid huvi isadele. Eesmärgiks on kaasata aktiivsetesse tegevustesse 100% lapsevanemaid.</p> <p>Projekte/üritusi kavandades kasutada edaspidi projektijuhtimise põhimõtteid. Korraldada projektijuhtimise koolitus pedagoogidele.</p>

Väärtuspädevuse arendamine Valga lasteaia Buratino

Üheks suuremaks ettevõtmiseks pere ühistegemiste väärtustamisel on koguperepeod. Alates 2001. aastast korraldatakse traditsioonilisi koguperepidusid kaks korda aastas. Traditsioonilised kogupereüritused toimuvad Valga kultuuri- ja huvialakeskuse suures saalis (saal mahutab 500 inimest). Koguperepeod on osalenud ka lasteaia vilistlased. Traditsioonilised koguperepeod annavad kõikidele lastele võimaluse koos vanematega olla ühisel peol, kogeda esinemist suurel laval ja arendada esinemisjulgust. Viimaste aastate teemad on

olnud „Buratino sünnipäev“, „Tööd ei karda me, juhhei“, „Tsirkus“, „Imeline maa – Eestimaa“ jne. Ühised ettevõtmised on lapsevanemaid ja lasteaia meeskonda „üksteisele lähendanud“ ja aidanud kaasa hea koostöö kujunemisele. Koostegemise kaudu on paranenud lasteaia personali omavahelised suhted. Peale pere väärtustamise aitavad vanematega koos tehtavad üritused kaasa laste esinemisjulguse kujunemisele ja toetavad laste sotsiaalset arengut ning suhtlusoskust.

Arengukava prioriteetne eesmärk: luua võimalused väärtuspädevuste kujunemiseks

<p>Eesmärgistamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millised on eesmärgid? • Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)? • Kuidas andmeid kogutakse? • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<p>EESMÄRK. Lastele on loodud võimalused järgmise väärtuspädevuse kujunemiseks: oma pere, ühiste ettevõtmiste väärtustamine.</p> <p>Eesmärgi saavutamist hinnatakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lasteaia tegevuskavade analüüsi tulemuste põhjal enne õppeaasta algust. Hinnatakse, kui palju ja millistele vanuserühmadele on oma pere ja ühiste ettevõtmiste väärtustamist kujundavaid tegevusi planeeritud; • õpetajate ümarlauavestluste kokkuvõtete põhjal, kus arutatakse korraldatud ürituste tulemuslikkust; • laste ja vanemate rahuloluküsitluste tulemuste põhjal kevadel. <p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oma pere ja ühiste ettevõtmiste väärtustamist kujundavaid üritusi on kavandatud kõikidele vanuserühmadele; • 100% lastest ja nende vanematest on kaasatud oma pere ja ühiste ettevõtmiste väärtustamist kujundavatesse üritustesse; • ürituste korraldamisega kaasneb laste ja vanemate rahulolu.
---	--

<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/ konkreetseid tegevusi püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alates 2001. aastast korraldatakse emade- ja isadepäeva puhul koguperepeod, kuhu on oodatud lapse kogu pere koos vanaemadega ja vanaisadega. • Sügisel toimub miiklilaat (lapsevanemad komplekteerivad laadakauba). • Detsembris toimub heategevuslik käsitöö-jõululaat koos vanematega. • Joulude eel toimub ühine jõulupuuehtimine (iga pere toob muusikasaali jõulupuule oma ehte). • Peetakse jõulupeod rühmade kaupa koos lastevanematega. • Koos vanematega tähistatakse lasteaia sünnipäeva. • Lastevanematega koos ehitatakse lumelinn. • Kevadel on vanavanematele pühendatud kontsert.
<p>Analüüsimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi ja protsessi analüüsid ilmnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oma pere ja ühiste ettevõtmiste väärtustamist kujundavaid üritusi on kavandatud kõikidele vanuserühmadele; • 100% lastest on kaasatud üritustesse; • vanematest osales üritustel kõikide laste vähemalt üks vanem. Rohkem osales emasid, vähem isasid. Mõlemad vanemad osalesid 50%-l juhtudest; • osalenud lapsed ja vanemad jäid üritustega rahule; • mõne ürituse ettevalmistamine oleks nõudnud pikemat perioodi (nt jõulupidudeks peaks hakkama valmistuma novembri alguses); • mõnedest üritustest ei saanud vanemad osa võtta, põhjendades sellega, et ürituse ette teatamise aeg oli liiga lühike.
<p>Parendamine Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Üritusi tuleks edaspidi planeerida pikemaajaliselt ette. Lastevanematele ürituste kohta teabe edastamine peab olema õigeaegne (pedagoogilisel nõupidamisel kokkulepitud etteteatamise aeg). • Võimalusel kaasata ka lapsevanemaid ürituse korraldusse (laulusõnade õpetamine, kostüümide valmistamine, luuletuste õpetamine jne). • Lapsevanemaid üritustele kutsudes tuleb edaspidi selgelt väljendada oodatud sihtgruppi (emad, isad, õed, vennad, vanaemad, vanaisad). • Õpetajatele kavandada projektijuhtimise koolitust, mis aitab parandada info levitamise oskust.

Empaatiavõime arendamine Tallinna lasteaia Lepatriinu

Tallinna Lepatriinu lasteaia sihtasutus kuulutas 2007. aastal välja õpetajate empaatiavõime arendamise projektide konkursi. Konkursil osalema innustas teema aktuaalsus. Järjest enam näeme oma igapäevatoos lapsi, kes on vaenu-likud nii iseenda kui ka teiste suhtes. Sihtasutuse ning lasteaia pedagoogide ühisel otsusel lisasime lasteaia õppekavasse teema „Empaatiavõime arendamine“. Õppekava osa koostas töörühm, kuhu kuulusid lasteaia pedagoogid ja sihtasutuse esimees. Projekt toetab nii laste empaatiavõime arengut kui ka

üldoskuste arengut tervikuna. Empaatiat arendamisel lähtusime põhimõtetest: iga laps on ainulaadne, kelle põhitegevus on mäng, oluline on toetada lapse loomulikku huvi saada kogemusi ümbritseva elu, looduse igapäevaelu kohta. Projekti tegevused toimusid mängude, vestluste, loodusretkede, praktiliste harjutuste vormis lasteaia ja väljaspool seda, kirjanduspalade ja kunsti kaudu. Projekti käigus arenesime ka ise koos lastega. Õppisime, et empaatiat arendamiseks sobib kivi, pöösas, puu, tänav jm. Saime oskust ja julgust viia lapsed kokku abivajajatega ning osaleda mitmesugustel heategevuslikel üritustel.

Õppekava prioriteetne eesmärk: luua võimalused laste empaatiavõime kujunemiseks.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse?

EESMÄRK. Luua tingimused, et lapsed õpiksid mõistma kaaslaste tundeid ja neid arvestama, oskaksid käituda teiste inimestega viisakalt ja sõbralikult ning saaksid aru inimeste erinevustest (füüsilised ja vaimsed võimed, vanus, sugu, nahavärv, rahvus, keel).

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- empaatiavõimet arendavate tegevuste arvu põhjal;
- laste arengu hindamise tulemuste põhjal (lapsi vaadeldakse lasteaia väljast töötatud pädevuste-vaatlustabeli alusel kaks korda aastas);

<ul style="list-style-type: none"> • Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud? 	<ul style="list-style-type: none"> • rühma õpetajate eneseanalüüsil põhinevate arutelude tulemuste põhjal. <p>Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • empaatiavõimet arendavate ürituste arv kasvab; • kõik rühma lapsed on olnud kaasatud empaatiaprojekti üritustesse; • laste arengu hindamise tulemused on positiivsed (s.t enamiku eeldatavatest oskustest on tegevustes osalenud lapsed aasta jooksul omandanud); • õpetajate pädevus empaatiavõimet arendavate projektide korraldamisel kasvab.
<p>Teostamine Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?</p>	<p>Iga päeva alustati hommikuringiga, kus loodi lastele võimalus end väljendada ja teist last kuulata. Regulaarselt organiseeriti üritusi/õppekäike, mis toetaksid laste oskust märgata ja aidata abivajajaid (näiteks osalemine joonistuste näitusel „Rõõmustame haigeid lapsi“ Lastehaiglas, esinemine etendusega „Bremeni linna moosekandid“ Mustamäe lastehaiglas, laste tehtud küpsiste viimine kodutute jõuluüritusele, tekkide ja söögi viimine loomade varjupaika, talvine lindude eest hoolitsemine, sotsiaalmaja vanuritele esinemine. Regulaarselt toimus praktiline tegevus õueõppena (matkad, taimede ja puude eest hoolitsemine õuealal, looduskaitseala külastamine). Lastelt saadud idee põhjal „Haldja mängu“ mängimine, kus igal lapsel on rõõmupurk, kuhu Haldjad panevad „kalliskive“, mis on tunnustuseks laste heategude ja käitumise eest.</p>
<p>Analüüsimine Mida saavutati?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused. • Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused. 	<p>Tulemusi ja protsessi analüüsid ilmsel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • empaatiavõimet arendavate tegevuste arv kasvas; • kõik tegevuskavas kavandatud üritused viidi läbi. Enamik rühma lapsi osales kõikides tegevustes ja üritustel /õppekäikudel. Analüüs näitab, et üritustesse ei ole piisavalt kaasatud lapsevanemaid; • laste empaatiapädevustega seotud teadmised ja oskused on arenenud (positiivne trend arengutulemuste vaatluste alusel); • laste empaatiavõime hindamise vaatlustulemuste aluseks olevates pädevustabelites on kohati ebaselgeid kohti ning õpetajad ei osanud hinnangut anda; • tegevuste rakendamine toetas ning täiendas õppe- ja kasvatustegevust ning laste empaatiapädevuste ja üldoskuste arengut; • kuna projekti käigus ei puutunud lapsed kokku erineva nahavärvi ja puuetega inimestega, siis jäi see aspekt eesmärkides täitmata; • õpetajatel esines raskusi osa teemade käsitlemisel, näiteks kodutute teema, mille vajalikkuses mõned lapsevanemad kahtlesid.
<p>Parendamine Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamisel, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?</p>	<p>Täiendada laste vaatluse vormide sisu ja metoodikat, mille põhjal hinnatakse empaatiavõime arengut. Hakata kasutama empaatiapädevuse arendamise tegevusi ka teiste rühmade tegevuses, jagada vastavaid kogemusi pedagoogide vahel. Edaspidi tõhustada koostööd peredega, et ei tekiks mõistmatust mõne teema käsitlemisel (nt kodutud) ja lapsevanemad oleksid rohkem kaasatud.</p>

Meelte arenduspäev Põltsamaa lasteaias Mari

Tänu Keskonnainvesteeringute Keskusele kirjutatud projektile sai meie lasteaias teoks õppeaasta teemat kokkuvõttev väliüritus. Projekt toimus terve lasteaiapere bussidega väljasõiduna lasteaiast 35 km kaugusele, Jõgeva lähistel asuvasse Kassinurme mägedesse. Oluline oli projekti ettevalmistav töö: valiti projekti juht ja loodi töörühm, kes koostas päeva kava ning planeeris ühis-tegevused. Rühmade töögrupid koostasid matkaradadele eri vanuserühmade tegevused, esitasid vajalike vahendite ning materjalide nimekirja. Projekti juht koos abilistega soetas vajalikud vahendid. Silmas peeti eri meelte sihipärast kasutamist kõikide tegevuste juures. Meelte arenduspäev on seotud riiklikus

õppekavas esitatud õppe-kasvatustegevuse eesmärkide ja ülesannetega (I ptk p 1.2) ning valdkondade eesmärkide ja sisuga (p 4.1 „Mina ja keskkond“). Samuti toetas meelte arendusprojekt lasteaias õppekava eesmarke: laste arengut on toetatud meelteõpetuse kaudu ning õppe- ja kasvatusteskonna mitmekesistamiseks ning lisaressursside saamiseks on leitud lahendusi eri projektide käigus.

Õppekava prioriteetne eesmärk: laste arengut on toetatud meelteõpetuse kaudu.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Lapsed oskavad looduses käituda.

EESMÄRK 2. Lapsed oskavad kasutada eri meeli kogemaks ümbritsevat looduskeskkonda.

Eesmärkide saavutamist hinnatakse järgmiste kriteeriumide najal:

- laste vaatlemise tulemuste põhjal üks kord aastas, maikuus (vaatlejateks on pedagoogid);
- väljatöötatud kontroll-metoodika alusel antav hinnang laste nende teadmiste tasemele, mis puudutavad looduses käitumist (üks kord aastas, maikuus);
- laste osaluse analüüs meeltearenduspäeval pärast ürituse lõppu;
- õpetajate vaatlustulemuste põhjal meeltearendusülesannete lahendamisel. Need on lastele koostatud ülesanded, millega hinnatakse õppeaasta jooksul omandatud teadmisi-oskusi ning seda, kas lapsed kasutavad ülesande lahendamisel õiget meelt;
- laste joonistuste analüüsi tulemuste põhjal;
- pedagoogidega peetud vestluste tulemuste põhjal.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- lapsed oskavad rakendada õppeaasta jooksul õpitud teadmisi loodushoidlikult vahetus väliskeskkonnas käitudes;
- kõikide rühmade lapsed on kaasatud meeltearenduspäeva tegevustesse;
- kõik lapsed lahendavad etteantud meeltearendusülesanded tulemuslikult;
- laste tagasiside (joonistuste põhjal) on positiivne;
- pedagoogide hinnang üritustele on positiivne.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/metodid/ konkreetse tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Terve õppeaasta jooksul pöörati tähelepanu õppimisele kõigi viie meele kaudu.
- Igale rühmale valmistati ette matkarada, kus olid laste vanuse/eripärale sobivad harjutused ja ülesanded (näiteks: taimede sorteerimine ja võrdlemine, puu- ja kivimustrite joonistamine, linnuhääle äratundmine, ettejuhtuvast materjalist oma eesnime koostamine).
- Ülesanded hõlmasid kõiki meeli, mida lapsed pidid eri olukordades kasutama (näiteks kuulati konnade koorilaulu, nuusutati toomingaõite lõhna, maitsti jänesekapsaid ja kuusekasvusi, katsuti krobelsi puutüvesid ja sammalt, varuti looduslikku materjali, mida hiljem kasutati meisterdustöödeks).
- Laste teadmisi kontrollis Siilipapa mängulises vormis, kõik lapsed said autasu ja osalesid tegevusvahendite koristamisel.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmnes:

- kõik kavandatud tegevused said ellu viidud ja olid seotud õppekava ning aasta eesmärkidega;
- lapsed oskasid rakendada oma teadmisi ja oskusi ülesannete lahendamisel ja kasutada viit meelt;
- laste tagasiside joonistuste kaudu näitas, et neile meeldis bussisõit, kaaslastega koos olemine, huvitavad harjutused;
- lapsed oskasid looduses käitudes oma teadmisi rakendada ja olid looduses hoolivad, kuid mõne lapse puhul võis täheldada vähest huvi looduse vastu;
- pedagoogide tagasiside näitas küsitletute rahulolu. Ürituses olid kaasatud kõik lasteaia töötajad, mis toetas personali meeskonnatööd;
- pedagoogid tõid tugevustena esile hea meeskonnatöö tegevuste organiseerimisel;
- lastevanemate kaasamine jäi tagasihoidlikuks.

Parendamine

Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Õppekavasse lisada rohkem õppekäike loodusesse.
- Edaspidi kavandada järgmisi analoogilisi projekte, mis toetavad lapse arengut ja õppe-kasvatust protsessi.
- Kaasata nii korraldusse kui ka tegevuse analüüsimisse lapsevanemaid.

Leivanädal Aruküla lasteaia Rukkilill

Alates 2009. aastast kuulub Aruküla lasteaed Rukkilill tervistedendavate lasteaedade võrgustikku ja sellega seoses on oluline süvendatult käsitleda ka tervisliku toitumise temaatikat. Leivanädala projekt hõlmas lasteaia kõiki rühmi. Tegevusi valides arvestati, et rakendataks olulisi õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid:

lapse individuaalsust, arengupotentsiaali, tervise edendamist, liikumisvajaduse rahuldamist, mängulist õppimist. Tähtsaks peeti, et tegevused toetaksid lapse loovust, tagaksid lapsele eduelamuse, väärtustaksid eesti kultuuritraditsioone ja toetaksid kodu ning lasteaia koostööd. Lähtudes põhimõttest „üksikult üldisemale ning kergemalt raskemale“ loimiti omavahel kõikide valdkondade tegevusi.

Aruküla lasteaia Rukkilill õppekava eesmärgid: luua võimalused lapse tervise toetamiseks, toetada eesti kultuuritraditsioonide rakendamist lasteaia.

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK 1. Laps teab leiva osa tervislikus toitumises.

EESMÄRK 2. Laps tunneb ja väärtustab eesti kultuuritraditsioone.

Eesmärkide saavutamist hinnatakse:

- laste vaatluse tulemuste põhjal, mille käigus hinnatakse laste teadmisi ja oskusi;
- laste küsitluse (rühmaintervjuu) analüüsi põhjal;
- lastevanemate tagasiside (vestlused lastevanematega) analüüsi põhjal;
- pedagoogide tagasiside (vestlusring) analüüsi põhjal.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui:

- kõikide rühmade lapsed on kaasatud leivanädala projekti tegevustesse;
- kõik lapsed lahendavad etteantud ülesanded tulemuslikult;
- laste, vanemate ja õpetajate tagasiside on positiivne.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/konkreetsed tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

- Lastele tutvustati leiva valmistamise viise tänapäeval ja vanasti, kasutades üldõpetuslikke põhimõtteid ja tegevuste ning valdkondade loimimist (tutvustati külmitu, sirpi, käsikivi, tuule- ja vesiveskit, sõela, leivaastjat ja -labidat, lapsed kordasid järele sõnu, sorteerisid neid vastavalt tähendusele, lapsed tegid/mängisid külvamise, sirgumise, jahvatamise ja taigasõtkumise liigutusi, kleepisid viljapeadest mustrit, värvisid pudruvärvidega).
- Lapsed tutvusid leivaga seotud rahvakalendritähtpäevadega ja esivanemate rahvaluulega (mõistatused leivast, leivaahjust ja jahu sõelumisest, leivaga seotud rahvatarkused ning uskumused).
- Lapsed tutvusid tervisliku toitumise põhimõtetega ja uurisid leiva osa tervislikus toitumises.
- Lapsed said teha teemakohaseid harjutusi, mängida liikumis- ja rahvamänge (nt „Me lähme rukist lõikama“).
- Lapsed osalesid muinasjutu „Kakuke“ lavastamisel ja vaatamisel.
- Toimus õppekäik põllule tutvumaks kömbaini tööga ning kohtumine Leiburi esindajaga.

Analüüsimine

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi ja protsessi analüüsidest ilmnes:

- kõik lapsed osalesid projekti tegevustes;
- enamik lapsi sai hakkama ülesannete lahendamise ja teadis leiva osa tervislikus toitumises ning kultuuritraditsioone leiva küpsetamisel;
- laste tagasiside leivanädala tegevustele oli hea, mitu last küsis, millal tuleb uus leivanädal;
- lastevanemate ja personali tagasiside oli positiivne;
- projekti elluviimine toetas nii personali omavahelist kui ka lastevanematega tehtavat koostööd, õppe-kasvatustegevuse eesmärgi, andis õpetajatele kogemuse projekt-õppe rakendamisest;
- teema käigus tekkis palju uusi ideid, mida ei saanud nädalaga rakendada.

Parendamine

Millised on järeldused: mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Täiendada õppekavas tervisliku toitumise ja kultuuritraditsioonide temaatikat.
- Edaspidi kavandada projekti tegevused pikemaks perioodiks ja arvestada, et tegevuse käigus tekib uusi ideid, mida paindlikult rakendada.

Õpetajate eneseanalüüsi toetamine

Selleks et õpetaja saaks ennast analüüsida, on vaja teada, millised on prioriteetsed analüüsitavad valdkonnad. Need on harilikult määratletud kooli arengukavas. Näiteks võivad need olla alljärgnevad.

- Tõsta õppimise juhendamise kvaliteeti ja toetada õpilaste õpijõudlust.
- Tõsta sotsiaalse õpikeskkonna kvaliteeti.
- Tõhustada klassijuhataja koostööd vanematega.

Prioriteetsed eesmärgid, millele koolid püüavad keskenduda, võivad olla erinevad. Kui koolis on sellised õppe- ja kasvatustegevusega vahetult seotud eesmärgid püstitatud (mis tõenäoliselt on pikaajalised), siis on möödapääsmatu, et ka õpetaja peab enesehindamise käigus nendes valdkondades ennast analüüsima.

Peale analüüsi valdkondade on analüüsiks vaja määratleda nende valdkondade **andmed**, mida hakatakse süstemaatiliselt koguma, ning **hindamiskriteeriumid**, mille põhjal antakse neid andmeid kasutades hinnanguid (määratletakse tugevusi ja parendusvaldkondi). Enamasti on see kooli tasandi kokkulepe, mis kajastub õpetaja eneseanalüüsi juhendis. Andmeid määratledes tuleb lähtuda sellest, et nende põhjal saaks kujundada mõõdetavaid hindamiskriteeriume.

Järgnevalt on toodud näitena võimalikud andmed ja hindamiskriteeriumid, mida kolmes analüüsitavas valdkonnas kogutakse ja mille põhjal õpetajad end hindavad. Need on:

- 1) õppimise juhendamine ja õpijõudlus;
- 2) sotsiaalne õpikeskkond;
- 3) klassijuhataja koostöö vanematega.

Õppimise juhendamine ja õpijõudlus

Selle valdkonna analüüsimise eelduseks on alljärgnevate **andmete** olemasolu:

- õpilaste õpitulemuste saavutatust iseloomustavad andmed – hinded ja/või hinnangud, mis võimaldavad analüüsida:

- kuivõrd õpilased on aru saanud õpetajapoolse õppimisjuhendamise ja sobivate õppemeetodite kasutamise tulemusena õppesisust,
- kuivõrd õpilased on saavutanud õpitulemused;
- õpilaste klassiväliste saavutuste (õpetaja juhendamisel osalemine olümpiaadidel, konkurssidel, võistlustel) statistika, mis võimaldab analüüsida:
 - kuivõrd õpetaja toetab andekate õpilaste arengut;
- õpetaja töökavas kavandatud üldpädevuste saavutatust iseloomustav andmestik iga õpilase kohta, mis võimaldab analüüsida:
 - kuivõrd õpetaja on õpitulemuste saavutatuse kõrval suutnud toetada õpilaste üldpädevuste kujunemist.

Enesehindamise aluseks on järgmised **hindamiskriteeriumid**.

- Kahe järjestikuse „puuduliku“ hinde või negatiivse hinnangu esinemine on märk õppimise juhendamise vähesest mõjususest.
- Õpilaste hinnete ja hinnangute vähene variatiivsus (esinevad ühesuguste hinnete read) õpilase võimekust arvestades hindamise skaalas ülespoole näitab juhendamisprotsessi vähest efektiivsust ning on õpimotivatsiooni vähendava iseloomuga (hinnete rida 4, 5, 4, 5, 4, 4 on motiveerivam kui hinnete rida 4, 4, 4, 4, 4, 4).
- Õpilaste soorituste paranemine ajas näitab, et juhendamisprotsess on õpitulemusi silmas pidades hästi kavandatud ja tagasisidestatud: õpitulemused saavutatakse „samm-sammult“ väikeste etappidena ning õpilased saavad piisavalt tagasisidet juhtimaks enda õppimist.
- Suur järelevastamiste ja järeltööde arv näitab õppimise juhendamise vähest efektiivsust tunni tasandil ehk õpilased pole tunnis õppematerjalist aru saanud.
- Kavandatud ajaks saavutatud õpitulemused, mida iseloomustavad õpilaste hinded või hinnangud, näitavad, et õpetaja on jõudnud õppeprotsessis iga õpilaseni.
- Kui õpilaste õpitulemused näitavad maksimaalset saavutatuse taset, siis valitud meetod on täiesti sobiv (kui see nii ei ole, siis tuleb valitud õppemeetodit paremini kasutada või rakendada uut õppemeetodit).
- Õpetaja juhendamisel õpilase korduv osalemine ühel ja samal olümpiaadil, võistlusel või konkursil koos tulemuste paranemisega näitab, et õpetaja on juhendanud tulemuslikult.
- Kui õpilaste üldpädevuste saavutamist iseloomustav andmestik näitab üldpädevuste saavutatust, siis on valitud meetodid sobivad.

Sotsiaalne õpikeskkond

Selle valdkonna analüüsimise eelduseks on alljärgnevate **andmete** olemasolu.

- Perioodiliselt õpetaja poolt läbiviidavad õpilaste rahulolu-uuringute tulemused, mis on omavahel võrreldavad ning mille abil saab informatsiooni selle kohta, kuidas õpilased tajuvad õpikeskkonda: näiteks õpetaja suhtlemisstiil, suhted, õppimiseks vajaliku tagasiside saamine, käitumisviisid, abivalmidus jne.

Enesehindamise aluseks on järgmised **hindamiskriteeriumid**.

- Kui rahulolu-uuringud näitavad, et õpetaja ja õpilaste vahelised suhted on korras, siis võib järeldada, et õpetaja on klassis loonud sobiva mikrokliima.
- Kui rahulolu-uuringud näitavad, et õpilased saavad tulemuslikuks õppimiseks vajalikku tagasisidet, siis võib järeldada, et sotsiaalkeskond on toetav.
- Kui rahulolu-uuringud näitavad, et õpetaja käitumisstiil on kooskõlas õpilastele püstitatud kasvatuseesmärkidega, siis võib järeldada, et õpetaja on käitumisega õpilastele eeskujuks.
- Kui õpilaste eri perioodide rahulolu-uuringute võrdlev analüüs näitab tulemuste paranemist, siis võib teha järelduse, et õpetaja tegeleb sotsiaalse õpikeskkonna parendamisega.

Klassijuhataja koostöö vanematega

Selle valdkonna analüüsimise eelduseks on alljärgnevate **andmete** olemasolu.

- Lapsevanemate arenguestlustel osalemise andmestik, mis võimaldab analüüsida klassijuhataja ja vanemate vahelist koostööd.
- Perioodiliselt klassijuhataja korraldatavad vanemate rahulolu-uuringud, mis on omavahel võrreldavad ning mille kaudu saab informatsiooni selle kohta, millised on klassijuhataja ja vanemate vahelised suhted.

Enesehindamise aluseks on järgmised **hindamiskriteeriumid**.

- Kui kõik vanemad osalevad vähemalt üks kord õppeaastas umbes üks tund kestval arenguestlusel, siis on klassijuhataja loonud personaalsed kontaktid lapsevanematega, mis on vajalik heaks koostööks.

- Kui vanemate rahulolu-uuringuid tehakse küsimustike abil ning kõik lastevanemad annavad klassijuhatajale tagasisidet, siis võib järeldada, et vanemad tahavad klassijuhatajaga koostööd teha.
- Kui vanemad tunnetavad, et klassijuhataja on abivalmis, toetav, lahendustele orienteeruv, usaldusväärne, eelarvamusteta, siis võib järeldada, et klassijuhataja ja vanemate vahelised suhted on head, mis on vajalik sujuvaks koostööks.
- Kui vanemate eri perioodide rahulolu-uuringute võrdlev analüüs näitab tulemuste paranemist, siis võib teha järelduse, et klassijuhataja tegeleb lastevanematega tehtava koostöö parendamisega.

Kui hindamiskriteeriumid on kokku lepitud, siis saab õpetaja näiteks iga õppeaasta lõpus oma pedagoogilist tegevust analüüsida lähtudes pideva parendamise ehk Demingi tsüklist: eesmärgistamine (Plan) – teostamine (Do) – analüüsimine (Check) – parendamine (Act).

1. **Eesmärgistamine.** – Millised eesmärgid püstitasin analüüsitava perioodi alguses, näiteks õppeaasta alguses?
2. **Teostamine.** – Mida tegin selleks, et püstitatud eesmärgid saavutada?
3. **Analüüsimine.** – Millised on tulemused? Kas püstitatud eesmärgid on saavutatud? Millised on tugevused ja parendusvaldkonnad (nõrkused) analüüsitava perioodil, lähtuvalt kokkulepitud mõõdikutest ja hindamiskriteeriumidest?
4. **Parendamine.** – Millised on järeldused? Eelnevast tulenevalt, millised on uued eesmärgid ja tugevused nende eesmärkide saavutamiseks? Mida tuleb korrigeerida?

Järgnevalt on toodud üks näide, kuidas eespool kokku lepitud hindamiskriteeriumidele tuginedes on õpetaja ennast analüüsinud ühes valdkonnas: ***Õppimise juhendamine ja õpijõudlus.***

Õppimise juhendamine ja õpijõudlus

Alustada tuleb eelmisel aastal püstitatud eesmärkide saavutamise analüüsist.

Eelmise õppeaasta lõpus püstitatud eesmärkide saavutamise analüüs (Demingi tsükli 1., 2., 3. etapp)

EELMISE ÕPPEAASTA EESMÄRK: saavutada õppimise juhendamise mõjususe märgatav tõus 7. klassides.

Hindamiskriteerium: „puudulike“ hinnete osakaal veerandihinnetena ei ole suurem kui 2%.

Parendustegevused. Kasutasin diferentseeritud lähenemisviisi, mis sisaldas erineva tasemega juhendmaterjale, kontrolltöid.

Hinnang tulemustele ja selgitused

Positiivseks võib lugeda seda, et õppeaastaga suutsin saavutada veerandi lõpuks saadud „puudulike“ hinnete osakaalu kahanemise 10%-lt 5%-le. Eesmärk 2 % jäi siiski saavutamata — eelkõige seetõttu, et diferentseeritud lähenemisviisi kasutades ei lähtunud alati õpilase erivajadustest (need ei olnud piisavalt selged). See on oluline nõrkus tänavuselgi õppeaastal ning seetõttu tuleb ka järgmisel õppeaastal selle eesmärgi saavutamist püüelda.

Järgnevalt analüüsitakse lähtuvalt püstitatud hindamiskriteeriumitest.

Olulisemad TUGEVUSED selles valdkonnas käesoleval õppeaastal tulenevalt hindamiskriteeriumitest (Demingi tsükli 3. etapp)

Tugevus 1: õpilased on motiveeritud õppima (v.a 8A klassi viis õpilast).

Argumenteeritud faktidel, arvulistel näitajatel põhinev selgitus: õpilaste hinnete puhul on variatiivsus küllalt suur (vähe on järjestikulisi ühesuguseid numbrilisi hindeid) ning veerandi lõpus on õpilaste õpitulemused omandatud tasemel, mis on nende võimekust arvestades parim tulemus (aja jooksul tulemus paraneb).

Tugevus 2: andekate õpilaste juhendamine on olnud edukas.

Argumenteeritud faktidel, arvulistel näitajatel põhinev selgitus: õppeaasta jooksul on osalenud olümpiaadidel kokku 8 õpilast, neist 7 teist korda. Kahe aasta võrdlus näitab, et kõigil seitsmel õpilasel on olümpiaadidel tulemused paranenud. Seega võib järeldada, et õpilaste juhendamine on olnud tulemuslik.

Olulisemad NÕRKUSED selles valdkonnas käesoleval õppeaastal tulenevalt hindamiskriteeriumitest (Demingi tsükli 3. etapp)

Nõrkus 1: õppimise juhendamise mõjususe on 8A klassis madal, s.t et klassis on õpilasi, kelle puhul ma ei ole leidnud sobivaid juhendamisevõtteid, sest viie õpilasega on pidevalt olukord, et iga uue teema käsitlemise juures on neil hindamisel järjestikulised „puudulikud“ hinded (andmetel põhinev).

Nõrkus 2: üheksandates klassides (9A, 9B) on „ühe teema“ käsitlemisel (hõlmab kahte veerandit) tunni tasandil juhendamise efektiivsus madal, s.t et õpilased ei ole tunnis õppematerjalist aru saanud, sest nimetatud teemade käsitlemise juures tehtud kirjalike hindeliste tööde tulemused on toonud kaasa palju järelevastamisi ja järeltöid (andmetel põhinev).

Nõrkus 3: suhtluspädevuse üheks oluliseks komponendiks on õpilase suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada. Selget ja asjakohast väljendamist toetab korrektne ning asjakohane esitlustehnikate kasutus. Koolis on võimalus kasutada PowerPointi esitlusprogrammi. Gümnaasiumiõpilased ei kasuta esitlustel PowerPointi esitlusprogrammi piisavalt, mis näitab, et nende suhtluspädevuse ennast esitlustel selgelt väljendada ei ole piisavalt arendatud. Samas on olemas kõik tehnilised võimalused esitlusprogrammi kasutamiseks: videoprojektor, arvuti, internetiühendus. PowerPointi esitluste tarvis on kooli raamatukogus olemas kõik tingimused. See väide põhineb faktidel, et õpilased ei kasuta esitlustel (referaatide kokkuvõtete ettekandmine jne) esitlustehnikat.

Eesmärgid ja parendustegevused järgmisel õppeaastal (Demingi tsükli 4. etapp)

EESMÄRK 1 (tuleneb nõrkusest 1): suurendada õppimise juhendamise mõjusust 8A klassis (järgmisel aastal 9A klassis).

Hindamiskriteerium: õppeaasta jooksul puuduvad õpilastel järjestikulisel puudulikud hinded.

Tegevused

- Selgitan enne uue õppeaasta algust koostöös kolleegidega, vanemaga, õpilasega välja õpilase erivajadused.
- Õpilase erivajadusest lähtuvalt tutvun erialase kirjandusega ning konsulteerin spetsialistidega, et leida sobivaid juhendamisevõtteid.
- Numbriliselt hindan õpilasi ainult siis, kui olen veendunud, et minu juhendamine on olnud tulemuslik. Seni kasutan kujundava hindamise põhimõtteid.

EESMÄRK 2 (tuleneb nõrkusest 2): suurendada 9. klassides juhendamise efektiivsust sellisel, et õpilased saaksid tunnis aru õppematerjalist vaatluse all oleva „ühe teema“ raames.

Hindamiskriteerium: järelevastamiste ja järeltööde arvu viimine 0%-ni nende õpilaste puhul, keda on tunnis juhendatud vaatluse all oleva „ühe teema“ raames.

Tegevused

- Töökavas jagan teemad väiksemateks osadeks ja iga osa järel toimub tagasisidestamine tuginedes kujundava hindamise põhimõtetele.
- Kokkuvõtvalt hindan (kontrolltöö) siis, kui tagasisidestamine näitab, et õpilased on üksikud osad omandanud ja teemast aru saanud.

EESMÄRK 3 (tuleneb nõrkusest 3): saavutada õpilaste suutlikkus ennast senisest paremini väljendada, kasutades esitlustehnikat.

Hindamiskriteerium: õpilased oskavad 10. klassi lõpuks esitlustel iseseisvalt ja korrektselt kasutada PowerPointi esitlusprogrammi.

Tegevused

- Teen informaatikaõpetajaga koostööd, et selgitada õpilastele PowerPointi esitlusprogrammi kasutamist.
- Selgitan õpilastele PowerPointi esitlusprogrammi abil esitluse koostamise põhimõtteid, lähtudes esitluse eesmärgist.
- Loon võimalusi esitlusteks (referaatide jms ettekandmine), kasutades esitlustehnikaid.
- Esitluste koostamisel juhendan õpilasi personaalselt.

EESMÄRK 4 (tuleneb eelmise õppeaasta eesmärgist 1): saavutada õppimise juhendamise mõjususe märgatav tõus 7. klassides.

Hindamiskriteerium: „puudulike“ hinnete osakaal veerandihinnetena ei ole suurem kui 2%.

Tegevused

- Diferentseeritud tööjuhendeid koostades tuginedes vanemale õpilase õpiraskuste analüüsile (koostöös õpilasega), mis määratleb selgelt õpilase hetkeseisu ja õpiraskuse teraviku.

EESMÄRK 5 (tuleneb tugevusest 2): toetada andekate õpilaste arengut olümpiaadidel osalemise kaudu.

Hindamiskriteerium: kõik 8 õpilast, kes eelmisel õppeaastal osalesid olümpiaadidel, tahavad neil osaleda ka järgmisel õppeaastal ning saavutavad seal enda tulemusega võrreldes parema tulemuse.

Tegevused

- Iga õpilasega, kes eelmisel õppeaastal osales olümpiaadil, kavandame sihid ja tegevused olümpiaadil paremate tulemuste saavutamiseks.
- Loon andekate laste vanematega personaalsed kontaktid, et neid kaasata sellesse protsessi ja üheskoos toetada lapse arengusihte.

Õpetajate professionaalse arengu toetamine Jakob Westholmi gümnaasiumis

Jakob Westholmi gümnaasiumis on õpetajate professionaalsuse ja erialase arengu toetamine olulisi eesmärke. Ühe meetmena analüüsitakse, kuidas õpetajad täienduskoolitusel omandatud praktikas rakendavad. Peale selle kasutatakse kolleegidevahelist teadmiste ja kogemuste jagamist, kus täienduskoolitusel osalenud õpetajad annavad avatud tunde.

Arengukava (õppekava) prioriteetne eesmärk: õpetajad omandavad täienduskoolitusel õppija arengut toetavaid õpetamismeetodeid ja rakendavad neid õppeprotsessis

Eesmärgistamine

- Millised on eesmärgid?
- Milliste andmete põhjal hinnatakse eesmärgi täitmist (möödetavus)?
- Kuidas andmeid kogutakse (andmete kogumise meetod)?
- Millised on kogutud andmetest tulenevalt hindamiskriteeriumid ehk kuidas saadakse aru, et eesmärk on täidetud?

EESMÄRK. Õpetajate täienduskoolitusel omandatud teadmisi rakendatakse õppeprotsessis ja koolitusteks ettenähtud ressursse on kasutatud tulemuslikult (koolitus on täitnud oma eesmärgi).

Eesmärgi saavutamist hinnatakse:

- õpetajate individuaalse koolituskaardi analüüsi põhjal õppeaasta arenguestluse käigus;
- direktsiooni liikmete ja lahtiste tundide vaatluste tulemuste põhjal, mis dokumenteeritakse vastavalt kehtestatud tunnivaatlusvormile;
- õpetaja eneseanalüüsil põhineva õppeaasta kokkuvõtte põhjal;
- õpilastelt võetava tagasiside põhjal (kui koolituse tulemus peab vahetult õpilastele mõju avaldama);
- sisekoolituse järel tagasiside küsitluse põhjal.

Eesmärgi võib lugeda saavutatuks (hindamiskriteeriumid), kui

- õpetajad on rakendanud koolitusel omandatud teadmisi praktikas;
- läbitud koolitused toetavad õpetaja professionaalset arengut, mis on kavandatud individuaalses koolituskaardis.

Teostamine

Millised on tegutsemise põhimõtted/meetodid/ konkreetsete tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks?

Eesmärkide saavutamisel on aluseks järgmised tegevused ja asjaolud.

- Koolitusvajaduse analüüsi tulemuste põhjal vormistatakse igale õpetajale individuaalne koolituskaart viies valdkonnas:
 - ainealane,
 - pedagoogilis-psühholoogiline,
 - juhtimisalane,
 - IT-alane,
 - vabakoolituse.
- Koolivälistel koolitustel osalenud õpetajate koostatud sisukokkuvõtted on kõigile pedagoogidele veebikeskkonnas kättesaadavad.
- Koolivälistel koolitustel osalenud õpetajad tutvustavad koolitusel omandatud kolleegidele meetodikapäevadel.
- Direktsiooni liikmed külastavad koolivälistel koolitustel osalenud pedagoogide tunde, analüüsides koolitusel omandatu rakendamist.
- Sisekoolituste järel antav koolituse tagasiside (kõige olulisema esiletoomine ja personaalsete eesmärkide püstitamine) on üheks teemaks õpetajatega peetavatel arenguestlustel.
- Õpetajate eneseanalüüsil põhinevad õppeaasta kokkuvõtted sisaldavad ühe plokina õppeaasta jooksul läbitud koolituste käigus õpitu rakendamise tulemuslikkuse analüüsi.

Analüüs

Mida saavutati?

- Mil määral eesmärgid täideti ehk tulemuste analüüs: tugevused ja nõrkused.
- Protsessi ehk teostamise etapi analüüs: tugevused ja nõrkused.

Tulemusi analüüsides ilmnes:

- valdavalt toetavad läbitud koolitused õpetaja professionaalset arengut, mõned koolivälised koolitused ei vastanud õpetaja vajadustele ja keeruliseks osutus saadud teadmiste rakendamine praktikas;
- sisekoolituse tulemused vastavad enam kogu kooli õpetajaskonna arenguvajadustele ja nende rakendamine praktikasse on kergem, kuna kolleegidelt saab abi küsida;
- selle koolituse tulemused, kus käsitleti IT-võimaluste rakendamist õppeprotsessis, olid õpilaste tagasiside põhjal positiivsed, õpetajate IT-võimaluste kasutamine kasvas;
- kõikide õpetajate koolitusvajadus ei saanud rahuldatud, kuna ei olnud võimalik vastavale koolitusele minna või koolitust Eestis ei pakutagi.

Protsessi analüüsides ilmnes:

- õpetajatele valmistas raskusi väliskoolituste tutvustuste koostamine ja veebis kolleegidele avalikustamine;
- raskusi valmistas koolituse tulemuste rakendamise analüüs ja professionaalsele arengule avaldatava mõju analüüs.

Parendamine

Millised on järeldused? Mida tuleb korrigeerida eesmärgistamise, teostamise või tulemuste hindamise seisukohalt järgmisel perioodil?

- Võrdlevanalüüside, sisekontrolli tulemuste ja õpilaste rahuloluküsimustike põhjal korrigeeritakse õppeasutuse koolitusplaani ja iga õpetaja individuaalset koolitusplaani.
- Kolme aasta koondtulemusi kasutatakse arengukava täiendamiseks personali professionaalsuse tõstmise valdkonnas.
- Koostatakse koolivälise koolituse tutvustamise eraldi vorm, mis lihtsustab õpetajatel kokkuvõtte koostamist ja kolleegidele jagamist.
- Õpetajate eneseanalüüsi vormi koolituste mõju hindamise aspektist täiendatakse järgmiste küsimustega: „Kas püstitatud eesmärgid saavutati ja mil määral?“ „Mis oli koolituste konkreetne mõju õppeprotsessile?“ „Mis takistas koolitusel omandatu rakendamist?“

Kasutatud kirjandus

- Barbar, M., Mourshed, M.** (McKinsey&Company). „Kuidas maailma tulemuslikumad haridussüsteemid on jõudnud tippu“ OECD õpitulemuslikkuse võrdlusuuring. <http://www.hm.ee/index.php?048181> (05.12.2010)
- Bredenkamp, S., Copple, C.** 1997. *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. National Association for the Education of Young Children. Washington, D.C.
- Deal, T. E. & Kennedy, A. A.** 1982. *Corporate Cultures*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Deming, W. E.** 1982. *Out of the Crisis*. Cambridge: Mitt-Caes.
- Fisher, R.** 2005. Õpetame lapsi mõtlema. Tartu: AS Atlex.
- Fullan, M.** 2006. Uudne arusaam haridusmuutustest. Tartu: Atlex. Gümnaasiumi riiklik õppekava. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13272925> (05.12.2010)
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. Walsh, R. K.** 1997. *Hea Alguse lasteaegade programm*. Tallinn: Avatud Eesti Fond. Haridus- ja teadusministeeriumi valitsemisala arengukava „Tark ja tegus rahvas 2009–2012“. <http://www.hm.ee/index.php?044810> (05.12.2010)
- Heller, R.** 2003. Juhi käsiraamat. Tallinn: Varrak.
- Hujala, E.** 2004. Uuenev alusharidus. Tallinn: Ilo.
- Jackman, H. L.** 2009. *Early Education Curriculum. A. Child's Connection to the World*. Delmar. Cengage Learning. New York.
- Kera, S.** 2005. Kuidas elab kooliklass? Tallinn: Ilo. Koolieelse lasteasutuse seadus. <http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13197929> (05.12.2010)
- Koolielsete lasteasutuste riiklik õppekava. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12970917> (05.12.2010)
- Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13351857> (05.12.2010)
- Oakland, J. S.** 2006. Terviklik kvaliteedijuhtimine. Tallinn: Külüm.
- OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused (Tallinna Ülikooli haridusuuringute keskus, autorid: Krista Loogma, Viive-Riina Ruus, Leida Talts, Katrin Poom-Valickis). <http://www.hm.ee/index.php?048181> (05.12.2010)
- Peterson, T.** 2009. Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse korraldamine. Rmt. *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Pollard, A., Triggs, P.** 2001. Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Põhikooli riiklik õppekava. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13273133> (05.12.2010)
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13332410> (05.12.2010)
- Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A.** 2006, 2010. Aktiivõppe meetodid I, II, III. Tallinn. Merlecons ja Ko OÜ.
- Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A.** 2007. Strateegiline juhtimine ja sisehindamine koolis. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.
- Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A.** 2007. Strateegiline juhtimine ja sisehindamine lasteaias. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.
- Salumaa, T., Talvik, M.** 2009. Soovitused kooli sisehindamise aruande koostamiseks. Merlecons Toimetised, nr 16.
- Saracho, O. N, Spodek, B.** 2003. Recent trends and innovations in the early childhood education curriculum. *Early Child Development and Care*, 173(2), 175–183.
- Sarv, E-S.** 2008. Õpetaja ja kool lapse arengu toetajana. Õpetaja enesest ja koolist. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus Scholtes, P. R. 2001. *Juhi käsiraamat*. Tallinn: Tea Kirjastus.
- Senge, P. M.** 1990. *The Fifth Discipline: The Art and Practice of The Learning Organization*. New York: Doubleday/Currency.
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J. & Kleiner, A.** 2000. *School That Learn: A Fifth Discipline Fieldbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares About Education*. London: Doubleday.
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J. & Kleiner, A.** 2009. *Õppiv kool: Viie distsipliini käsiraamat haridustöötajate*

jatele, lapsevanematele ja kõigile, kellele haridus korda läheb. Tartu: Atlex.

Senge, P. M., Kleiner, A., Roberts, C., Ross, R. B., & Smith, B. J. 2003. *Viie distsipliini käsiraamat: Strateegiad ja vahendid õppiva organisatsiooni loomiseks*. Tallinn: Fontes.

Õppeasutuse sisehindamine II. 2008. Toim: M. Kitsing. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes. 2010. Toim: E. Kikas. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Lisa 1

Andmete analüüsimiseks kasutatavad meetodid

Statistiline analüüs

Sobiv valik kasutamiseks, kui analüüsi aluseks olevad andmed on numbrilised (hinded, rahuloluküsitlused, kus vastajad annavad hinnangu etteantud skaalal jms). Statistilise analüüsi tegemiseks on mitmesuguseid programme, mis võimaldavad kiirelt töödelda varem sisestatud andmeid ja leida aritmeetilist keskmist, standardhälvet, usaldusväärsuse näitajaid, korrelatsiooninäitajaid jms. Lihtsamat andmete statistilist töötlemist saab teha ka Exceli tabeli abil, mis võimaldab näiteks välja arvutada aritmeetilise keskmise ja standardhälbe. Andmeid statistiliselt analüüsid tuleks julgelt kasutada tulemuste aritmeetilise keskmise esitamise kõrval ka teisi andmete analüüsi viise. Sageli on aritmeetiline keskmine üsna väheinformatiivne. Näiteks võib hinnete või mingi küsitluse tulemuste aritmeetiline keskmine olla sama täiesti erinevate andmete korral. Sama aritmeetiline keskmine 4,0 on järgmiste hinnete olemasolul: 444444 ja 333555. Erinevus tuleks siin välja standardhälbe kasutamisel, mis näitab, et teisel juhul on variatiivsus suurem.

Võrdlevanalüüs

Suhteliselt lihtne teostada, kui andmed on numbrilised. Sobib kasutamiseks rahuloluküsitluste tulemuste analüüsimisel, kui kasutatud on numbrilist skaalat. Eelduseks on, et enne on tehtud statistiline analüüs. Lihtsamat võrdlevanalüüsi saab teha näiteks kolmel tasandil.

- Numbrilise eesmärgiga võrdlemine – kui on olemas mingi varem püstitatud numbriline eesmärk, siis saab võrrelda, kas ja mil määral eesmärk saavutati. Võimalik on võrrelda nii oma seatud eesmärgiga kui ka riigi seatud eesmärgiga.
- Võrdlusgrupi keskmisega võrdlemine – kui on olemas sama meetodika alusel kogutud ja töödeldud andmed teiste kohta (kõigi laste keskmine tulemus, teiste õppeasutuste keskmine tulemus, poiste ja tüdrukute

tulemused eraldi), siis saab võrrelda, kus asutakse enda tulemustega võrdlusgrupi suhtes.

- Eri ajaperioodidel saadud tulemuste võrdlemine – kui on sama meetodika alusel korduvalt andmeid kogutud, siis saab hinnata, millised on aja jooksul toimunud muutused: kas tulemused on paranenud või halvemaks läinud, jäänud samaks või hoopis hüplevad.

SWOT-analüüs

Üks paremaid meetodeid mingi protsessi või nähtuse tugevuste ja nõrkuste kindlaksmääramiseks. SWOT-analüüs kujutab endast efektiivset meetodit süsteemi, protsessi või nähtuse eri külgede analüüsimiseks. SWOT-analüüsi kasutus toob tavaliselt piisavalt selgelt esile protsessi või nähtuse need küljed, kus oleks vaja muutusi ellu viia. SWOT-analüüsi nimetus tuleb vastavatest ingliskeelsetest sõnadest:

S (strongness)	TUGEVUSED
W (weakness)	NÕRKUSED
O (opportunities)	VÕIMALUSED
T (threats)	OHUD

Tugevused ja nõrkused iseloomustavad protsessi sisemiselt ning võimalused ja ohud on välised mõjutegurid. SWOT-analüüsi käigus leitakse protsessi või nähtuse tugevused. Tugevused on need sisemised mõjutegurid, millele tuleks edaspidises parendustegevuses toetuda ning mida tuleks edasi arendada ja võimendada. Nõrkused on seevastu sellised sisemised mõjutegurid, mida tuleb edasises parendustegevuses püüda kõrvaldada. Võimalused väliste mõjuteguritena võivad luua nende märkamise ja oskusliku ärakasutamise korral uusi tugevusi ja lahendusi nõrkuste kõrvaldamiseks. Ohud väliste mõjuteguritena võivad nende märkamata jätmise korral tekitada juurde nõrkusi või olemasolevaid nõrkusi süvendada. Seetõttu tuleb mõelda, kuidas väliskeskkonnast tulenevaid võimalikke ohtusid vältida.

Sisemised mõjutegurid	Välised mõjutegurid
TUGEVUSED Kuidas tugevdada?	VÕIMALUSED Kuidas ära kasutada?
NÕRKUSED Kuidas kaotada?	OHUD Kuidas vältida?

SWOT-analüüsi võib kasutada nii individuaalselt kui ka rühmatööna. SWOT-analüüsi tehes on väga oluline kogu protsessi **jälgitavus** igas etapis. Vajalik on ka see, et osalistel oleksid enne kogutud andmed.

- Kui SWOT-analüüsi tehakse **väikeses rühmas**, siis kindlasti peaks ruumis olema **pabertahvel** ja vahendid suurte paberite kinnitamiseks seinale. Keegi rühma liikmetest peab kõiki SWOT-analüüsi etappe protokollima pabertahvil. Kui paber saab täis, **kinnitatakse** see **seinale** kõigile nähtavas kohas ning jätkatakse uuel lehel. Seega peab taolise koosoleku jaoks kasutatavas ruumis olema piisavalt palju vaba seinapinda.
- Kui SWOT-analüüsi tehakse **suurema rühmaga**, näiteks **kogu kollektiiviga**, kus enam ei saa töötada ühes rühmas, siis on vaja samuti varuda suured paberilehed ning pabertahvlipliatsid. Kõigepealt leitakse igas rühmas ajurünnaku vormis *tugevused*. Need pannakse rühmatöö käigus kirja suurtele paberilehtedele. Seejärel kinnitatakse need seintele, või kui seinapinda paberilehtede kinnitamiseks ei ole, võib tõmmata üle ruumi pesunöörid, et suured paberid pesulõksudega nendele kinnitada. Selliselt saab näiteks toimida kooli aulas. Nüüd kannab iga rühm oma tulemuse teistele ette. Teised rühma liikmed võivad esitada täpsustavaid küsimusi, kuid lubatud ei ole kritiseerimine. Järgnevalt toimitakse samamoodi *nõrkustega* jne. Oluline on rõhutada, et kogu kollektiiviga SWOT-analüüsi tehes ei tohi loobuda rühmades tehtu ettekandmisest, selle jaoks tuleb igal juhul varuda aega.

SWOT-analüüsi käigus leitud tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid saab edasi kasutada nüüd juba parendustegevuste kavandamisel mitme muu meetodi abil. Üheks selliseks meetodiks on näiteks *põhjuse-tagajärje maatriksi* meetod. Kuid SWOT-analüüsi tabelisse kantud tulemusi saab analüüsida ka *SWOT-analüüsi maatrikstabeli* abil, püüdes leida vastuseid teatud küsimustele, mis on toodud järgnevas tabelis.

SWOT-analüüsi maatrikstabel		
	Võimalused	Ohud
Tugevused	1. Kuivõrd leitud tugevused võimaldavad ära kasutada väliskeskkonnast tulenevaid võimalusi?	2. Kuivõrd leitud tugevused võimaldavad vastu seista võimalikele ohtudele?
Nõrkused	3. Kuivõrd leitud nõrkused takistavad väliskeskkonnast tulenevate võimaluste ärakasutamist?	4. Kuivõrd leitud nõrkused takistavad võimalikele ohtudele vastu seismist?

SWOT-analüüsi tulemuste põhjal saab leida tegevused, mis võimaldavad nõrku külgi neutraliseerida, kasutades tugevaid külgi. Samuti saab kavandada võimalikud tegutsemise variandid arengu tagamiseks tulenevalt muutustest väliskeskkonnas, näiteks tegevused, mis toetuvad tugevustele, et vähendada võimalikke väliskeskkonnast tulenevaid riske. SWOT-analüüsi maatrikstabeli abil saab määratleda:

- peamised **arengusuunad** (tuleneb vastustest küsimusele kasti 1 SWOT-analüüsi maatrikstabelis) ja
- peamised **probleemid** ehk parendusvaldkonnad (tulenevad vastustest küsimustele kastides 2, 3 ja 4 SWOT-analüüsi maatrikstabelis).

Kokkuvõtteks, SWOT-analüüs võimaldab vastata järgmistele olulistele küsimustele.

- Kas analüüsijate arvates on olemas sisemisi tugevaid külgi, millele tuginedes saab üles ehitada piisavalt elujõulise arengustrateegia?
- Millised nõrgad kohad peab loodav arengustrateegia kõrvaldama?
- Kas olemasolevad nõrkused välistavad mõningad kindlad arengu võimalused?
- Milliste võimaluste jaoks on ressursse, et muutusi tehes saavutada edu?
- Millistele ohtudele peab kõige rohkem tähelepanu pöörama?

Kalaluu diagramm

Sobib kasutamiseks, kui on vaja välja selgitada probleeme ehk nõrkusi, leida nende iseloomulikke tunnuseid, teha kindlaks nii põhjuste sümptomid kui ka nende kõrvaldamise võimalused. See meetod sobib probleemi esialgseks analüüsiks, näiteks SWOT-analüüsi kõrval. Probleemide lõplikuks määramiseks tuleks siiski kasutada teisi ja süstemaatilisemaid meetodeid, nagu *põhjuse-tagajärje matriksi* meetod või *Pareto analüüs*.

Kalaluu diagrammi kasutamisel tuleb järgida alltoodud samme.

- Kõigepealt tuleb formuleerida probleem ja kirjutada töölehele pealkiri.
- Probleem ehk tagajärg kirjutatakse joonise paremal pool olevasse kala peasse.
- Arutelu käigus selgitatakse välja peamised probleemi mõjutavad karakteristikud ehk eristavad tunnused ja põhjused ning jaotatakse need rühmadesse (soovitavalt kuni kaheksa). Iga karakteristiku ja põhjuste rühma jaoks joonistatakse üks kalaluu haru. Iga haru otsas olevasse kasti kirjutatakse leitud tunnuste ja põhjuste rühma koondnimetus.
- Iga suurt haru laiendatakse keskmiste, väiksemate ja veel väiksemate kalaluu harudega, tuginedes rühma liikmete ettepanekutele, mis leitakse ajurünnaku käigus. Arutelu käigus tuleks iga esile kerkinud karakteristiku või põhjuse juures küsida: „Miks see juhtub?“, et jõuda probleemi algpõhjuseni. Vastused kirjutatakse luu harudele.
- Kalaluu diagrammi laiendamiseks võib kasutada ka sellist meetodit, mille puhul kõigile rühma liikmetele antakse võrdne arv väikseid paberilipikuid (näiteks isekleepuvad paberid, igähele 30–50) ning grupi iga liige kirjutab lipikutele faktoreid, mis tema arvates mõjutavad probleemi. Seejärel pannakse kõik lipikud lauale ja ühiselt grupeeritakse need rühmadesse. Nendest gruppidest saavad kalaluu väikesed harud. Edasi grupeerides saadakse keskmised ja suured harud. Grupeeritud lipikud asetatakse kalaluu diagrammile, mis on vormistatud suurele paberilehele.
- Tulemusi tõlgendades tuleb püüda otsida korduvaid põhjusi ning faktoreid, mis mõjutavad probleemi kõige rohkem. Tegelemine peamise põhjuse kõrvaldamisega võimaldab suurema tõenäosusega kõige efektiivsemalt lahendada probleemi. Samuti tuleb mõelda selle üle, mida teha nende ideedega, mis antud diagrammis kuhugi ei sobinud: kas neid on otstarbekas talletada ja kasutada edaspidi või heita kõrvale.

Pareto analüüs

Meetod võimaldab saavutada grupis konsensust selles, millised leitud probleemide põhjused on kõige olulisemad. Pareto analüüsi (nimi on saadud Itaalia majandusteadlase Vilfredo Pareto järgi) loogika põhineb järgneval. Kui on leitud loetelu mingi nähtuse või protsessi probleemide tunnustest või põhjustest, siis suure tõenäosusega võib väita, et sellest loetelust suurem hulk (80%) vigadest, mittevastavustest, probleemidest jms on tingitud vähestest põhjustest (20%). Seega on põhiküsimus selles, kuidas leida üles need 20% probleemide põhjustest, millega tegelemine annab kõige suuremat efekti. Pareto analüüsi tulemused esitatakse enamasti nn Pareto diagrammina. Pareto analüüsi grupis tehes on otstarbekas järgida alltoodud samme.

- Esmalt tuleb määratleda probleem, mida grupis hakatakse analüüsima.
- Iga grupiliige saab 3–5 paberilipikut, millele paneb kirja enda arvamused (näiteks selle kohta, millised probleemid on uuritavas valdkonnas kõige olulisemad; millised ideed või probleemi lahendused on kõige sobivamad vms). Iga lipikule pannakse kirja ainult üks probleem, lahendus või idee.
- Otsustada tuleb ka see, kas lipikuid täites tuleb määratleda pakutud probleemide, lahenduste või ideede järjestus. Järjestust saab määratleda antud punktide abil. Kõige tavapärasem on selline lahendus, et järjestatakse nn prioriteetsuse printsiibil: kõige prioriteetsem variant saab 1 punkti, järgmine 2 punkti jne. Kui aga soovitakse eelistusi rõhutada, siis võiks kasutada progressiivset skaalat. Kolme valikuga variandi korral võiks saada kõige suurem eelistus näiteks 5 punkti, järgmine 2 punkti ja kolmas 1 punkti. Viie valikuga skaala korral võiks saada esimene eelistus 8 punkti, järgmine 5 punkti, kolmas 3 punkti ning järgmised vastavalt 2 ja 1 punkti. Samas võib loobuda üldse järjestuse määramisest, sellisel juhul on aluseks esitatud probleemi, lahenduse või idee sagedus.
- Kui järjestus määratakse varem leitud loetelude põhjal, mis on leitud *SWOT-analüüsi*, *kalaluu diagrammi kasutades*, siis tuleb vastavad lipikud eraldi kuhjadesse sorteerida ning punktid kokku arvutada. Kui aga Pareto analüüsi tehakse olukorras, kus ei ole enne probleemi, selle lahenduste või ideede kohta loetelusid koostatud, tuleb saadud tulemused ka rühmitada ning lähedased teemad omavahel kokku panna.
- Kui tulemused on kokku arvatud, siis joonistatakse teljestik. Vertikaaltelele märgitakse punktid ning horisontaaltelele probleemid, lahendused või ideed. Kõige esimeseks märgitakse kõige rohkem punkte saanud probleem, lahendus või idee, järjekorras järgmisele kohale teise koha

punktide arvuga probleem, lahendus või idee jne. Tulemused joonistatakse tulpdiaagrammina, kusjuures tulpades võib summeerida punktide arvud ja probleemi, lahenduse või idee esitamise sageduse tulemused omavahel ja esitada ühtse tulbana

Põhjuse-tagajärje seoste leidmine maatriksmeetodil

Tegemist on hea meetodiga konsensuse saavutamiseks grupis prioriteetide määratlemisel. Meetodi positiivseks küljeks on see, et prioriteete määratledes analüüsitakse probleemi algosakeste tasemel ning selle tõttu mõjutab emotsionaalne ja intuiitiivne lähenemine lõpptulemust oluliselt vähem. Võrreldes Pareto analüüsiga on negatiivseks küljeks oluliselt suurem ajakulu.

Meetodit sobib kasutada, kui enne on leitud mingil teisel meetodil (näiteks *SWOT-analüüs, kalaluu diagramm, ajurünnak, 635-meetod*) probleemide ring, kuid nüüd on vaja välja selgitada neist kõige olulisem (prioriteetne) probleem.

Põhjuse-tagajärje seoste leidmist maatriksmeetodil kasutatakse varem leitud probleemide seast peamiste põhjuslike probleemide ja nende peamiste tagajärgede leidmiseks. Põhjuse-tagajärje seoste maatriks aitab põhjuseid ja tagajärge graafiliselt kujutada. Põhjuse-tagajärje seoste maatriks on abiks, kui

- probleemi peamised põhjused on teadmata;
- puuduvad kriteeriumid peamiste põhjuste äratundmiseks;
- on esile toodud arvukalt vastastikuselt seoses olevaid probleeme, kuid raskusi valmistab probleemi tunnuste eraldamine probleemi põhjustest;
- napid ressursid nõuavad hoolikalt läbimõeldud tegutsemist, et tagada kõige suuremat tulemuslikkust vähete võimaluste korral.

Põhjuse-tagajärje seosed on esitatud maatriksina. Põhjuse-tagajärje seoste maatriks aitab kindlaks teha, milliste probleemide lahendamine ja takistuste kõrvaldamine antud valdkonnas oleks kõige kasulikum. Põhjuse-tagajärje seoste maatriksi abil saab tuua välja peamised põhjused, mis mõjutavad teisi probleeme ja millega peaks eelkõige tegelema.

Meetodit võib kasutada nii individuaalselt kui ka rühmades. Selle meetodi kasutus rühmades võimaldab suure tõenäosusega saavutada tulemuse suhtes üksmeelt ning loob sellega eeldused probleemi efektiivseks lahendamiseks. Soovitav rühmade suurus ei tohiks olla üle kuue inimese. Rühma suurus peab olema selline, et rühmaliikmed oleksid reaalses suhtelises omavahel suhtlema ja keegi ei jääks kõrvaltvaatajaks. Rühmadele võib ette anda tühjad

töölehed (täitmata maatriksid A4 paberilehel), kuid töölehe võib koostada ka rühmatöö käigus.

Varem leitud probleemid kirjutatakse maatriksi ridadele ja veergudele (veergudel võib kasutada ainult numbreid). Tekib nn *turniiritabel*. Nüüd hakatakse otsima seoseid probleemide vahel kahe probleemi kaupa. Igasse tühja kasti joonistatud nool näitab seost kahe probleemi vahel. Otsitakse, kumb probleemidest on põhjus, kumb tagajärg. Nool tõmmatakse nii, et see tuleb põhjuse poolt ja suundub tagajärje poole. Selliselt tuleb läbi vaadata kõik kastid ühel pool maatriksi diagonaali. Tabelisse tohib joonistada ainult ühesuunalisi nooli. Kahesuunaliste noolte vältimiseks tuleb rühmas otsustada, milline on olulisemaks põhjuseks ka siis, kui esmapilgul tunduvad mõlemapoolsed seosed olevat võrdsed. Kui rühm kahe probleemi vahel seost ei leia, siis ei ole ka noolt vaja joonistada.

Tööleht põhjuse-tagajärje seoste leidmiseks (A4)

Probleemid	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Kokku ←	Kokku ↑	Kokku seoseid
1.													
2.													
3.													
4.													
5.													
6.													
7.													
8.													
9.													
10.													

Kui maatriksis on ühel pool diagonaali põhjuse-tagajärje seosed leitud, siis tuleb „peegeldada“ nooled ka teisele poole diagonaali. Teisel pool diagonaali peavad nooled olema vastupidise suunaga. Seejärel täidetakse maatriksi viimased veerud, lugedes maatriksis kokku probleemist välja minevad ja sisse tulevad nooled. Saadud tulemuse põhjal saab otsustada, millised probleemid on põhjused ning millised on tagajärjed. Mõistlik on tegelda põhjuste kõrvaldamisega, siis kaovad tagajärjed iseenesest. Probleemid, mille juurest väljub kõige enam nooli, loetakse peamisteks põhjusteks. Need ongi takistused, mille kõrvaldamine oleks kõige mõttekam. Kõige suurema sisenevate noolte arvuga probleemid on peamisteks tagajärgedeks. Need peaksid kaduma iseenesest, kui kõrvaldada põhjuslikud probleemid. Rõhutada tuleb seda, et kõik lahendu-

sed on olulised, ka need, mis esmapilgul üksteisele vastu käivad. Meetodi mõte seisneb selles, et leppida rühmas kokku ja saavutada konsensus selles, milline on kõige olulisem probleem. Kui kõige olulisemad probleemid on leitud, siis saab mingeid teisi meetodeid kasutades hakata nendele lahendusi otsima.

Tulu-kulu analüüs

Meetodit sobib kasutada, kui enne on leitud mingil teisel meetodil (näiteks *põhjuse-tagajärje seoste maatriksi* abil) prioriteetne probleem ning on genereeritud selle probleemi lahendamiseks võimalikult palju alternatiivseid lahendusi (näiteks *ajurünnaku* abil). Meetod sobib kasutamiseks väiksemates gruppides (kuni 8 inimest).

Meetodi kasutamisel tuleks järgida alltoodud samme.

- Grupiliikmete seast valitakse protokollija. Lahendusi, mida hakatakse hindama, võiks olla vähemalt 3–5. Iga lahendusvariant kirjutatakse eraldi suurele paberilehele nii, et lahenduse alla jääb vaba ruumi. Lehed kinnitatakse seintele kõigile nähtavatesse kohtadesse.
- Nüüd leitakse rühmatööna igale lahendusele selle tugevused (+) ja nõrkused (-). Need kirjutatakse lahenduse alla tulpadesse.

Lahendus 1	Lahendus 2	Lahendus 3	Lahendus 4	Lahendus 5
+ -	+ -	+ -	+ -	+ -

- Seejärel annab iga osaleja lahendustele hinnangu, tuginedes leitud positiivsetele ja negatiivsetele külgedele. Iga grupiliige peab otsustama, milline lahendustest on kõige tulusam. Tulu-kulu arvestuse puhul ei ole tegemist ainult rahaliste ega materiaalsete ressursside arvestamisega, vaid arvestada tuleb ka ajaga, mis kulub lahenduse elluviimiseks, inimeste energia kuluga jms. Leitud positiivsed ja negatiivsed küljed aitavad seda otsust teha. Lahendustele hinnangut andes paneb iga grupiliige lahendused pingeritta. Kõige tulusam projekt saab kõige rohkem punkte ja kõige vähem tulusama lahenduse punktide vahe on 2 punkti, järgnevatel 1 punkt. Näiteks, kui hinnata tuleb viit lahendust, siis kõige tulusam lahendus saab 7 punkti, järgnev 5 punkti, kolmandal kohal olev lahendus 3 punkti ning kaks viimast vastavalt 2 ja 1 punkti.
- Kõikide grupiliikmete punktid kirjutatakse pabertahvlile vastava lahenduse alla ning punktid summeeritakse. Järgnevalt vaadatakse saadud tulemus üle ja kui kõik on tulemusega nõus, siis võetakse vastu otsus. Kui parim lahendus teiste seast selgelt ei eristu, siis püütakse grupis arutades jõuda konsensusele.

Parima lahenduse hindamise maatriksmeetod

Probleemi *parima lahenduse hindamise maatriksmeetodi* eesmärk on leida sõnastatud lahenduste seast parim määratletud probleemi lahendamiseks. Seejärel saab asuda koostama konkreetset tegevusplaani.

Probleemi *parima lahenduse hindamise maatriksmeetod* on sobiv kasutamiseks, kui:

- piiratud ressursid ei võimalda kasutada kõiki pakutud lahendusi määratletud probleemi tegelikult lahendamiseks ja
- puudub üksmeel selles, millised pakutud lahendused võimaldavad probleemi tegelikult lahendada.

Probleemi *parima lahenduse hindamise maatriksmeetod* koosneb järgmistest sammudest.

- Enne peab olema sõnastatud probleem, ning sellele probleemile on leitud võimalikult palju (vähemalt 3–5) lahendusi.
- Esmalt leitakse kriteeriumid, mille alusel hakatakse lahendusi hindama. Enamasti on need **hindamiskriteeriumid** järgmised:
 - kas lahendus on ellu viidav olemasolevate inimestega,
 - kas lahendus võimaldab probleemi terviklikult lahendada,
 - kas lahendus on kiiresti ellu viidav,
 - kuivõrd kulukas on lahendus,
 - kas lahendus mõjub elluviijate mainele positiivselt.
- Järgnevalt hinnatakse leitud kriteeriumide olulisust ning arvutatakse leitud kriteeriumide koefitsiendid.
- Nüüd toimub lahenduste hindamine (pingerea koostamine) iga kriteeriumi korral eraldi ning tulemused korrutatakse antud kriteeriumi koefitsiendiga.
- Kui lahendused on hinnatud igast kriteeriumist lähtuvalt eraldi, siis kantakse tulemused koondtabelisse ja summeeritakse. Saadakse pingerida, mis on aluseks lõpliku otsuse tegemisele.
- Lõpuks leitakse arutelu teel, arvestades saadud pingerida, milline saadud lahendus on sõnastatud probleemiga tegelemiseks parim, ning ühiselt tuleb otsustada, millised lahendused viiakse ellu.

Ajurünnak

Ajurünnak on sobiv meetod küllalt kiiresti ja loovalt määratleda probleeme, leida probleemide põhjusi ning genereerida lahendusi. Ajurünnakut võib kasutada kombineerituna mitme muu analüüsimeetodiga, nagu näiteks *SWOT-analüüs* ja sellele järgnev *põhjuse-tagajärje seoste maatriksmeetod*, *tulu-kulu analüüs*, *kalaluu diagramm*, *Pareto analüüs*.

Ajurünnakut saab korraldada nii **individuaalselt** kui ka **grupis**. **Individuaalse ajurünnaku** korral leitakse probleemile lahendusi individuaalselt. Järgnevalt korjatakse individuaalselt genereeritud ideed kokku ning keegi

süsteemiseerib need. Individuaalse ajurünnaku korral võib saavutada küll laia ideede ulatuse, kuid puuduseks on asjaolu, et selline metoodika ei võimaldada leitud ideid grupis edasi arendada. **Grupi ajurünnak** võimaldab ideid üheskoos edasi arendada ning leida ka lahendusi, mida keegi eraldi poleks leidnud. Grupi ajurünnaku puhul on rühma optimaalne suurus 4–12 inimest. Mida suurem on rühm, seda kitsam peab olema teemavaldkond. Individuaalset ja grupi ajurünnakut saab ka kombineerida: esmalt leiab igaüks probleemile individuaalselt võimalikult palju lahendusi ning seejärel arutatakse need koos läbi ja arendatakse edasi.

Ajurünnaku jaoks grupis on vajalikud **pabertahvel** või suured paberilehed, mida saab seintele kinnitada. Rühmas tuleb valida protokollija, kelle ülesandeks on kõik ideed pabertahvile kirja panna. Enne tuleks kokku leppida ka ajas, mille jooksul ideid genereeritakse. Siiski on tähtis märkida, et oluline on paindlikkus. Kui soovitakse saavutada konsensust, s.t otsust, mis on piisavalt vastuvõetav kõigile, on vaja varuda küllalt aega ning tagada kõikide grupiliikmete ärakuulamine. Selleks, et tagada ajurünnaku käigus inimeste avatus ja soodustada loomingulisust, on väga oluline, et ajurünnaku käigus ideede genereerimise ajal ei **toimuks mitte ühegi idee kritiseerimist**. Kõige sagedam ajurünnaku ebaõnnestumise põhjus on see, et hakatakse ideede genereerimise ajal andma esiletõudud ideedele hinnanguid. See võib võtta grupiliikmetelt julguse edaspidi enda „tooreid“ või lennukaid ideid välja öelda.

Ajurünnaku korraldaja põhiülesanded

- Tuleb jälgida, et ajurünnaku käigus püsitaks kokkulepitud **teema juures**. Endale tuleb pidevalt esitada küsimus, milline on ajurünnaku teema või probleem, millele lahendust otsitakse. Selleks, et ei kaldutaks teemast kõrvale, tuleb probleem kirjutada suurele paberilehele ja kinnitada seinale kõigile nähtavas kohas.
- Samuti tuleb veenduda, kas ajurünnak kui meetod on kõigile rühmaliikmetele tuttav ning kas ajurünnaku korraldamise põhimõtted on kõigile teada. Selleks et vältida ebakõlasid, tuleks iga kord, kui grupp tuleb kokku ajurünnaku abil oma probleemile lahendusi otsima, üle korrata peamised ajurünnaku reeglid. **Reeglid**, mida rühmaliikmed peaksid ajurünnaku käigus järgima ja mida tuleks ajurünnaku alguses üle korrata, on järgmised:
 - rühma iga liige võib välja tuua mis tahes ajal mis tahes mõtte;
 - mõtteid väljendatakse lühidalt;
 - iga mõte on sobilik, mida loovam ja ootamatum see on, seda parem;

- kriitika ja hinnangute andmine pole ajurünnaku ajal ühegi idee või mõtte suunas lubatud;
- pikemad põhjendused ja selgitused saab anda pärast ajurünnakut;
- mida rohkem mõtteid ja ideid välja öeldakse, seda parem;
- kõik mõtted ja ideed kirjutatakse üles;
- mõtteid ja ideid talletatakse kindla kellaajani;
- mida väiksem on rühm, seda aktiivsem peab olema selle iga liige.
- Ajurünnaku korraldajal tuleb jälgida, et grupp ei peaks muretsema organisatoorsete küsimuste pärast, s.t et kõik rühmatöökäes vajalik on olemas.
- Ajurünnaku korraldaja peab hoolitsema selle eest, et rühmas säiliks tööine ja loominguline meeleolu. Selleks peab ajurünnaku korraldaja silmas pidama järgmist.
 - Tuleb varuda piisavalt aega ajurünnaku edukaks korraldamiseks. Pigem tuleb aega planeerida varuga, sest kiirustamine ei anna häid tulemusi.
 - Hoolitseda tuleb selle eest, et rühm teaks ajapiire ega kaotaks töö käigus indu, hoogu ega julgust.
 - Jälgida tuleb seda, et keegi ei hakkaks kedagi grupiliikmetest kritiseerima. Sellises olukorras tuleb meelde tuletada reegleid.
 - Hoolitseda tuleb selle eest, et kõik osaleksid grupitöös. Tagasihoidlikumatelt tuleb arvamusi küsida ja võimaldada neil oma arvamust avaldada. Mõnikord tuleb aktiivsemaid grupiliikmeid pisut pidurada, et nad kuulaksid ka teisi.
 - Tagada tuleb see, et grupiliikmed näeksid oma töö tulemust. Kõik ideed tuleb fikseerida pabertahvil, et iga grupiliige näeks, et tema idee ei lähe kaduma.
 - Tuleb hoolitseda selle eest, et säiliks hea tuju. Ka kõige „veidramad“ ideed tuleb kirja panna.

Ajurünnaku korraldamiseks grupis on kolm peamist võimalust.

- Esiteks võib ajurünnakut korraldada **frontaalselt**, s.t osalejad pakuvad ideid välja vabas järjekorras ning selliselt fikseeritakse need ka pabertahvile. Probleemiks võib siin saada asjaolu, et osa ideid läheb kaduma, kuna keegi domineerib või grupp ei suuda ükshaaval rääkida.
- Teiseks võib ajurünnakut korraldada nn **järjekorra meetodil**, s.t ajurünnaku korraldaja annab grupiliikmetele sõna järjekorras ning märgib selles järjekorras üles ka ideed. Kui mõnel osalejel ei ole sellel hetkel, kui järg

temani jõuab, ühtegi ideed öelda, siis võib ta ka vahele jääda. Positiivseks küljeks selle variandi korral on see, et nii saab vältida grupis kellegi domineerimist ning kõigile on tagatud võrdne võimalus oma ideid kuuldavale tuua. Negatiivseks küljeks on aga asjaolu, et selline lähenemine võib pärssida grupiliikmete osalussoovi ning soodustada passiivsust, sest oma järjekorra ootamine võib tunduda mõnele grupiliikmele tüütuna.

- Kolmandaks võib ideede kokkukogumiseks kasutada **kirjalikku** meetodit. Sellisel juhul jaotatakse grupiliikmetele paberilipikud ning palutakse iga idee kirjutada ühele lipikule. Seejärel korjatakse lipikud kokku ning rühmitatakse. See meetod sobib eelkõige siis, kui lahendamist vajav probleem on tundlik ning soovitatav on tagada töö käigus teataval määral grupiliikmete anonüümsus. Samuti saab seda lähenemist kasutada juhul, kui grupis on tõsine konflikt, ning ka suurte gruppide korral. Puuduseks on aga asjaolu, et selline lähenemisviis on aeganõudev: lipikud peab keegi kokku korjama, süstematiseerima ning vormistama kõigile nähtavaks tulemuseks.

635-meetod

635-meetodit sobib kasutada, kui on mingi probleem, millele kavatsetakse otsida lahendusi. See on analoogne meetod ajurünnakuga, kuid kirjalik. Meetodi nimetus tuleneb meetodi struktuurist: **6** osalejat panevad kirja **3** võimalust **5** minuti jooksul. Sobib kasutada probleemide lahendamisel siis, kui on vaja ideid genereerida.

Meetodi kasutamisel moodustatakse 6-liikmeline grupp või grupid. Iga grupiliige saab valge A4 paberilehe ning paneb 5 minuti jooksul paberile kirja 3 ideed. 5 minuti möödudes antakse paber edasi naabrile, kes tutvub kirjapandud ideedega ning lisab viie minuti jooksul enda kolm ideed või arendab varem kirja pandud ideid edasi. 5 minuti pärast antakse taas lehed edasi naabrile, kuni lehed on grupi kõikide liikmete juurest läbi käinud. Järgnevalt vaatab grupp saadud ideed ühiselt üle ning kui grupe on moodustatud rohkem kui üks, siis teeb iga grupp teistele kokkuvõtte oma töötulemustest. Meetodi kasutamine võtab aega 30 minutit ning teoreetiliselt võib saada kokku $6 \times 3 \times 6 = 108$ ideed. Tegelikult tuleb neid vähem, sest alati ei tarvitse 5 minuti jooksul mõnel grupiliikmel ühtegi ideed pähe tulla ja seetõttu panakse ideid vähem kirja. Samuti võivad ideed hakata korduma ja viimastes ringides võib suurem jagu aega kuluda teiste ideede uurimisele.

Võrreldes meetoditega, mille puhul toimub arutelu ja diskussioon (näiteks ajurünnak), on 635-meetodi eelised otsustusprotsessis ideede genereerimisel järgmised:

- tänu kindlale struktuurile hoiab aega kokku;
- vähem on kõrvalisi segajaid ja võimalusi ülesandest kõrvale kalduda;
- vähem esineb vaidlusi;
- ideede genereerimise ajal ei saa keegi anda hinnanguid;
- keegi ei saa domineerida;
- ka tagasihoidlikumad grupiliikmed saavad ennast väljendada;
- kirjaliku ajurünnakuga võrreldes on üheks eeliseks see, et iga grupiliige saab teiste esitatud lahendusi või ideid edasi arendada.

Kontent- ehk sisuanalüüs

Meetod on vajalik juhtudel, kui uuringu käigus kogutakse kirjeldavaid tekste või märksõnu, ja seda saab kasutada näiteks intervjuude, vestluste puhul. Kontentanalüüsi abil võib analüüsida nii kirjalikke kui ka suulisi tekste (lindistatult). Viimasel juhul printitakse suuline tekst kirjalikuks. Kvalitatiivsete andmete puhul kasutatakse saadud info analüüsimiseks kõige sagedamini grupeerimist ehk rühmitamist, kas varem määratletud sisuühikute põhjal või kujundatakse need saadud materjali põhjal. Analüüsitakse ainult tekstis sõnaselgelt väljendatud sisu, mitte aga „ridade vahel“ leiduvat. Grupeeritud materjali põhjal tehakse järeldusi ja üldistusi. Kontentanalüüsi tulemusi võib ka kvantitatiivselt väljendada, s.t teksti sisu numbrilise väärtusega mõõta, kui see on asjakohane.

PEST-analüüs

PEST-analüüsi, mida on täiendatud õigusaktide analüüsiga, tuntakse ka SLEPT-analüüsina. Analüüsi on täiendatud, nn STEEPLE- ja STEEPLED-analüüsides käsitletakse vastavalt haridusnäitajaid ning haridus- ja rahvastikunäitajad. Analüüsi nimi tuleneb ingliskeelsetest sõnadest: *political*, *economical*, *social* ja *technological*. Kuigi algselt kasutusel majandussektoris, võimaldab meetod efektiivselt toetada avaliku sektori tegevust, sealhulgas haridusvaldkonda. Majandussektoris on analüüs osa ettevõtte väliskeskkonna analüüsist, mis tehakse ettevõtte strateegilise analüüsi või turu-uuringute ettevalmistamise käigus. Analüüs annab ülevaate väliskeskkonda kirjeldavatest eri teguritest, millega ettevõtte peab arvestama. Analüüs on töövahend mõistmaks muutusi turul, hindamaks ettevõtte positsiooni ja võimalusi ning kavandamaks ettevõtte tegevust.

Haridusalal, sealhulgas konkreetselt õppeasutuses võimaldab meetod hinnata lapse/õpilase/ühiskonna vajadusi ning tuua esile olulised probleemid ja võimalused.

PEST-analüüsis hinnatakse:

- poliitilisi mõjureid – poliitilised kokkulepped, jõustunud õigusaktid nii riigi kui ka õppeasutuse tasandil;
- majanduslikud mõjurid – majanduskasv, sissetulekute prognoos, investeeringud, kokkuhoiuvajadused;
- sotsiaalsed mõjurid – õpilaskontingendi demograafiline situatsioon, hariduse ja kultuuri väärtused ja üksikisiku nn tarbimisharjumused, ühiskonna väärtused;
- tehnoloogilised mõjurid – tehnoloogiate areng, mis aitab rakendada näiteks e-õpet, ökoloogilist säästlikkust jne.

Meetod on kasutusel ka nii-öelda eeltööna SWOT analüüsiks.

Meetodi kasutamine

- Paiguta lehe eri nurkadesse mõjurite grupid: vasakule üles poliitilised, paremale üles majanduslikud, alla vasakule sotsiaalsed ja alla paremale tehnoloogilised.
- Loo seosed teineteist mõjutavate mõjurite vahel (nt sissetulekute suurendamine võimaldab panustada e-õppe arengusse).
- Leia seosed, mis on tugevamad ja mõjutavad organisatsiooni tugevamini, neist pead kõige teadlikum olema.
- Kanna olulisemad tulemused üle SWOT-analüüsi võimaluste ja ohtude lahtritesse vastavalt nende iseloomule ja antud hinnangutele.

NB! See, kui suutlik oled sa nendele välismõjuritele reageerima, tuleneb SWOT-analüüsi organisatsiooni sisekeskkonna analüüsist. Väliskeskkonna muutuste eiramine pärsib pikemas perspektiivis asutuse arengut.

Lisa 2. Näiteid andmete kogumise vormide kohta

Grupitöö vaatlusleht 1

Millisel viisil kujunes juhtimine ülesande lahendamisel?

- keegi võttis endale ise juhirolli
- juht valiti rühmatöö alguses
- grupil oli mitu juhti
- grupil puudus kindel juhtimine

Kuidas kujunes rühmas tööjaotus? Millised meeskonna rollid olid esindatud?

Millistele tegevustele kulutati kõige rohkem aega?

Kuidas arenes meeskonna liikmete initsiatiiv?

Kas kõik meeskonna liikmed olid kaasatud eesmärgi saavutamisse?

Kas rühmas jagati ka tunnustust üksteisele ja kuidas seda tehti?

Kas rühmas esines konflikte? Milles need seisnesid?

Mida väljendas ülesande sooritamise ajal rühma liikmete kehakeel?

Grupitöö vaatlusleht 2

Käitumine	Grupiliikmed				
	A	B	C	D	E
Teiste ideede ja arvamuste toetamine					
Teistelt grupiliikmetelt nende arvamuste küsimine					
Eesmärgi täpsustamine					
Püüd otsustada enamuse arvamuse toel					
Teistelt faktide ja tõenduste küsimine					
Teiste ideede ümbersõnastamine ja kokkuvõtmine					
Teiste ideede kritiseerimine ja nõustumatus nendega					
Teiste grupiliikmete kritiseerimine					
Eri seisukohtade eristamine					
Eri seisukohtades ühisosa leidmine					
Muu					

Rühmatöö hindamise küsimustik nr 1

Palun hinnake järgmisi väiteid, mõeldes rühmatööle:

1. Tundsin, et rühmatöö ajal teised grupi liikmed püüdsid igati arvestada minu arvamuste ja ettepanekutega.

Ei ole üldse nõus 1 2 3 4 5 Täiesti nõus

2. Rühmatööl kasutasime aega ratsionaalselt.

Ei ole üldse nõus 1 2 3 4 5 Täiesti nõus

3. Meie grupi tulemus on väga hea, väga kvaliteetne.

Ei ole üldse nõus 1 2 3 4 5 Täiesti nõus

4. Rühmatöös olin kohe algusest kuni lõpuni pidevalt aktiivne ja huvitatud ülesande lahendamisest.

Ei ole üldse nõus 1 2 3 4 5 Täiesti nõus

5. Tundsin, et minu oskused probleeme lahendada arenesid selle ülesande sooritamise käigus edasi.

Ei ole üldse nõus 1 2 3 4 5 Täiesti nõus

Rühmatöö hindamise küsimustik nr 2

Palun hinnake järgmisi väiteid, mõeldes rühmatööle:

1. Tundsin, et rühmatöö ajal püüdsid teised grupi liikmed igati mind kuulata ja mõista minu seisukohti.

Üldse mitte 1 2 3 4 5 6 7 Täielikult

2. Kuivõrd ma tundsin, et sain mõjutada grupi otsust.

Üldse mitte 1 2 3 4 5 6 7 Täielikult

3. Kuivõrd olen nõus grupi otsusega.

Üldse mitte 1 2 3 4 5 6 7 Täielikult

4. Kuivõrd rahul olen enda töötamisega rühmas.

Üldse mitte 1 2 3 4 5 6 7 Täielikult

5. Kuivõrd ma ise rühmatöö käigus õppisin ja sain teada midagi uut.

Üldse mitte 1 2 3 4 5 6 7 Palju

Kaks omadussõna, mis iseloomustavad hetkel minu tundeid pärast toimunud rühmatööd:

Tagasiside õppeprotsessi kohta nr 1

Palun lõpetage järgnevad üskõik millisel Teile sobival viisil.

Tänases tunnis tundsin ennast ...

Mind üllatas ...

Mulle meeldis ...

Mulle ei meeldinud ...

Nüüd ma tean ...

Nüüd ma oskan ...

Ma soovin, et meil oleks olnud aega ...

Tahan teada rohkem ...

Sain iseenda kohta teada ...

Sain enda kaaslaste kohta teada ...

Tahan veel öelda, et ...

Tagasiside õppeprotsessi kohta nr 2

Palun vastake järgmistele küsimustele, pidades silmas õppeprotsessi antud õppeaines lõppenud veerandil/kursusel.

Mis Teile lõppenud õppeveerandil antud õppeaine õppimise käigus meeldis?

Mis Teid häiris?

Tahan veel öelda, et ...

Nimi:

Esinemise vaatlusleht

Esineja:

Element	Tähelepanekud
Struktuurist kinnipidamine	
Usutavus	
Näitvahendite kasutamine	
Sisu meeldejäävus	
Hääle varieeruvus	
Olulise esiletoomine	
Õhkkond (huumori kasutamine)	
Kuulajate kaasamine	
Esinemise stiil (žestid, liikuvus vms)	
Märkmete kasutamine	
Silmside kuulajatega	

Mis oli esinemise juures väga hea? Esinemise tugevad küljed:

Soovitused:

Kokkuvõte enda esinemisest

1. Kuidas ennast tundsin, kui esinemiseks valmistusin?
2. Milliseid võtteid kasutasin, et saavutada kuulajate tähelepanu?
3. Mis minu esinemise juures minu arvates õnnestus?

4. Mis mulle tundub, et on minu tugevused esinemisel?

5. Mis on mulle esinemise juures raske, mis ei meeldi?

6. Kui saaksin oma esinemist korrata, mida teeksin teisiti?

7. Mida õppisin antud harjutusest edaspidiseks?

Meeskonnatöö oskuste analüüsimine grupis

Meeskonnatöö oskused		Individuaalselt		Grupis	
		On/ei ole olemas (+/-)	Pingerida (1-12)	On/ei ole olemas (+/-)	Pingerida (1-12)
1.	Pingevaba õhkkonna loomine				
2.	Vajaliku informatsiooni leidmine				
3.	Uute ideede genereerimine				
4.	Üksteise toetamine				
5.	Konsensusele jõudmine				
6.	Kõigi meeskonnaliikmete kaasamine				
7.	Väljastpoolt gruppi abi hankimine				
8.	Üksteise kuulamine				
9.	Ajast kinni pidamine				
10.	Grupimälu säilitamine				
11.	Efektive juhtimine				
12.	Grupiliikmetele tagasiside andmine				

Õpilase õpimotivatsiooni eneseanalüüsi küsimustik nr 1

1. Kuidas õpingud on läinud?
2. Mille üle tunned heameelt, millega oled rahul?
3. Millega ei ole rahul?
4. Mis näitab, et Sul on hästi läinud / halvasti läinud?
5. Mida Sa selleks tegid, et said õnnestumise osaliseks? läbikukkumise osaliseks?
6. Mida oleks võinud teha teisiti?
7. Milline õppija Sa oled?
8. Mida Sa kavatsed edaspidi (teisiti) teha? Kuidas end õppijana arendada?

Õpilase õpimotivatsiooni eneseanalüüsi küsimustik nr 2

1. Missugune on Sinu õpimotivatsioon (konkreetsetes õppeaines) praegu skaalal 1–10?
2. Kuidas Sa sellega rahul oled? Kas see võiks olla teistsugune?
3. Millised märgid (mõtted, tunded, tulemused) näitavad Sulle, et õpimotivatsioon on madal/kõrge?
4. Mis on Sinu tugevused enda õpimotivatsiooni toetamisel? Millised välised tegurid on Sinu jaoks tähtsad?
5. Milles näed puudusi?
6. Kas on kasutamata ressursse? Mis veel arengule kaasa aitaks?
7. Kuidas saad aru, et asjad on nüüd nii, nagu Sa oled soovinud?
8. Mil moel oled valmis panustama oma klassikaaslaste õpimotivatsiooni toetamisele?

Õppija eneseanalüüsi küsimustik

1. Usk oma võimetesse õppimise ja kogu eluprotsessiga hakkama saamisel enesekindlusetu 1 2 3 4 5 6 7 8 enesekindel
2. Selgus, et õppimise tulemus sõltub õppijast endast (kaasneb sisemine motiveeritus) vastutustundetu 1 2 3 4 5 6 7 8 vastutustundlik
3. Väline ja sisemine õppimisaktiivsus, loengutes aktiivne osalemine, isiklik huvi õppimise tulemuse vastu passiivne 1 2 3 4 5 6 7 8 aktiivne
4. Oskus leida keerulistes olukordades tavatuid lahendusi, sh õppimissituatsioonid harjumuslikkus 1 2 3 4 5 6 7 8 loovus
5. Õppimine tähendab riski võtmist, nurjumist nähakse kui uut väljakutset kartlik 1 2 3 4 5 6 7 8 julge
6. Kasuta süvaõppimiseks erinevaid tehnikaid (efektiivne lugemine, seoste leidmine, õpeta teisi...) nõrk 1 2 3 4 5 6 7 8 hea keskendumisvõime keskendumisvõime
7. Koos õppides areneb mõte kaugemale, õpitakse ka üksteise kogemustest üksioppija 1 2 3 4 5 6 7 8 koosõppija
8. Piisav uni, tervislik toit, füüsiline aktiivsus, olulised suhted, planeeritud päevakava juhuslik elurütm 1 2 3 4 5 6 7 8 kindel elurütm

9. Õppimine lähtuvalt oma vajadusest, mitte hinde pärast või selleks, et vastata kellegi ootustele

sõltuvus 1 2 3 4 5 6 7 8 ennastjuhtivus

10. Rahulik valmisolek kõigiks väljakutseteks pideva muretsemise asemel

pinges 1 2 3 4 5 6 7 8 tasakaalus

11. Vajadus ja võime planeerida oma õpinguteks kuluvat aega nii, et oleks aega süveneda ning vajalik oleks tähtjaks tehtud

aja ja õpingute planeeritus 1 2 3 4 5 6 7 8 aja ja üpingute planeeritus

Kokkuvõte:

Mida peaksin teisiti tegema/milliseid muutusi vajan:

Takistused:

Võimalused takistusi ületada:

Enesehinnanguvormid projektipõhise õppimise hindamiseks

Enesehinnanguleht projektirühma juhile

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Ei oska öelda	Pigem ei ole nõus	Ei ole nõus
	5	4	3	2	1
1. Ma tegin kõik selleks, et kõik projektirühma liikmed teaksid täpselt ja ühemõtteliselt projekti eesmärgid					
2. Teadvustasin endale selgelt, et projekti edukuse eest tervikuna vastutan mina					
3. Hoolitsesin järjekindlalt selle eest, et projektirühmas peetaksi kinni kokkulepitud reeglitest					
4. Tegin kõik selleks, et projektirühmas tekiks üksteist toetav ja usalduslik õhkkond					
5. Abistasin projektirühma liikmeid alati, kui nad seda vajasisid					
6. Hoolitsesin selle eest, et toimuks regulaarne suhtlemine projektirühma sees ning projektirühma ja juhendaja vahel					
7. Toetasin ja innustasin pidevalt projektirühma liikmeid					
8. Konflikte püüdsin lahendada eesmärgiga projektirühma koostööd tugevdada					
9. Informeerisin reeglipäraselt projektirühma liikmeid ja juhendajat olukorrast					
10. Andsin endast kõik, et projekt lõppeks edukalt					

Enesehinnanguleht õpetajale (projektirühma juhendajale)

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Ei oska öelda	Pigem ei ole nõus	Ei ole nõus
	5	4	3	2	1
1. Ma tegin kõik selleks, et projektirühma juht ja liikmed teaksid täpselt ning ühemõtteliselt projekti eesmärgid					
2. Teadvustasin endale, et projektõppe edukuse eest tervikuna vastutan mina					
3. Hoolitsesin selle eest, et õpilased teaksid, millised on vajalikud koostööreeglid					
4. Rühmi komplekteerides jälgisin õpilaste soove ja sobivust					
5. Juhendasin projektirühma juhti ja liikmeid alati, kui nad seda vajasisid					
6. Hoolitsesin selle eest, et projektirühma juht suhtleks minuga regulaarselt					
7. Toetasin ja innustasin projektirühma juhti ja liikmeid pidevalt					
8. Aitasin nõuga projektirühma juhti konfliktide lahendamisel rühmas					
9. Informeerisin reeglipäraselt projektirühma juhti ja liikmeid					
10. Ma tegin enda arvates kõik, et projektõppe õnnestuks					

Enesehinnanguleht projektirühma liikmele

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Ei oska öelda	Pigem ei ole nõus	Ei ole nõus
	5	4	3	2	1
1. Ma teadsin täpselt, millised on projekti eesmärgid					
2. Teadvustasin endale, et rühmal liikmena vastutan ma projekti edukuse eest					
3. Järgisin meie ühiseid koostööreegleid					
4. Sain projektirühmas teistelt liikmetelt abi alati, kui seda vajasin					
5. Toetasin alati projektijuhti ja teisi projektirühma liikmeid					
6. Osalesin alati projektirühma aruteludel ja avaldasin aktiivselt oma seisukohti					
7. Osalesin projektirühma töös hea meelega					
8. Püüdsin konfliktide lahendamisele igati kaasa aidata					
9. Andsin informatsiooni edasi alati õigel ajal ja õigetele inimestele					
10. Ma andsin endast parima, et projekt lõppeks edukalt					

Enesehinnanguleht projektirühmale tervikuna (täidetakse pärast individuaalsete enesehinnangu lehtede täitmist projektirühma ühisarutelul)

	Täiesti nõus	Pigem nõus	Ei oska öelda	Pigem ei ole nõus	Ei ole nõus
	5	4	3	2	1
1. Me teadsime täpselt, millised on projekti eesmärgid					
2. Ülesanded, vastutused ja kohustused olid kõigile selgelt arusaadavad					
3. Koostööreeglid olid meile teada ja me järgisime neid					
4. Me tundisime, et tegutseme kui meeskond					
5. Kõik projektirühma liikmed aitasid üksteist alati, kui seda vajati					
6. Kõik projektirühma liikmed said oma arvamused ja seisukohad välja öelda ning osaleda aruteludel					
7. Kõik projektirühma liikmed osalesid aktiivselt projektirühma töös					
8. Kõik projektirühmasisesed konfliktid lahendasime omavahel					
9. Kõigil projektirühma liikmetel oli piisavalt informatsiooni					
10. Kõik projektirühma liikmed olid väga tugevalt edule orienteeritud					

Enesehinnangu tulemuste kokkuvõtlik analüüs

Valdkond	Õpetaja	Projektirühma juht	Projektirühma liikmed	Projektirühm tervikuna	Märkused
1. Eesmärkide arusaadavus					
2. Vastutus					
3. Ühised reeglid					
4. Meeskonnatöö					
5. Toetus					
6. Suhtlemine					
7. Motivatsioon					
8. Konfliktide lahendamine					
9. Informatsiooni kättesaadavus					
10. Orienteeritus edule					

